

Torsdagen den 18 november

Kl. 14.00

*Om bötesbeloppet
vid s. k. olovliga
konflikter*

§ 1 Justerades protokollen för den 10 innevarande månad.

§ 2 Om bötesbeloppet vid s. k. olovliga konflikter

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara herr *Franzéns* (vpk) den 8 november anmälda fråga, 1976/77:57, och anförde:

Herr talman! Herr Franzén har frågat mig om regeringen avser att precisera vad som enligt den nya medbestämmandelagen skall anses vara en "måttlig nivå" för det skadeståndsansvar som skall kunna åläggas deltagare i olovliga konflikter.

När riksdagen tog bort 200-kronorsregeln ur medbestämmandelagen rådde det enighet om att man skall försöka återställa arbetsfreden när en olovlig konflikt har brutit ut på annat sätt än genom att gå till arbetsdomstolen och få skadestånd utdömda. Den nya regeln om att lokala överläggningar skall äga rum i en sådan situation har till syfte att göra det möjligt att snabbt reda ut vad som ligger bakom konflikten. Man skall på den vägen kunna komma fram till en praktisk och rimlig lösning utan att behöva anlita rättsmaskineriet. Lyckas man vid överläggningarna att få till stånd en återgång till arbetet, blir det inte någon rättegång och skadestånd.

Arbetsrättskommittén motiverade utförligt sitt förslag att slopa 200-kronorsregeln. Det framgick av hela regelsystemet att det inte skall komma i fråga att arbetsdomstolen mäter efter arbetsgivarens ekonomiska skada, när den bestämmer skadestånden för enskilda arbetstagare som deltar i en olovlig arbetsnedläggelse. Kommittén menade att skadestånden skulle vara en måttfull sanktion mot lag- och avtalsbrott i särskilt kvalificerade fall. Vid utskottsbehandlingen i riksdagen rådde det enighet om att skadeståndens uppgift skall vara att stryka under principen att avtal skall hållas. Det synsättet byggde f. ö. också den socialdemokratiska regeringens proposition på.

Vid utskottsbehandlingen sades det tydligt ifrån att ett slopande av 200-kronorsregeln inte innebar något förord för en generell höjning av skadeståndsbeloppen. Tvärtom sade utskottet att det förutsatte att skadestånden vid olovliga konflikter även i framtiden skulle hållas på en måttlig nivå. Och utskottet tillade att en sådan tillämpning också tillgodoser synpunkten att skadeståndssanktionen bör stå i överensstäm-

Torsdagen den
18 november 1976

*Om bötesbeloppet
vid s. k. olovliga
konflikter*

melse med den allmänna rättsuppfattningen bland arbetstagarna.

När riksdagen ställde sig bakom dessa uttalanden gav den arbetsdomstolen anvisningar för dess rättstillämpning. Självfallet kan inte regeringen ge sig på att ge anvisning om hur en lag som riksdagen har beslutat om skall tolkas. Enligt min mening är vad som har sagts före och under riksdagsbehandlingen fullt tillräckligt för att man ute på arbetsplatserna skall kunna vara helt lugn. Några orimligheter behöver man inte frukta när den nya medbestämmandelagen träder i kraft.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag får börja med att tacka för svaret, men konstaterar samtidigt att det andas en fullständig okunnighet om de egentliga förhållandena på en arbetsplats och om vad det är som orsakar att arbetarna till sist, när ingenting annat ger resultat, tar till strejkvapnet.

Per Ahlmark tycks tro att en s. k. olaglig strejk är något som vi arbetare går och drömmer om. Strejkvapnet är den sista utvägen för arbetarna i kampen mot arbetsköparna, utsugarna, för att ernå bättre villkor. Kraven på bättre villkor har givetvis olika bakgrund men syftar också till lösningar på olika områden, såväl beträffande förhållanden som direkt berör själva arbetet som i fråga om lönerna.

Under slutet av 1960- och under 1970-talet har jobbarna mer än tidigare tagit till strejken som ett vapen mot den allt värre utsugning som kapitalisterna utövar. När nu högerkrafterna med Svenska arbetsgivareföreningen i spetsen tar till brösttoner, i vetskap om att den har en borgerlig regering att stödja sig på, kommer ett fortsatt agerande av det slaget att ytterligare skärpa motsättningarna. Resultatet kommer att bli än fler strejker, som SAF då har provocerat.

Det var en borgerlig regering som 1928 genomdrev strejkförbudet och satte gränsen för böterna vid 200 kr. Det var de borgerliga som, tillsammans med socialdemokraterna, i våras ville ha kvar det här förbudet, men det var arbetsköparnas främsta representanter – de borgerliga partierna – som med lottens hjälp upphävde maximigränsen. Man ansåg att taket var otidsenligt. Det skulle medföra respektlöshet. Politiker och lagstiftare måste ta sitt ansvar att klart anvisa domstolarna vad de avser med de beslutade lagarna. De får inte springa och gömma sig bakom domstolarna och skylla ifrån sig – säga att det inte var riktigt så de menade, när en dom fallit som kan verka hård.

Jag tolkar Per Ahlmark på det sättet att vad den oberoende liberala Dagens Nyheter anfört också är regeringens uppfattning, nämligen att värdet av 200 kr. år 1928 är liktydigt med 1 000 kr, 1976/77 och att detta är s. k. skäligt skadestånd i nuläget. Slopandet av 200-kronorsregeln måste innebära öppningar när det gäller att höja skadeståndet – arbetsdomstolen har redan tidigare haft möjlighet att sätta skadestånd som varit lägre än 200 kr.

Torsdagen den
18 november 1976

*Om bötesbeloppet
vid s. k. olovliga
konflikter*

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Herr Franzén höll ett kommunistiskt valtal. Vi har hört många sådana. Vår linje, från de fyra stora partiernas sida, har varit att stärka facket genom att motverka vilda strejker. Därför har vi i regeringspartierna röstat för att man i vissa fall skall kunna gå något högre än 200 kr. i skadestånd när människor strejkar mot sina arbetskamrater.

I vad gäller lagtolkningen har jag visat vad som har sagts i det förberedande utredningsarbetet och vad riksdagen själv sade. Men det är klart: vänsterpartiet kommunisterna är motståndare till den nya arbetsrätten. Man kallade i debatten den 2 juni i år den nya arbetsrätten för en "klasslagstiftning". Lars Werner sade, att förslaget bygger på en "sambeförståndsideoologi som borde ersättas med en kampfront mot arbetsköparna". Man är alltså motståndare till den nya arbetsrätten, och man är självfallet också motståndare till ett förslag som syftar till att stärka facket och respekten för ingångna avtal.

Professor Folke Schmidt, vår främste expert på arbetsrätt, sade om 200-kronorsregeln i en intervju i Aftonbladet:

"Jag är själv socialdemokrat sedan 1941, men på denna punkt anser jag att de borgerliga partierna har rätt. Tre saker är viktiga:

1. att den enskilde inte drabbas orimligt hårt vid en vild strejk,
2. att fackföreningen inte skadas och
3. att avtal hålls. Sett från dessa utgångspunkter är det bättre med skadestånd högre än 200 kr. än avskedanden."

I vad gäller lagtolkningen har jag klart visat vad riksdagen har sagt på den punkten, och det är inte min sak att i övrigt stå här och tolka lagarna.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Uttalandet om klasslagstiftningen var inte någon nyhet när vi framförde det i denna kammare i våras. Den uppfattningen framfördes redan 1928 av kommunister i det här landet.

I folkpartiets motion beträffande den s. k. medbestämmandelagen, där Per Ahlmark står som första namn, heter det:

"En fel begränsning, av den typ som 200-kronorsregeln representerar, kan i längden icke annat än förstöra den respekt för avtalsenliga förpliktelser som har tradition i vårt land och som bör bevaras."

Här är det klart dokumenterat att det är böter på högre nivå som skall hålla tillbaka strejker. En följd av detta måste bli – och där är centern och högern med – att sättet att se på arbetarna är detta: om samhället inte kan hålla jobbarna i styr med betungande repressalier kommer anarki att bryta ut, och strejker uppstår av rent okynne.

Den som aldrig har upplevt en arbetsplats från insidan, som aldrig har arbetat under den hårda fysiska och psykiska pressen, som aldrig har kunnat leva sig in i stämningar som slutligen – efter alla andra försök till lösningar – leder till den då oundvikliga konfrontationen, strejken, kan naturligtvis uttrycka sig som folkpartiet gjort i sin motion, ett ut-

Torsdagen den
18 november 1976

*Om bötesbeloppet
vid s. k. olovliga
konflikter*

tryckssätt som utskottet också anammade.

Det är att beklaga att de svenska arbetarna har fått en arbetsmarknadsminister som inte har någon erfarenhet av hur det fungerar på arbetsplatserna och som därför inte heller har förmåga att sätta sig in i arbetstagarnas förhållanden. Man skulle med en travestering av det slagord som folkpartiet använde i valrörelsen kunna roa sig med att säga: I folkpartiets Sverige skall trilskande arbetare sättas åt hårt.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Det är precis tvärtom. Medbestämmandelagen utesluter inte avskedanden när en olovlig konflikt blir mycket lång. Argumentet är då att ingångna avtal måste hållas. Man kan inte ha en ordning där den ena sidan under lång tid vägrar att hålla sin del av ett träffat avtal, utan att den andra sidan skall få befria sig från avtalet. Men observera att skrivningarna i förarbetena går ut på att avskedanden skall få komma i fråga enbart i mycket allvarliga fall. Det är just i det sammanhanget som frågan om slopandet av 200-kronorsregeln kommer in. Vidgar man något möjligheten att utmäta skadestånd, blir det i arbetstagarnas intresse mindre utrymme för avskedanden efter en olovlig konflikt.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Man kan inte komma ifrån att politikerna måste ta ansvaret för de lagar de stiftar och också ange deras tillämpning. Men jag konstaterar att det inte går att få Per Ahlmark att ta ansvaret och ange en måttlig nivå för strejkböter. Han hänvisar i stället frågan till den mot arbetarna riktade arbetsdomstolen, att avgöras efter dess eget gottfinnande. Jag finner det utsiktslöst att försöka förmå Per Ahlmark att sätta sig in i de känslor som kommer i svallning när arbetarna tycker att måttet är rågat. Det är tydligt att det även i fortsättningen blir reaktionära bedömningar som kommer att ligga till grund för de arbetsrättsliga bedömningarna.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Nej, det är inte så som herr Franzén säger. Den avgörande ideologiska skillnaden oss emellan är att vi anser att det ligger i allas intresse på arbetsmarknaden att respekten för träffade avtal upprätthålls. Det ligger inte minst i arbetstagarnas och deras fackliga organisationers intresse. Då skall skadestandsreglerna vara så utformade, att de medverkar till att stärka respekten för träffade avtal. De skall stärka de fackliga strävandena utan att för den skull de enskilda skall drabbas orimligt hårt därför att de deltar i en olovlig konflikt. Reglerna i medbestämmandelagen fyller enligt min mening de syftena.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag upplever det inte som någon nyhet att det är en ideologisk skillnad oss emellan. Den skillnaden har funnits ända sedan

begynnelsen. Vi kan inte komma ifrån att det var liberalen Ekman och hans ministär som år 1928 införde den klasslagstiftning på detta område som fortfarande gäller.

Uttalandet att folkpartiet skulle vara för arbetsfred gäller naturligtvis endast under förutsättning att denna passar arbetsköparna – och det gör ju arbetsfreden, som är kapitalisternas instrument. Att folkpartiet är för att avtal skall hållas kan man också förstå. Men jobbarna har inte den möjlighet att förändra den ekonomiska verkligheten under pågående avtalsperiod som kapitalisterna-arbetsköparna har. Vad vi är för är arbetarnas rätt och möjligheter att förändra situationen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om statsbidragen till beredskapsarbeten för arbetslös ungdom

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara herr Östrand's (s) den 11 november anmälda fråga, 1976/77:70, och anförde:

Herr talman! Herr Östrand har frågat mig om jag är beredd ompröva beslutet att sänka statsbidragen till kommunerna för att anordna beredskapsarbeten bland arbetslös ungdom under 25 år.

För att underlätta ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden har regeringen beslutat om en rad åtgärder, att gälla fr. o. m. den 1 januari 1977. Minst 20 000 ungdomar kommer med hjälp av dessa åtgärder att kunna beredas utbildning, arbete eller praktik.

Det normala statsbidraget till kommunala beredskapsarbeten är 33 %. Fram till utgången av år 1976 gäller att statsbidrag med 75 % kan utgå till vissa för ungdomar särskilt lämpliga arbeten. Beslut om detta fattades i februari 1976 mot bakgrund av det då rådande arbetsmarknadsläget.

Enligt regeringens uppfattning krävs det fortsatta åtgärder under våren 1977 för att hjälpa ungdomar till utbildning, arbete eller praktik. Ett statsbidrag på 60 % av kostnaden för dagsverksbilliga kommunala beredskapsarbeten har av arbetsmarknadsstyrelsen ansetts väl avpassat till det väntade arbetsmarknadsläget. Regeringen har anslutit sig till denna bedömning. Enligt min mening bör ett bidrag av denna storlek f. n. vara tillräckligt för att stimulera kommunerna till att ta sitt ansvar för ungdomarnas sysselsättning.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! Först ber jag att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret. När man tar del av det får man nästan uppfattningen att man egentligen skulle ha vänt sig till arbetsmarknadsstyrelsen och påtalat de här förhållandena. Men det måste väl ändå vara regeringen som även i fortsättningen skall ha ansvaret för sysselsättningen i vårt land.

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1976

*Om statsbidragen
till beredskapsar-
beten för arbetslös
ungdom*

Torsdagen den
18 november 1976

*Om statsbidragen
till beredskapsarbe-
ten för arbetslös
ungdom*

När man läser svaret erinrar man sig också vad industriministern gång efter annan går ut och säger, nämligen att företagen måste ta sitt sociala ansvar. Mot den bakgrunden blir man naturligtvis litet fundersam, för det måste ju ändå vara samhället som har det yttersta ansvaret för sysselsättningen i landet. Man kan inte skjuta över detta ansvar på andra.

I regeringsbeslutet att sänka procentsatserna för de här bidragen har man också sagt att den sammanlagda dagsverkskostnaden även framdeles får uppgå till högst 250 kr. eller i undantagsfall 300 kr. – trots att det gamla beslutet togs redan den 26 februari i år. Eftersom vi i dag har ett helt annat kostnadsläge hade det naturligtvis varit befogat med en höjning också av dessa belopp.

Visserligen har vi totalt sett en låg arbetslöshet i vårt land – den ligger på 1,8 % – men för ungdomarna ligger den på hela 4,7 %. Visserligen ter sig den siffran vid en internationell jämförelse mycket låg, men den är ändå inte acceptabel. Det var också mot den bakgrunden som den förra regeringen vidtog en rad arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att stimulera sysselsättningen för ungdomar, av vilka åtgärder det bidrag som vi nu diskuterar var mycket betydelsefullt.

Herr talman! Alltsedan regeringsskiftet har arbetsgivarna ständigt talat om att det svenska näringslivet befinner sig i en kris. Närmare 16 000 människor har varslats om att de eventuellt kommer att ställas utan arbete nästa år. Även många tjänstemän kommer att beröras. Man har hört det ena statsrådet efter det andra gå upp och måla en mörk bild av konjunkturläget. Det var annat ljud i skällan före valet, men nu målar man som sagt allting i mycket mörka färger. Därför är det mycket märkligt att den *försia åtgärd* som arbetsmarknadsminister Ahlmark i den nya regeringen vidtar när det gäller sysselsättningen är att sänka de här statsbidragen.

Man kan i regeringsdeklarationen läsa om den ungdomsgaranti, enligt vilken alla ungdomar skall garanteras praktik, arbete eller utbildning. Mot den bakgrunden är det givetvis synnerligen anmärkningsvärt att regeringen i nu rådande sysselsättningsläge har fattat just ett sådant här beslut.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Enligt arbetsmarknadsstyrelsens s. k. sökandestatistik har antalet ungdomar utan arbete minskat med närmare 4 000 mellan september och oktober i år. En nedgång har också skett från motsvarande tid 1975.

Däremot visar statistiska centralbyråns undersökningar en motsatt bild, dvs. en uppgång i arbetslösheten bland ungdomar med ca 2 000 personer. Vi har alltså för den senaste tiden vissa siffror som tyder på att läget för ungdomar inte har undergått någon nämnvärd förbättring. Detta är allvarligt, och regeringen följer uppmärksamt utvecklingen och är beredd att vidta ytterligare åtgärder utöver de redan beslutade, om så skulle visa sig vara nödvändigt. Då kan också frågan om storleken på stats-

*Om statsbidragen
till beredskapsarbe-
ten för arbetslös
ungdom*

bidragen till kommunala beredskapsarbeten aktualiseras.

Vi har ju fattat beslut här som ser till att en rad åtgärder förs över till 1977, så att man verkligen kan ge sysselsättning till ungdomar som annars inte skulle ha jobb: arbetslösa ungdomar under 20 år får gå på arbetsmarknadsutbildning vid vakanta platser, de ungdomar som bara saknar karenstiden för att få kontant arbetsmarknadsstöd kan redan efter en månad få arbetsmarknadsutbildning, ungdomar får gå s. k. ALU-kurser med särskilt bidrag, redan anställda inom kommunerna kan få vidareutbildning, om ungdomar tas in som ersättare utgår 75 % av ersätarlönen, företagen kan få bidrag på upp till 15 kr. i timmen om de utbildar en anställd och samtidigt anställer en ungdom, företag som i stället för att permittera utbildar sina anställda kan få bidrag med upp till mellan 8 och 12 kr. i timmen, plus en rad andra åtgärder. Vi kommer att följa läget uppmärksam och vidta de åtgärder som behövs för att bekämpa arbetslöshet i landet och se till att unga människor har jobb.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! De beslut som herr Ahlmark säger är fattade är i stort sett en uppföljning av de beslut som den tidigare regeringen fattat, med det undantaget, att ni har sänkt statsbidraget från 75 till 60 % i detta för ungdomen mycket allvarliga arbetsmarknadsläge.

Faktum är att arbetslösheten bland ungdomarna har stigit från september till oktober, visserligen inte mycket men den har ändå stigit. Mot den bakgrunden är det märkligt att man har försämrat kommunernas möjligheter att bereda ungdomar sysselsättning.

Jag återkommer till regeringsförklaringen och ungdomsgarantin. Jag vill citera en intervju med herr Ahlmark i Svenska Dagbladet den 17 november, där det sägs:

”Per Ahlmark lyfter gärna fram arbetet på en fullständig ungdomsgaranti, dvs. alla ungdomar skall garanteras utbildning, praktik och arbete. Han tycker inte om ökningen av antalet arbetslösa ungdomar.

– Det vore olyckligt om många ungdomar upplever det som om samhället inte behöver dem.

Ungdomsgarantin skall förverkligas steg för steg. Några åtgärder har regeringen redan kungjort.”

Ja, de åtgärder ni har kungjort är att ni har sänkt statsbidraget från 75 % till 60 %!

Nej, herr arbetsmarknadsminister, man löser inte ungdomsarbetslöshetsproblemet med en massa ord, utan för att lösa det fordras det konkreta åtgärder i rätt riktning.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Det är så att flera av de här åtgärderna hade upphört vid årsskiftet, om vi inte hade tagit initiativet att förlänga dem.

Nu har alltså arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit att statsbidraget till kommunala beredskapsarbeten för ungdomar under första halvåret 1977

Torsdagen den
18 november 1976

*Om arbetet för
jämslällldhet mellan
kvinnor och män*

sätts, inte till 33 %, som det varit tidigare, och inte heller till 75 %, utan till 60 %. Bakom det förslaget står en enig styrelse.

Det ligger i sakens natur att man inte i alla konjunkturfaser kan ligga kvar med en så hög statsbidragsandel som 75 %, eftersom 75 % i praktiken betyder att kommunerna, som också tar in skatt på bidraget, då nära nog får hela kostnaden för beredskapsarbetena täckt. Kommunerna har här ett ansvar för sysselsättningen och kan räkna sig till godo de arbetsinsatser som ungdomarna gör i beredskapsarbetena. Men blir det allvarligare -- vi följer utvecklingen uppmärksamt -- då kan också frågan om storleken på statsbidragen till kommunala beredskapsarbeten aktualiseras.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! Det är givet att man skall ta hänsyn till arbetsmarknadsstyrelsens synpunkter, men till syvende og sidst måste ändå regeringen göra en egen bedömning av de här frågorna.

Låt oss se på det läge i vilket kommunerna befinner sig! Nu har de gjort upp sin budgetplanering, och man har fattat beslut om utgifts- och inkomststater för nästa år i de olika fullmäktigeförsamlingarna. Mot bakgrunden av den ungdomsarbetslöshet som råder är jag fullständigt övertygad om att kommunerna har utgått ifrån att det statsbidrag som nu gäller skall vara oförändrat för nästkommande år; jag tänker då på den 75-procentiga delen. En förändring av statsbidraget gör det naturligtvis svårare för kommunerna att ordna beredskapsarbeten just för ungdomarna.

I exempelvis min hemkommun har man utgått ifrån de bidragsregler som nu gäller. Där har arbetslösheten kraftigt ökat under sommarmånaderna, och från min kommuns synpunkt hade det alltså varit värdefullt om bidraget hade bibehållits oförändrat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om arbetet för jämslällldhet mellan kvinnor och män

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöil ordet för att besvara fru Leijons (s) den 11 november anmälda fråga, 1976/77:72, och anförde:

Herr talman! Fru Leijon har frågat mig dels när regeringen kommer att utse ordförande i kommittén för att utreda frågor om jämslällldhet mellan män och kvinnor resp. i den s. k. stora jämslällldhetsdelegationen, dels vilka åtgärder som har vidtagits för att fullfölja projekt igångsätta av den förutvarande lilla delegationen, bl. a. i de statliga företagen, dels på vilket sätt den parlamentariska kommittén kommer att beredas tillfälle att få insyn i och kunna påverka regeringens budgetarbete.

Till ordförande i jämslällldhetskommittén har förordnats riksdagsledamoten Karin Andersson och till vice ordförande riksdagsledamoten

Karin Ahrländ. Jag blir ordförande i stora jämsköldhetsdelegationen med biträdande utbildningsminister Britt Mogård som förste vice ordförande och bostadsminister Elvy Olsson som andre vice ordförande. I de statliga företagen pågår arbete med att, i enlighet med riksdagens beslut våren 1976, utarbeta handlingsprogram för jämsköldhet mellan kvinnor och män. Jag har som ansvarig i regeringen för jämsköldhetsarbetet gjort klart, bl. a. i riksdagens allmänpolitiska debatt den 27 oktober, att försök som dragits i gång av jämsköldhetsdelegationen för att skapa jämsköldhet i arbetslivet skall fullföljas. Presidiet i jämsköldhetskommittén kommer att beredas tillfälle att få insyn i och kunna påverka regeringens budgetarbete från jämsköldhetssynpunkt, i första hand i samspel med statsråd som bildar presidium i stora jämsköldhetsdelegationen och med hjälp av kommitténs sekretariat.

Fru Leijon har som utgångspunkt för sin fråga angett vad som sägs i regeringsförklaringen om att arbetet för jämsköldhet mellan kvinnor och män skall påskyndas. Regeringen har redan under de första veckorna tagit viktiga initiativ till reformer för jämsköldhet.

Diskrimineringen i vårt skattesystem av kvinnor som arbetar i familjeföretag skall omedelbart brytas genom beslut av höstriksdagen. Semesterlagen föreslås ändrad fr. o. m. den 1 januari 1977 så att även föräldraledig pappa får tillgodoräkna sig ledighet för vård av barn som semestergrundande. Utbildningsministern har gett ett uppdrag om förslag till borttagande av äktamakeprövningen i studiemedelssystemet. Jämsköldhetskommittén har fått i tilläggsdirektiv att arbeta fram förslag till en lag mot könsdiskriminering.

Dessa initiativ är viktiga uttryck för att arbetet för jämsköldhet mellan kvinnor och män påskyndas. Också oppositionen bör här kunna bidra med konstruktiva insatser, bl. a. genom att den nu till skillnad mot tidigare får delta i planeringen av det viktiga projektarbete som genomförs för jämsköldhet.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

På den första frågan har jag ju blivit övermåttan bönhörd; man har utsett inte bara en utan fem ordförande. Jag förstår bara inte varför inte moderaterna också fick en plats i kommittén. Och vi lär väl aldrig få svar på frågan hur länge de här utnämningarna hade låtit vänta på sig om jag inte hade ställt min fråga i torsdags. Herr Ahlmark kommer säkert att bedyra att det inte hade någon inverkan alls att jag ställde den.

Men på den andra frågan, herr Ahlmark, har jag över huvud taget inte fått något svar. Jag frågade vilka åtgärder som man under den här tiden sedan regeringen bildades har vidtagit för att fullfölja de projekt som lilla delegationen satte i gång, bl. a. arbetet i de statliga företagen. Och vad svarar herr Ahlmark? Han börjar med att tala om det beslut som riksdagen fattade i våras och säger att det gäller de statliga företagen.

Torsdagen den
18 november 1976

*Om arbetet för
jämslällldhet mellan
kvinnor och män*

Men det var ett beslut som fattades om de statliga myndigheterna, om vad vi skall göra i den statliga förvaltningen. Det är någonting helt annat, herr Ahlmark, än statliga företag.

Vad jag frågade om var vad den borgerliga regeringen har gjort för att driva vidare det projekt som delegationen startade när vi gick till ledningen för Statsföretag för att föreslå den att inom sina företag skaffa sig jämställdhetsplaner. Vi fick gehör för det förslaget, och vi startade ett arbete. Bl. a. skulle vi enligt de tidigare planerna ha varit med på fem olika personalkonferenser med företagsledare och fackliga förtroendemän från de statliga företagen, omfattande totalt 30 av företagen. En sådan konferens skall hållas i nästa vecka, den 23–25 november. Vad kommer den nya jämställdhetsgruppen att göra på den konferensen? Har man över huvud taget planerat för någon medverkan där?

Jag nämnde de statliga företagen som ett exempel. Men, herr Ahlmark, jag skulle kunna ställa många frågor. Har herr Ahlmark gett kansliet, som ju har funnits hela tiden, några riktlinjer för hur man skall göra när det gäller AMS utbildning av de särskilda kvinnoförmedlarna, som vi skulle vara med på? Hur har man följt upp de studiebesök som gjordes i Kopparbergs och Älvsborgs län? Vad har man gjort för att vidareutveckla försöksverksamheten när det gäller att få mer kvinnor i traditionellt manliga jobb och män i traditionellt kvinnliga jobb? Vad har kansliet fått för riktlinjer när det gäller att fullfölja försöksverksamheten med sex timmars arbetsdag? Och vilka direktiv har man fått för att följa upp utredningen om de deltidsanställdas villkor? Remisstiden har ju gått ut för länge sedan. Vad har man gjort när det gäller att följa upp arbetet för de värnpliktigas rätt till föräldraledighet?

Jag skulle kunna fortsätta den här uppräkninpen, herr Ahlmark.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Den 8 oktober tillträdde en ny regering i Sverige. Den 9 oktober sade jag klart ifrån i ett offentligt anförande att projekten skulle fullföljas och intensifieras. Jag har sagt det vid flera tillfällen senare.

Vi har haft en genomgång med sekretariatet. Den 21 oktober fattade vi beslut om hur arbetet skulle organiseras. Vi har nu fattat beslut om ledningen för kommittén och stora jämställdhetsdelegationen, och de kommer att driva på det här arbetet.

Det är riktigt att planerade jämställdhetsinslag på några personalpolitiska konferenser för de statliga företagen inte kunde genomföras därför att en ny regering då ännu inte var utsedd. Det var synd men en ofrånkomlig följd av att vi haft ett regeringsskifte.

Men nu är ju det viktiga inte att kabbla om formerna utan att resonera om reformerna.

Äktamakeprövningen i fråga om studiemedlen – tycker ni att den skall vara kvar? Ja eller nej!

Tredjedelsregeln, som diskriminerar kvinnorna i fåmansbolagen – skall den vara kvar? Ja eller nej!

En lag mot könsdiskriminering som stärker kvinnornas ställning på arbetsmarknaden – kommer ni att fortsätta ert motstånd mot en sådan lag, eller är ni numera beredda att ansluta er till den?

Viktigare än att diskutera formfrågorna under de här första dagarna är att fråga och ta ställning till: Fortsätter ni från socialdemokratin ert motstånd mot viktiga jämställdhetsförslag, som ni blockerade tidigare, eller är ni beredda att nu konstruktivt arbeta för de reformer som jag här har nämnt?

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Nej, herr Ahlmark, det är inte fråga om att käbbla om former. Frågan gäller vad man från den borgerliga regeringen kommer att säga i nästa vecka, om man skall vara med på de personalpolitiska konferenser som företagsledare och fackliga förtroendemän inom statliga företag samlas till. Vilka utfästelser om jämställdhetsarbetet kommer den nya regeringen att göra där? Här gäller det inte former, här gäller det praktiskt arbete! Men det har tydligen inte den borgerliga regeringen fattat utan blandar samman detta med statliga myndigheter.

Låt mig sedan påpeka att det frågeinstitut som vi har här i riksdagen är till för att ledamöterna skall kunna ställa frågor till statsråden – inte tvärtom. Jag diskuterar gärna jämställdheten och svarar på Per Ahlmarks frågor, men nu har jag bara några minuter till mitt förfogande, och därför är det jag som frågar.

Jag räknade upp en mängd olika saker förut om delegationens arbete, men jag vill ställa ytterligare ett par frågor: Vad kommer att hända med de två referensgrupper som den gamla delegationen hade, den s. k. gruppen med tekniska tjejer och en annan grupp med tolv kvinnor? Har de över huvud taget fått något besked om de skall få vara med i det fortsatta arbetet? De frågorna tycker jag att det borde vara ganska enkelt att svara på.

Till sist budgeten. Den är ju ett av de viktigaste instrumenten som en regering har för sitt arbete, och det är självklart att de som jobbar med jämställdhetsfrågor måste vara med i det arbetet. Här har man sagt att den nya kommittén skall överta delegationens arbete. Det heter så flott att oppositionen skall få vara med, men nu får vi svaret: Det är presidiet i de två grupperna som skall få vara med i budgetarbetet, som är det viktiga arbetet. Det blir alltså A- och B-medlemmar i det fortsatta jämställdhetsarbetet.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Det här var väldigt intressant – A- och B-medlemmar! När Anna-Greta Leijon hade ansvaret för jämställdhetsarbetet var det ju enbart socialdemokrater som satt i den här lilla delegationen och skulle leda de projekt som fru Leijon nämnde. Nu är det den parlamentariska kommittén som skall leda dessa projekt, och i den kommittén ingår också socialdemokrater, därför att vi menar att också oppositionen kan

Torsdagen den
18 november 1976

*Om arbetet för
jämfällldhet mellan
kvinnor och män*

ha viktiga konstruktiva bidrag till det här arbetet.

Vad som har skett är alltså en vidgning: Flera människor och flera partier än tidigare kan nu påverka jämfällldhetsarbetet. Talet om att det skulle finnas A- och B-medlemmar är alltså en beskyllning som möjligen kan riktas mot den föregående regeringen men inte mot den nuvarande.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Om det inte blir A- och B-medlemmar, så tycker jag att herr Ahlmark skall ändra i sitt svar till mig på den här frågan. I svaret står ju att presidiet i jämfällldhetskommittén och presidiet i den stora jämfällldhetsdelegationen skall få delta i budgetarbetet. Det står ingenting om de övriga ledamöterna.

Jag skulle vilja sammanfatta den här diskussionen och herr Ahlmarks svar på mina tre frågor, som visserligen har varit mångordigt men som – om man uttrycker vad det egentligen innehåller – är kort följande:

Svaret på den första frågan: Man tillsatte ordförandena i de två grupperna drygt fem veckor efter regeringstillträdet.

Svaret på den andra frågan: Fram till nu har den borgerliga regeringen i stort sett inte gjort något för att fullfölja de projekt som delegationen drog i gång. Att allmänt säga att man skall fullfölja arbetet är långt ifrån detsamma som att göra något konkret. Det svåra med jämfällldhetsarbetet – och det har jag sagt förut – är att genomföra det i praktiken.

Svaret på den tredje delfrågan: Budgetarbetet kommer de icke borgerliga ledamöterna i kommittén inte att få någon som helst insyn i.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Det är helt riktigt att det inte räcker att prata när det gäller jämfällldhet – man måste handla också. Därför är det väl bra att arbetet på en rad förslag för att åstadkomma jämfällldhet, vilka tidigare blockerades av den dåvarande majoriteten i riksdagen, nu har tagits upp och börjat rulla.

Man får nu ett förslag att pröva om äktamakeprövningen skall tas bort när det gäller studiemedlen, ett förslag om att ta bort tredjedelsregeln, som diskriminerat mängder av kvinnor, och ett förslag om lag mot könsdiskriminering. Detta är praktiska insatser som regeringen satte i gång arbetet på redan under sina första dagar.

Anna-Greta Leijon kan väl inte mena att oppositionen skall delta i det praktiska utarbetandet av regeringens förslag? Jag ser det som naturligt att det är presidiet i kommittén som tillsammans med sekretariatet skall granska regeringsförslag av betydelse för jämfällldheten. Men de olika projekten skall i fortsättningen också oppositionen vara med om – det fick den inte före valet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om bättre service vid SJ

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1976

*Om bättre service
vid SJ*

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr *Strömbergs* i Botkyrka (fp) den 10 november anmälda fråga, 1976/77:66, och anförde:

Herr talman! Herr Strömberg i Botkyrka har – med hänvisning bl. a. till att SJ har meddelat Botkyrka kommun att SJ preliminärt beslutat lägga ned stycke- och godstrafiken och upphöra med persontrafikförsäljningen vid järnvägsstationen i Tumba den 1 juli 1977 – frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att tillförsäkra SJ:s kunder en tillfredsställande service.

Sedan många år finns en särskild handläggningsordning för prövning av ärenden om nedläggning av SJ:s järnvägsstationer. Enligt den ordningen kan kommun påkalla regeringens prövning av frågan efter att ha underrättats av SJ:s trafikchef om preliminärt beslut om nedläggning av järnvägsstation eller av helt trafikslag vid sådan station. Framställning från kommunen skall vara regeringen till handa senast sju månader före den avsedda nedläggningstidpunkten.

Botkyrka kommun kan alltså före den 1 december i år komma in med framställning i saken, om man finner det påkallat. Kommer en sådan framställning in till kommunikationsdepartementet kommer ärendet att prövas i sedvanlig ordning.

Jag vill erinra om att den här nämnda handläggningsordningen har tillkommit på riksdagens tillskyndan i syfte just att ge kommuner som motsätter sig aviserade nedläggningar möjlighet att få frågorna prövade från trafikförsörjningssynpunkt av regeringen.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret.

Statsrådet har i svaret behandlat tågordningen – om jag får använda det uttrycket – för handläggningen av ett sådant här ärende. Statsrådet har däremot inte behandlat själva sakfrågan, SJ:s service som sådan.

När man diskuterar SJ och dess service får man ofta till svar att SJ som andra företag måste rätta sig efter den ekonomiska verkligheten. Jag behöver inte upprepa den argumenteringen från kammarens talarstol – ingen känner bättre till den än herr statsrådet med sin långa erfarenhet från SJ:s styrelse.

Man kan i och för sig förstå den åsikten. Men man kan också diskutera den från vissa synpunkter.

Den ena är att SJ bättre än hittills borde försöka marknadsföra sin verksamhet. Om SJ:s verksamhet går dåligt på en viss ort, bör inte det enda alternativet vara nedläggning. I stället borde man försöka sälja mer.

Runt en av de stationer som man nu funderar på att lägga ned – det är många stationer som berörs – finns det 70 000 människor. Det finns enligt min uppfattning anledning att söka sälja biljetter i stället för att lägga ned stationen.

Torsdagen den
18 november 1976

*Om bättre service
vid SJ*

Den andra synpunkten är att sämre service först och främst drabbar de svaga grupperna i samhället: äldre människor och barnfamiljer. In- dragningen medför i det här fallet att man får släpa på bagage upp och ned för trappor till och från pendeltågen både i Stockholm och i Södertälje och att restiden blir mycket längre, eftersom man både i Stockholm och i Södertälje måste vara vid stationen lång tid innan tåget går för att lösa biljett. Dessutom försämras servicen för företagen.

Jag har upptäckt att det i skrivelser från SJ:s trafikavdelning också diskuteras en försämrad service för godstrafiken på hela Södertörn. Där drabbas kommunerna Haninge, Huddinge och Nynäshamn. Vidare finns förslag om att expressgodstrafiken i Älvsjö skall dras in. Det skulle innebära att SJ i en av landets mest tätbefolkade regioner drastiskt drog ned sin service. I stället borde man försöka förbättra den. Om förslagen genomförs blir resultatet att transporttiden blir ett dygn längre både för de varor som man skickar och för de varor som man får. Det anser jag otillfredsställande.

Även om kommunerna naturligtvis får diskutera detta med statsrådet undrar jag om herr statsrådet nu vill lämna sin syn på saken.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Herr Strömberg i Botkyrka torde veta att jag vid upprepade tillfällen här i kammaren har förfäktat SJ:s ståndpunkter och därvid alltid sökt uppträda som den varma vän av järnvägstrafik som jag är. Det finns inget som ligger mig så varmt om hjärtat i trafikpolitiskt hänseende som att främja järnvägstrafikens möjligheter att ge god service åt allmänheten. Men som herr Strömberg i Botkyrka mycket riktigt påpekade reser ibland den bistra ekonomiska verkligheten övermäktiga hinder för även de mest helhjärtade försök att hålla SJ:s verksamhet vid makt på vissa orter. Jag vill säga detta, eftersom jag tycker det är så självklart att vi inom kommunikationsdepartementet har en positiv syn på sådana här frågor.

I det speciella fall som herr Strömberg berör kan jag naturligtvis inte gå in på detaljer innan vi har fått frågan för behandling i departementet. Kommer det en framställning från Botkyrka kommun kan jag försäkra att vi skall pröva den lika ingående och noggrant som departementet alltid gör då vi har att ta ställning till sådana här ärenden.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! Herr statsrådet har varit med och skrivit under en re- geringsförklaring där det står att kollektivtrafiken skall främjas. Det glä- der mig nu att höra att herr statsrådet har en så positiv syn på SJ och järnvägstrafiken.

För den här mycket stora regionen med mellan 200 000 och 300 000 människor är kollektivtrafiken en mycket allvarlig fråga. För stora grupper av allmänheten kommer servicen att försämrats om SJ:s förslag genom- förs. Samtidigt försämras också servicen för företagen. Det är kanske

en ännu allvarligare fråga med tanke på det läge i vilket dessa kommuner befinner sig.

Jag är medveten om den ekonomiska verkligheten. Det måste emellertid vara svårt för SJ att hävda att man i ett av landets befolkningstätaste områden inte kan sälja tillräckligt med biljetter. Här borde SJ i stället försöka att nå ut till allmänheten. Det har man inte försökt göra i dessa kommuner.

Jag ser ändå herr statsrådets svar som mycket positivt och välvilligt. Jag tackar för det och hoppas att den anda som präglar statsrådets svar också kommer att finnas när kommunerna så småningom uppvaktar herr statsrådet i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om sjukvårdsutbildning för ambulansförare

Fru statsrådet TROEDSSON erhöll ordet för att besvara herr *Jonssons* i Alingsås (fp) den 9 november anmälda fråga, 1976/77:62, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Herr Jonsson i Alingsås har frågat mig om jag avser att föreslå snabba åtgärder för att bereda ambulansförarna lämplig sjukvårdsutbildning.

Enligt 3 § sjukvårdslagen skall landstingskommun se till att det inom sjukvårdsområdet finns en ändamålsenlig sjuktransportorganisation.

F. n. finns inte några obligatoriska krav på sjukvårdsutbildning för ambulansförare. Skolöverstyrelsen har emellertid år 1965 fastställt läroplan för en grundkurs i sjukvård för ambulansförare om sju veckor. Denna utbildning har hittills varit något ojämnt utbyggd inom sjukvårdsområdena.

Regeringen uppdrog den 26 februari 1976 åt socialstyrelsen att – efter samråd med statens trafiksäkerhetsverk, skolöverstyrelsen, Svenska landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet – dels utreda frågan om ambulanspersonalutbildningens innehåll och omfattning, dels inkomma med förslag till kompetenskrav i fråga om personal som skall användas i ambulanstjänst samt till erforderliga övergångsbestämmelser och dispensregler för innehav av sådan tjänst.

Enligt vad jag har inhämtat beräknar socialstyrelsen att lägga fram förslag i ämnet sommaren 1977. Jag räknar med att åtgärder därefter snarast skall kunna vidtas för att förbättra situationen. Även jag anser det angeläget att denna fråga får en snar lösning.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Först ett tack till fru statsrådet för svaret.

Vad frågan gäller är hur vi bäst skall kunna rädda liv på människor,

*Om sjukvårdsut-
bildning för
ambulansförare*

skadade eller svårt sjuka, som skall förflyttas från sjukläger eller en olycksplats till sjukhus.

Statsrådet hänvisar till SÖ:s läroplan från 1965, och det kan man naturligtvis göra. Men faktum är att i dag ungefär varannan ambulansförare saknar sjukvårdsutbildning. På sjukhusens akutmottagningar finns däremot en hög läkarkapacitet och en förnämlig utrustning. Det anses t. o. m. så viktigt med en god vård att de svåraste fallen omhändertas endast på de större sjukhusen, vilket medför förlängda transporter och ytterligare förskjutning i tiden innan en avancerad vård kan sättas in. Man kan säga att gränsen för den kvalificerade vården som regel går vid akutmottagningens dörr, trots att patienten i de flesta fall är i lika stort behov av medicinsk hjälp redan i ambulansen.

Jag tycker att det är felaktigt att förlita sig på vad den förra regeringen gjort i den här frågan – den har nämligen varit tämligen passiv. Socialstyrelsen avgav redan 1971, alltså för fem år sedan, rapporten Utbildning för ambulanspersonal. I denna föreslogs en rad åtgärder för att komma till rätta med bristerna i ambulanspersonalens utbildning. Man föreslog bl. a. att socialstyrelsen skulle låta genomföra en brett upplagd undersökning om innehållet i ambulansverksamheten. Den har inte genomförts. Det föreslogs att man skulle pröva möjligheterna att inordna utbildningen i sjukvård för ambulanspersonal i gymnasieskolan. Det har inte prövats. Det föreslogs vidare att i avvaktan på resultatet av denna utredning kursen i sjukvård för ambulanspersonal skulle göras obligatorisk – den är i dag icke obligatorisk. Man ville vidare att SÖ och socialstyrelsen tillsammans med samtliga sjukvårdshuvudmän – i regel landstingen – skulle begära en tidsplan. Någon sådan har ännu inte begärts. Slutligen föreslogs att sjukvårdshuvudmännen skulle rekommenderas att ordna fortbildning i sjukvård för ambulansförare, dvs. för dem som genomgått grundkurs. Någon systematisk fortbildning har icke genomförts.

Man kan säga att dessa förslag helt har lagts åt sidan. Det dröjde fyra och ett halvt år innan den förra socialministern tog något initiativ.

Jag tycker att fru statsrådet försöker glida undan problemet genom att uttala sin allmänna välvilja, vilken jag i och för sig uppskattar, utan att svara på frågan om fru statsrådet anser att den sjukvårdsutbildning som jag förmodar vi är överens om behövs skall vara obligatorisk. Är fru statsrådet vidare beredd att uttala att framtidens ambulanspersonal bör vara medicinalpersonal? Den sista frågan är den inte minst viktiga.

Fru statsrådet TROEDSSON:

Herr talman! Jag skall besvara den sista frågan först.

På mycket lång sikt är naturligtvis den bästa lösningen från sjukvårdssynpunkt att man ansluter ambulanserna till sjukhusen med personalen inlemmad i sjukvårdsorganisationen, att man helt enkelt för ut akutintagens resurser till ambulanserna. Men det är en lösning på mycket lång sikt.

*Om sjukvårdsut-
bildning för
ambulansförare*

På kortare sikt är förhållandet annorlunda. Som jag sade i mitt anförande ankommer det på landstingskommunerna att se till att det verkligen finns en ändamålsenlig sjuktransportorganisation. I den proposition som antogs av riksdagen 1964, då ansvaret för den här uppgiften lades på landstingen, uttalade departementschefen att huvudmannskapet "inbegriper --- självfallet en skyldighet att övervaka att den inom sjukvårdsområdet befintliga ambulansorganisationen inte blir bristfällig i ett eller annat hänseende". Han anförde också: "Det fordras här en fortlöpande kontroll av -- bl. a. -- personalens utbildning."

Jag vill givetvis starkt stryka under angelägenheten i att ambulanspersonalen verkligen har god sjukvårdsutbildning. Och jag vågar väl utgå från att den debatt som förekommit på senare tid i den här frågan skall bidra till att ambulanspersonalens utbildning ägnas ökad uppmärksamhet -- åtminstone så att den ambulanspersonal som finns verkligen får genomgå den här sjuveckorskursen.

När det gäller utbildningen på litet längre sikt får vi väl ändå, herr Jonsson i Alingsås, avvakta socialstyrelsens förslag. Det förslaget omfattar både grundutbildning och olika slag av fortbildning för ambulansförare.

Jag vill bara nämna att man inom vissa sjukvårdsområden, bl. a. i Göteborg och Malmö, har startat vidareutbildningskurser för ambulansförare. Det tycker jag är glädjande, och jag hoppas att man också inom andra sjukvårdsområden snabbt beaktar behovet av fortbildning inom olika för ambulansförare viktiga områden.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Jag tackar för den kompletteringen.

Jag tycker dock att fru statsrådet alltför ofta väver in uttrycket "på lång sikt". Och det är väl närmast det som är att beklaga, att man för det mesta talat om den här utbildningen som något "på lång sikt". Jag tror inte att det är fråga så mycket om brister och ovisshet om vad som bör göras utan mer handlar om en vilja och naturligtvis om pengar.

Just frågan om ambulanspersonalen skall vara medicinalpersonal eller inte är ganska avgörande. I dag är läkare, sjuksköterskor och undersköterskor medicinalpersonal. Det ger möjlighet för socialstyrelsen, som är högsta tillsynsmyndighet för sjukvården, att bestämma om utbildningen. Socialstyrelsen är här suverän gentemot sjukvårdshuvudmännen. Men när det gäller ambulanspersonalen kan socialstyrelsen endast utfärda rekommendationer. Och sjukvårdshuvudmännen behöver inte ta hänsyn till dessa rekommendationer. Det har vi tyvärr exempel på.

Man kan mena att det är bl. a. ekonomiska skäl som bromsar. Det är naturligtvis riktigt att ambulanspersonalens utbildning kostar pengar, mycket pengar. Jag tror personligen att det är en av orsakerna till att både socialdepartementet och Landstingsförbundet hittills har varit så kallsinniga och låt mig säga "långsiktiga" när det gällt att angripa det här problemet.

Torsdagen den
28 november 1976

*Om vidgad rätt till
avdrag vid inkomst-
taxeringen för
bilresekostnader*

Men jag tror att det är fel att resonera så. Om vi jämför med de länder som ligger långt före oss i fråga om det som brukar kallas just transportmedicin, finner vi att de i stället anser sig kunna spara pengar genom att satsa på denna del av sjukvården. Patienterna kommer ju in i betydligt bättre skick till sjukhusen, och därigenom kan vårdtiderna förkortas. Och det är ju vårdkostnaderna på sjukhus som är så höga i dag.

I dag har vi den situationen att vi lägger våra lärpengar i människoliv. Det menar jag är omänskligt. Det är dessutom både kortsiktigt och på lång sikt mycket dyrt.

Fru statsrådet TROEDSSON:

Herr talman! Jag tror att det här är ett område där det är viktigt med både en mer långsiktig och en mer kortsiktig inriktning. Och när det gäller den mer kortsiktiga inriktningen är det viktigt att följa upp det som herr Jonsson i Alingsås pekade på, att bortåt hälften av ambulanspersonalen inte ens har genomgått sjuveckorskursen. Det är mycket viktigt att stryka under att huvudmännen, landstingen, verkligen har en skyldighet att försöka leva upp till sitt ansvar på detta område.

Frågan om kompetensregler för ambulanspersonalen ingår i socialstyrelsens utredningsuppdrag. Medicinalansvarskommittén har vidare att ta ställning till vilka yrkeskategorier som skall ingå i medicinalpersonalen. Jag tycker till sist att det är utomordentligt rimligt med bestämda kompetenskrav på detta område, även om man också där naturligtvis bör beakta vissa övergångsproblem.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om vidgad rätt till avdrag vid inkomsttaxeringen för bilresekostnader

Herr statsrådet MUNDEBO erhöll ordet för att besvara herr tredje vice talmannen *Erikssons* (fp) den 11 november anmälda fråga, 1976/77:73, och anförde:

Herr talman! Herr tredje vice talmannen Eriksson har frågat mig om jag kommer att ta initiativ för att förbättra avdragsmöjligheterna för resor med egen bil mellan bostad och arbetsplats.

Bilkostnadsavdragets storlek fastställs årligen av riksskatteverket enligt grunder som har beslutats av riksdagen i kommunalskattelagen (1928:370). Inför varje taxering läggs alltså det aktuella inkomstårets kostnadsläge till grund för avdragets storlek. Riksskatteverket har nyligen utfärdat de anvisningar som skall ligga till grund för beräkning av avdraget vid 1977 års taxering. Milbeloppet har där höjts med 11–12 % från föregående år. Höjningen motsvarar ökningen av såväl bensinkostnaderna som övriga bilkostnader.

Det kan alltså konstateras att de ökade kostnaderna för drivmedel m. m., som herr Eriksson har påtalat i sin fråga, inte har medfört att de nuvarande avdragsmöjligheterna blivit otillräckliga. Reglerna om bilkostnadsavdraget ses över i ett större sammanhang av 1972 års skatteutredning. Jag är därför inte beredd att nu föreslå någon ändring i avdragsmöjligheterna.

Herr tredje vice talmannen ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Mundebo för svaret. Självklart noterar jag med tillfredsställelse att en höjning är på gång inför kommande års taxering. Vi kan givetvis ha olika bedömningar av höjningens storlek. Grundprincipen skall emellertid vara att man äger rätt att göra avdrag för verkliga kostnader. I min fråga har jag pekat på att just resekostnadsavdraget gjort det möjligt för många människor att bo i mer glest befolkade delar av landet en bit utanför tätorterna.

Jag har i min hand taxan för personresor med buss i mitt eget hemlän. Med ledning av den kan jag konstatera att en pendlare som har 3–3,5 mil till sitt arbete har möjligheter att göra avdrag för den verkliga kostnaden för bussresorna, ungefär 4 kr. per mil enkel resa. Detta avdrag är högre än för den som inte har möjlighet att begagna ett allmänt kommunikationsmedel utan är tvungen att utnyttja sin bil. Bilisten har ett dyrare fortskaffningsmedel men får ändå göra mindre avdrag.

Jag nämner detta därför att jag anser att bilkostnadsavdragen sedan några år tillbaka är för njuget tilltagna. Det anser jag vara fel. Det innebär en diskriminering av den befolkning som bor kvar i landsorten.

Vad är då rätt kostnad? Ja, det är svårt att säga. Förra året gjorde Motormännens riksförbund en kostnadskalkyl angående kostnader för bil under 1975 och kom då fram till 7 kr. per mil. Så sent som i förra veckan kom tidningen Motor ut med en intressant artikel, vari sägs att den lägsta kostnaden för leasingbil är 6:60 kronor per mil. Jag nämner detta som exempel på att avdragen har släpat efter.

Jag har förståelse för att statsrådet Mundebo inte i klartext kan ge några löften nu, medan 1972 års skatteutredning pågår, men jag skulle ändå vilja fråga statsrådet om det kan förväntas att man i fortsättningen kommer att bättre beakta de verkliga kostnaderna. För gör man inte det, då anser jag för min del att det är en diskriminering mot de människor som bor i glesbygd och icke har tillgång till allmänt kommunikationsmedel.

Herr statsrådet MUNDEBO:

Herr talman! Jag tror att vi kan konstatera att avdragen väl motsvarar intentionerna i den gällande lagen och riksdagsbeslutet. Det innebär att avdrag får göras i full utsträckning för milkostnaderna och enligt schablonregler för olika fasta uppdrag. Sedan är jag medveten om – och alla bilägare har väl erfarenhet av detta – att vi aldrig kan nå full enighet om vad som är en verklig bilkostnad. Men avdragets konstruktion är

Torsdagen den
18 november 1976

Om offentliggörande av UD:s material angående Raoul Wallenberg

sådant att man följer kostnadsutvecklingen på bensin, däck, reparationer, underhåll, försäkringar, bilupställningsplatser osv.

Huvudfrågan är nu: Skall vi ändra de grunder som lagen bygger på? Som jag nämnde har 1972 års skatteutredning i uppdrag att se över också detta inslag i skattesystemet. Jag vill inte gärna nu, när utredningen går in i slutskedet av sitt arbete, exakt ange på vilka sätt och i vilken omfattning man i ett nytt skattesystem bör beakta resekostnaderna, men jag menar att målinriktningen för arbetet bör vara att finna skatteregler som på ett skäligt sätt tar hänsyn till de kostnader som människor har för resor till och från sin arbetsplats.

Herr tredje vice talmannen ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag är alldeles särskilt tacksam för den sista meningens i statsrådet Mundebos senaste inlägg. Det är precis detta jag menar: man måste se till att den verkliga kostnaden blir avdragsgill för människor, oavsett om de har tillgång till kollektivt trafikmedel eller de tvingas att ha bil för att kunna ha jobb inne i en tätort men bo kvar på landsbygden och därmed bidra till att upprätthålla ett befolkningsunderlag som svarar mot servicen.

Jag har respekt för att statsrådet inte i det här läget kan ge något klarare besked, men jag har tolkat andemeningen i svaret så, att man skall gå in för att medge avdrag för verkliga kostnader. Jag tror att utredningen också kommer till den slutsatsen – det måste vara det rimliga i det här fallet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om offentliggörande av UD:s material angående Raoul Wallenberg

Fru utrikesministern SÖDER erhöll ordet för att besvara herr *Björcks* i Nässjö (m) den 11 november anmälda fråga, 1976/77:71, och anförde:

Herr talman! Herr Björck i Nässjö har frågat mig om jag är beredd att dels frisläppa hela materialet om Raoul Wallenberg med undantag av de akter där särskild anonymitetshänsyn måste tagas, dels publicera en vitbok om Raoul Wallenberg med särskilt viktiga dokument.

Enligt nu gällande sekretesslagstiftning är de i utrikesdepartementet befintliga handlingarna rörande Raoul Wallenberg hemliga i 50 år. Hittills har ej skäl bedömts föreligga för att medge undantag från dessa bestämmelser. Jag finner vid en prövning att det för närvarande inte föreligger några nya skäl som skulle motivera en ändrad inställning.

Utrikesdepartementet har utgivit två vitböcker om Raoul Wallenberg. Sedan den senaste vitboken publicerades 1965 har inga fakta framkommit som motiverar en ny vitbok.

F. n. pågår arbete på en ny sekretesslagstiftning. De nya reglerna kom-

Torsdagen den
18 november 1976

Om offentliggörande av UD:s material angående Raoul Wallenberg

mer förmodligen att föreskriva en kortare sekretesstid än den som f. n. gäller. I väntan på proposition och riksdagsbehandling kan jag emellertid inte redan nu gå in på hur den nya lagstiftningen kan komma att påverka sekretessen för handlingarna om Raoul Wallenberg.

Jag vill försäkra herr Björck att regeringen med största noggrannhet kommer att låta utreda alla nya uppgifter som kan framkomma.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka fru utrikesministern för svaret.

Raoul Wallenbergs öde har upprört många människor både i Sverige och utomlands. Det är nu drygt 30 år sedan han bortfördes av sovjetiska trupper i Budapest. Han stod då mitt uppe i sitt intensiva arbete för att rädda ungerska judar undan nazisternas gaskamrar. Vad som sedan hänt honom vet vi inte med säkerhet. Vi vet bara att de uppgifter som ibland lämnats från sovjetiskt håll har varit motsägande och ibland direkt felaktiga. Det är viktigt att klarhet skapas så långt det är möjligt. Det gäller såväl Raoul Wallenbergs faktiska öde som det sätt varpå tidigare regeringar bedrivit efterforskningarna efter honom.

Detta kan endast ske om det omfattande arkiv som finns hos UD frisläpps. Om enstaka dokument av personliga anonymitetsskäl inte kan offentliggöras, skall naturligtvis undantag göras. De mest intressanta dokumenten bör emellertid, liksom tidigare har skett, publiceras i en vitbok.

Det finns verkligen i dagens läge, fru utrikesminister, ingen anledning att inte lägga korten på borden. Vi brukar från svenskt håll gärna tala klarspråk när det gäller politiska fångar. Det är bra. Oavsett om det gäller kommunistiska eller fascistiska länder skall vi inte tveka att ge till känna vår mening i sådana här fall när det är påkallat.

Någon anledning att dra en tystnadens slöja över vad som hänt Raoul Wallenberg finns inte. Med detta gör vi i praktiken om den borgerliga regeringen fortsätter att hävda den hemligstämpel som den föregående, socialdemokratiska regeringen har svarat för.

Därför är fru utrikesministerns svar djupt beklagligt. Det finns synnerligen goda skäl att i dag lätta på sekretessen. Det har varit tillräckligt med undfallenhet från tidigare regeringars sida, och det vore märkligt om den nya regeringen gick vidare på denna linje.

Jag vill, herr talman, erinra om att det i dagarna kommit en skrivelse från en lång rad kända svenskar där man kräver att hemligstämpeln lättas i det här fallet. Jag tycker det skulle vara bra om man hade tillmötesgått denna begäran.

Till slut, herr talman, vill jag peka på att riksdagen år 1975 uttalat sig för att man skulle lätta på sekretessen. Utrikesutskottets betänkande nr 2, som på denna punkt godkändes av riksdagen, framhöll önskvärdheten av "största möjliga öppenhet i ärendet".

Jag vill instämma i den bedömningen.

Torsdagen den
18 november 1976

*Om offentliggörande av UD:s material
angående Raoul
Wallenberg*

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! Jag är mycket väl medveten om den helt berättigade upprördhet som har funnits omkring det här fallet och många andra liknande fall. Men när det gäller offentliggörande av hemligstämplade dokument finns det som bekant många hänsyn som måste tas.

Regeringens uppfattning är att ingen onödigt hemligstämpel skall finnas, om man med att ta bort hemligstämpeln kan undanröja allvarliga missuppfattningar om vad som faktiskt förevarit.

Men jag vill också understryka att enligt gammal svensk tradition har vi en mycket stor öppenhet när det gäller sådana här handlingar. Den är större och generösare än i de allra flesta länder. Trots detta håller nu sekretesslagstiftningen på att arbetas om för att vi skall få en ännu generösare öppenhet när det gäller denna typ av papper. Det är bara en kort tid kvar till dess vi får denna nya lagstiftning, och därför har vi i regeringen inte funnit anledning att nu göra något undantag för detta speciella fall, även om det skulle vara aldrig så behjärtansvärt.

Det är alltså ett år kvar till dess den nya lagen kan komma. Då får vi ta upp detta fall och andra liknande till prövning.

Jag vill också peka på de hänsyn som man i sådana här sammanhang alltid måste ta till människor som har avgivit förklaringar under absolut anonymitetsskydd. Det har även herr Björck poängterat i sin fråga. Men man måste dessutom ta hänsyn till nu levande personer som kan råka i besvärliga situationer.

Som jag sade tidigare kommer vi emellertid att få tillfälle att ta upp den här frågan till förnyad prövning i samband med den nya sekretesslagstiftningen nästa år.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag är helt medveten om att en rad personliga hänsyn måste tas. Det har jag förutsatt i de interpellationer, motioner och enkla frågor där jag under de senaste åren behandlat den här saken. Därvidlag behöver det inte råda någon oenighet. Ingen skall behöva råka illa ut om vi frisläpper de aktuella dokumenten.

Men sekretesslagstiftningens eventuella förändring löser knappast de här problemen. Såvitt mig är bekant överväger man att minska sekretesstiden från 50 till 30 år. Följde man denna bestämmelse här skulle det innebära att bara några få dokument från den allra första tiden, churu nog så viktiga, bleve offentliga. Men vi skulle fortfarande behöva ett speciellt ställningstagande från regeringens sida för att kunna göra en helhetsbedömning av det här ärendet. Regeringen kommer icke ifrån sitt ansvar, och sekretesslagstiftningens eventuella förändring kommer icke att på något sätt lösa de ifrågasvarande problemen.

Sedan vill jag, herr talman, säga att den goda svenska traditionen när det gäller öppenhet i statsförvaltningen dess värre inte på något sätt gäller i detta fall. Här har vi alltså dokument som i dagens läge är hemligstämplade 50 år, och denna hemligstämpel har kritiserats från många håll.

Herr talman! Det bästa vore – och det är min uppriktiga förhoppning att regeringen stannade för en sådan lösning – att man frisläpper de dokument som finns, med undantag för dem som är speciellt känsliga. För något år sedan fanns det ju bl. a. en motion med det yrkandet av nuvarande statsrådet herr Ahlmark. På så sätt skulle en lång rad av problem lösas. I och för sig är jag tacksam för utrikesministerns löfte om att man uppmärksammat skall följa alla nya händelser av vikt, men, herr talman, det finns en lång rad gamla händelser som det inte heller skadar att titta på.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om den svenska Mellersta Östern-politiken

Fru utrikesministern SÖDER erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Sven Anderssons* i Stockholm (s) den 16 november anmälda interpellation, 1976/77:47, dels herr *Hellströms* (s) den 10 november anmälda fråga, 1976/77:68, till herr arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Sven Andersson i Stockholm har i en interpellation frågat om jag inför riksdagen vill upprepa mina tidigare offentliga uttalanden att det icke genom regeringsskiftet skett någon förändring i Sveriges hållning i Mellersta Östern-frågan. Vidare frågar interpellanten om jag anser att det är förenligt med tilltron till svensk utrikespolitik att framstående regeringsledamöter offentligt uttalar avvikande meningar i en för vår utrikespolitik så internationellt uppmärksammat och central fråga som vår Mellersta Östern-politik.

Vidare har herr Hellström till arbetsmarknadsministern ställt frågan om han anser att PLO bör ges rätt att delta i FN:s säkerhetsråds Mellersta Östern-debatt. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag avser att svara på herr Anderssons interpellation och herr Hellströms fråga i ett sammanhang.

Först vill jag redogöra för regeringens allmänna hållning i Mellersta Östern-frågan. Detta ämne berördes i mitt inlägg i FN:s generalförsamling för någon månad sedan. Jag framhöll då inledningsvis hur vi med deltagande följt det tragiska inbördeskriget i Libanon. Det är en katastrof för landets befolkning. Det utgör en ny påminnelse om att hela konflikten i Mellersta Östern måste bringas till en snar lösning. Svenska regeringen anser, sade jag, att en lösning måste bygga på säkerhetsrådets resolutioner 242 och 338. Israel och alla andra stater i området har rätt till existens och integritet inom säkra och erkända gränser. Principen att erövring av territorier med våld är otillåten måste respekteras. Härutöver måste det stå klart att palestinaarabernas legitima nationella intressen skall tillgodoses. Hit hör rätten att bilda en egen stat som lever fredligt vid sidan av Israel. Jag framhöll slutligen angelägenheten av att kontakter snarast

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den svenska
Mellersta Östern-
politiken*

upptas som kan leda till överenskommen lösning. Om så icke sker ökar risken för nya våldsamma uppgörelser, som innebär fruktansvärda nya lidanden för de berörda folken.

Regeringen har i FN:s säkerhetsråd också haft att ta ställning till frågan om PLO. Regeringens uppfattning är att PLO såsom representant för palestinaaraberna bör ges rätt att delta i FN:s säkerhetsråds överläggningar i fråga om Mellersta Östern. Denna regeringens uppfattning gav vi senast uttryck för i säkerhetsrådet den 1 november. I en röstförklaring redan vid omröstningen i procedurfrågan fann regeringspartierna det också angeläget att sammanfatta och förtydliga sin uppfattning om terrorhandlingar och om delar av PLO:s program. Denna uppfattning delas av en övervägande majoritet av riksdagen och det svenska folket.

Regeringen har i säkerhetsrådet även haft att ta ställning till Israels politik i de år 1967 ockuperade områdena. I ett uttalande från rådets samtliga medlemmar, till vilket Sverige också anslöt sig, uttrycktes oro över läget i de ockuperade arabiska områdena. Israels åtgärder som ändrar den demografiska sammansättningen och de geografiska förhållandena där, och framför allt upprättandet av bosättningar på ockuperat område, beklagades djupt av säkerhetsrådet, som ansåg att dessa åtgärder hindrade fredsarbetet. Rådet framhöll vidare att Jerusalems legala status ej fick ändras och betonade vikten av att de heliga platserna fick säkert skydd.

Jag har velat lämna denna redogörelse för frågans utveckling bl. a. för att visa att den nya regeringen fullföljer de linjer i Mellersta Östernfrågan som gällt under lång tid och företräddes av interpellanten såsom utrikesminister.

De uttalanden som jag gjort och de åtgärder som vidtagits från regeringens sida i denna fråga ger uttryck för regeringens samlade bedömning. Detta förhållande ändras inte av att ordföranden för ett av de i regeringen ingående partierna funnit det erforderligt att som partiordförande göra en markering med tanke på av hans parti företrädda synpunkter.

Efter de förklaringar som jag tidigare gjort inför offentligheten och det svar som jag i dag avgivit anser jag det uteslutet att man hemma eller ute skulle hysa några missuppfattningar om innebörden av regeringens politik i Mellersta Östernfrågan. Vår strävan är att bidra till fred i Mellersta Östern som ger rättvisa åt både israeler och palestinier.

Herr SVEN ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret och för att jag har fått det så snabbt.

Jag ställde inte mina frågor av något behov att söka sak med utrikesministern. Vi har ju samma uppfattning i Mellersta Östernfrågan – både uttalanden och åtgärder från fru utrikesministerns sida visar detta, och svaret som jag har fått ger helt klara besked.

Nej, jag ställde frågorna därför att en annan ledamot av regeringen tillkännagett en mot både den förra och den nuvarande regeringens stånd-

punkt avvikande åsikt i Mellersta Östern-frågan, samtidigt som han passade på att rikta helt felaktiga beskyllningar mot den förra regeringens inställning till Israel. De reaktioner som detta uttalande av statsrådet Ahlmark utlöste, och som jag har haft livlig kontakt med de senaste dagarna, sade mig att en klarläggande debatt i riksdagen var nödvändig om de uppkomna missförstånden skulle redas ut.

Det allvarliga var att herr Ahlmarks anförande hölls i omedelbar avslutning till utrikesministerns förklaringar om varför Sverige avgett en röstförklaring i säkerhetsrådet – vid rådets prövning av frågan om PLO skulle få delta i behandlingen av Mellersta Östern-frågan. De missförstånd som uppstod blev tillrättalagda av utrikesministern, som försäkrade att regeringsskiftet inte innebar någon ändring av den svenska hållningen i Mellersta Östern-frågan.

Historien börjar alltså med denna röstförklaring. I sak har jag ingenting att invända mot innehållet i röstförklaringen. Enligt min mening var dock inte tidpunkten särskilt bra vald. Det var lätt att förutse reaktioner från olika håll. Det kanske hade blivit mindre uppmärksamhet, och kanske missuppfattningar hade kunnat undvikas, om den förklaring som nu regeringen hade beslutat sig för ingått i en allmän redovisning av regeringens syn på Mellanösternfrågan, framförd i själva sakdebatten. Man kunde ha gjort detta i stället för att lämna en röstförklaring i procedurfrågan – låt vara att det var en viktig procedurfråga.

Men att sedan statsrådet Ahlmark, efter det att sådana missuppfattningar med anledning av röstförklaringen kommit till uttryck, uttalade att vi inte borde ha röstat för PLO:s deltagande skapade förvirring och minskad tilltro till vår utrikespolitiska linje. Man började på nytt kannstöpa kring om inte röstförklaringen ändå måste ses som inledningen till en ny svensk politik.

Per Ahlmarks uttalande inregistrerades av utländska iakttagare inte bara i Stockholm utan på olika håll runt om i världen. Man uppmärksammade i varje fall här i Stockholm den avgående israeliske ambassadörens uttalande i TV, där han uttryckte förhoppningen att hela regeringen efter hand skulle komma på samma linje som den som hans vänner i regeringen, som han uttryckte sig – dvs. Per Ahlmark m. fl. – nu företrädde. Denna intervju dagen efter herr Ahlmarks uttalande bidrog till att kvarhålla misstron och osäkerheten om regeringens Mellanösternpolitik, trots utrikesministerns tidigare försäkringar.

Nu hoppas jag att utrikesministerns klara besked här i dag och den debatt vi för skall klarlägga åt olika håll att det inte är fråga om någon omläggning av kursen i utrikespolitiken. Det som gör det viktigt att konstatera detta är att Sveriges ställningstagande i Mellanösternfrågan ju inte kan ses isolerat från vår aktiva utrikespolitik och vår internationella solidaritetspolitik i övrigt. Vår Mellanösternpolitik är en väsentlig beståndsdel av vår aktiva utrikespolitik. Under de två år som vi har suttit med i FN:s säkerhetsråd har vi på grund av vår fria och oberoende ställning kommit att spela en uppmärksam roll. Inget land och ingen

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den svenska
Mellersta Östern-
politiken*

grupp av stater har automatiskt kunnat räkna in oss i sin egen fälla. Vi har därför i flera av de viktiga frågor som varit föremål för behandling i säkerhetsrådet kommit att spela en nyckelroll.

Till dessa frågor hör Mellanösternfrågan. Våra självständiga principiella ställningstaganden för det som vi har menat bäst främjar en fredlig lösning utlöste – det medger jag – från början en skarp kritik bl. a. av Israel. Men våra ställningstaganden fick också stöd från skilda håll och har vunnit respekt. Efter hand har vi kunnat konstatera att den tidigare kritiserade svenska hållningen vunnit ökat stöd inom västvärlden. Vi har under några år fått vara med om en utveckling som har skapat möjligheter för en öppnare och enligt min mening mera realistisk diskussion om förhållandena och förutsättningarna för en framtida varaktig fred inom området. Jag tror personligen inte att det senaste enhälliga rådsuttalandet om läget i de av Israel ockuperade områdena skulle ha varit möjligt utan sådana insatser som bl. a. Sverige tidigare medverkat till genom säkerhetsrådet.

Skulle vi då, vi som på olika sätt bidragit till detta förändrade politiska klimat, ha ändrat vår politik, skulle det ha uppfattats som början till en kursomläggning i svensk utrikespolitik. Vi har nu fått klara besked om att så inte är fallet, och jag är för min del helt nöjd med det svar som jag har fått på min första fråga.

På min andra fråga – om utrikesministern anser att det är förenligt med tilltron till svensk utrikespolitik att framstående regeringsledamöter offentligt uttalar avvikande meningar i en för vår utrikespolitik så internationellt uppmärksam och central fråga som vår Mellersta Östernpolitik – svarar utrikesministern, fritt översatt, att herr Ahlmark uttalade sig i egenskap av partiledare och inte som regeringsledamot samt tillägger att det är utrikesministerns uttalande och regeringens åtgärder som ger uttryck för regeringens samlade bedömning.

Herr Ahlmark uttalade sig alltså inte å regeringens vägnar, och det visste vi förut genom utrikesministerns deklARATIONER. Det var som partiordförande herr Ahlmark, som det står i svaret, gjorde en markering med tanke på av hans parti företrädna synpunkter.

Nu var det ju inte en vanlig enkel markering. Herr Ahlmark uttalar här klart en annan mening än den som framkommit vid regeringens samlade bedömning, och han meddelar att han kommer att fortsätta att arbeta för sin linje, dvs. att PLO inte skall få framträda i säkerhetsrådet eller kanske i FN-sammanhang över huvud taget. Herr Ahlmark står alltså för en annan politik än regeringen i den här frågan och han driver sin linje offentligt.

De förväntningar – och f. ö. även den osäkerhet – som utåt skapas inför en eventuell omläggning av den svenska politiken i denna fråga tror jag kommer att bereda oss och kanske främst utrikesministern bekymmer i framtiden.

Jag förstår att det inte går att få något annat svar på fråga nr 2. Fru utrikesministern har nog sträckt sig så långt det går med sin diplomatiska

formulering. Herr Ahlmark själv har emellertid inte visat någon särskild känslighet när han offentligt har tagit avstånd från t. ex. bostadsminister Elvy Olsson eller energiminister Olof Johansson, så utrikesministern hade gott ännu klarare kunnat uttrycka vad vi förstår att hon menar med sin formulering.

Partiledarna tycks ha en särskilt favoriserad ställning i den nya regeringen. Är det verkligen meningen att partiledarna i regeringen när som helst skall få stiga ur rollen som regeringsledamöter och i frågor där regeringen delas upp efter partilinjier gå ut och deklarerar sina från regeringens ståndpunkt avvikande uppfattningar? Skall man i den ena frågan efter den andra utåt tillkännage skilda ståndpunkter för olika fraktioner inom regeringen? Skulle detta bli regel vid *utrikespolitiska* ställningstaganden, ja då kommer tilltron vår utrikespolitik att allvarligt skadas – det vet vi efter folkpartiledarens inbrott i utrikespolitiken.

Jag skall inte plåga fru utrikesministern med flera frågor om vad vi har att vänta i framtiden av herr Ahlmark och de övriga partiledarna. Det är andra som bör stiga fram och svara på de frågorna.

Jag skall inte heller gå in på själva sakfrågan, Mellersta Östern-frågan. Den har vi diskuterat många gånger här i kammaren och i utrikesnämnden. Nu gäller det tilltron till den utrikespolitiska kurs som en majoritet har fastlagt, en utrikespolitisk kurs som den nya regeringen står för med stöd av oppositionen. Vi vet att det finns ledamöter – jag tror i samtliga partier – som har en avvikande mening, och det acceptar vi; detta är fullt i sin ordning. Men den stora majoriteten står fast vid den Mellersta Östern-politik som Sverige företrätt under de två åren i FN:s säkerhetsråd.

Det är detta som måste bli slutsatsen av dagens debatt, och det är detta vi bör kunna ge till känna till tvivlande representanter från andra länder.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får tacka utrikesministern för svaret på den fråga som jag hade ställt till vice statsministern Ahlmark.

Om herr Ahlmark av formella skäl har haft svårt att svara på en ställd fråga och den därför inom regeringen har överlämnats till utrikesministern, finns det ju *nu* inte längre några skäl som skulle hindra herr Ahlmark att ändå ta del i debatten, eftersom den har vidgats till en allmän interpellationsdebatt.

Också efter det svar som har lämnats vore det bra att få höra herr Ahlmark klargöra sin ståndpunkt. Regeringens svar gör mig inte mycket klokare. Jag får veta i svaret att vice statsministern vid regeringens "samlade bedömning" har ansett att PLO *skall* få tala inför FN:s säkerhetsråd. Jag får i nästa mening veta att vice statsministern gjort partimarkeringen, att PLO *inte* skall få tala inför FN:s säkerhetsråd.

På sätt och vis förvärrar interpellationssvaret den oklarhet som har rått i diskussionen. Vice statsministerns ståndpunkt görs nu till en partifråga för ett av de i regeringen ingående partierna. Detta är för det

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den svenska
Mellersta Östern-
politiken*

första, som jag ser det, en efterhandskonstruktion. Herr Ahlmark gav ju i sitt tal, som har refererats i Dagens Nyheter, till den judiska nationalfonden intrycket att han var där som statsråd. För det andra: Om vi nu accepterar efterhandskonstruktionen, vad innebär då partimarkeringen? Folkpartiet har en fjärdedel av regeringsplatserna. Betyder det att en fjärdedel av regeringens ledamöter som partimedlemmar är motståndare – och kanske hårda motståndare – till regeringens och därmed sin egen politik?

Herr Ahlmark sade i en Mellersta Östern-debatt i riksdagen för några år sedan: "För en ledande politiker måste det vara viktigt hur hans uppträdande uppfattas på olika håll i världen." Just det! Hur skall de utländska ambassaderna i Stockholm, som följer vår politik, kunna rapportera hem om den borgerliga regeringens Mellersta Östern-inställning? Utrikesministern gör en deklaration som är klar. Vice statsministern gör en deklaration av rakt motsatt innebörd. En fjärdedel av regeringen ansluter sig som partimedlemmar inte till, som det heter, regeringens samlade bedömning. Jag vill fråga utrikesministern, om hon tycker att det är tillfredsställande att den typ av partimarkeringar görs som nämns i interpellationssvaret? Kan utrikesministern ge ett besked om att vice statsministern inte får inflytande på Mellersta Östern-politikens utformning i framtiden?

Vice statsministern motsätter sig alltså enligt interpellationssvaret som partiordförande regeringspolitiken. Det har också andra intressanta aspekter. Tydligt förhåller det sig så – och det har med arbetet att göra för oss riksdagsmän här i kammaren – att om regeringen vill undvika att få kritik i riksdagen gör man en markering som partiordförande och lämnar sedan arenan. Vice statsministern Ahlmark har ju varit mycket flitigt i elden här i kammaren förut i dag, och i vart fall för mig synes det märkligt att det som var så angeläget att säga i starkt engagerade ordalag på Judiska nationalfonden Keren Kajemet inte går att upprepa från riksdagens talarstol.

Är detta ett mönster för den nya regeringen? Det skulle i så fall förklara en del av den förvirring som förekommit kring regeringens politik i andra frågor i debatten den senaste tiden. När statsminister Fälldin talar om att avbryta marschen in i kärnkraftssamhället – är det bara en markering han gör som partiordförande och ingenting som man skall ta på allvar i samband med regeringens politik?

Vice statsministerns angrepp på regeringspolitiken i Mellersta Östern-frågan kunde kanske ses som ett olycksfall i arbetet, om inte herr Ahlmark så starkt fört fram sitt utspel på mötet med Judiska nationalfonden nyligen. Att det inte rör sig om ett olycksfall bekräftas också av att utrikesministern i interpellationssvaret erkänner att herr Ahlmarks parti inte ansluter sig till regeringspolitiken. Problemet blir i stället djupt allvarligt, eftersom vice statsministern i sitt utspel ifrågasätter regeringens politik. Och det gäller inte någon perifer fråga, som när herr kommunikationsministern gått ut med egna uppfattningar om vägtullar osv.,

utan det skapar oklarhet om innebörden i Sveriges utrikespolitik i förhållande till det område som under lång tid har utgjort den svåraste internationella krishärden, det område där riskerna för krig, stormaktskonflikter och lokala konflikter är större än kanske på något annat håll i världen.

Den sakfråga som ligger bakom regeringens splittring är också mycket viktig att se på. Numera torde alla här i kammaren vara överens om att både palestinier och israeler har legitima nationella rättigheter. Palestinierna är en part i Mellersta Östern-konflikten. Det är enligt min mening helt verklighetsfrämmande att tro att en varaktig fred någonsin skall kunna skapas i Mellersta Östern utan att palestinerna får delta i en dialog. Möjligen kan supermakter tro att en långsiktig lösning av konflikten i Mellersta Östern kan nås över huvudet på de människor som lever i det härjade och drabbade området, men jag har svårt att förstå att någon annan kan tro att detta är möjligt.

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! Jag måste säga att jag uppskattade huvuddelen av de inlägg som gjorts tidigare, framför allt herr Sven Anderssons i Stockholm inlägg här från talarstolen, som vittnade om stor samstämmighet och respekt för den utrikespolitik som vi av tradition har fört här i landet. Och det är naturligtvis ingen överraskning, eftersom det var förre utrikesministern som talade.

När det gäller den fråga som är mera kontroversiell – herr Ahlmarks uttalanden – vidhåller vad jag sade tidigare, att han har gjort dem i egenskap av folkpartiordförande.

Jag vill också här understryka att det är regeringens ställningstagande och det beslut som fattats av regeringen som jag som utrikesminister har att företräda, och det är de besluten som den svenska utrikespolitiken skall följa.

Vi har en trepartiregering, och alla vet att i en regering med tre olika partiprogram att följa måste man göra överenskommelser, och de kommer till uttryck i regeringsförklaringen. I denna har vi också fastslagit att i utrikespolitiken skall man fullfölja den svenska utrikespolitiska traditionen, även när det gäller den aktiva utrikespolitiken.

Beträffande Mellersta Östern-frågan, där vi hade att fatta ett särskilt beslut i regeringen, fanns naturligtvis fortfarande dessa olika uppfattningar hos företrädarna för de olika partierna. Men vi har beslutat att fullfölja den svenska politiken i Mellersta Östern-frågan. Det är den politiken jag för som utrikesminister, och vi kommer inte att ändra vårt ställningstagande till PLO:s deltagande i säkerhetsrådet. Jag kan försäkra denna kammare detta. Det har icke varit någon diskussion om ändring av detta beslut. Om tidningsartiklar givit anledning till missförstånd, så har i varje fall ingen sådan diskussion i regeringskretsen förevarit. Jag är glad att kunna deklarerat det här i dag.

Det beslut som vi alltså har fattat när det gäller Mellersta Östern-

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den svenska
Mellersta Östern-
politiken*

politiken har också kommit till uttryck i vårt arbete i Förenta nationerna och i kontakten med andra länder – med deras företrädare här i Stockholm och även i utlandet. Det är den politiken som också kommer att vara vägledande för vårt arbete i framtiden.

Det har sedan en lång följd av år varit bred enighet kring vår utrikespolitik. Vårt ställningstagande i Mellersta Östern-frågan har alltså varit uttryck för en uppfattning – nämligen att låta olika parter komma till tals för att på fredlig väg kunna nå uppgörelser och lösningar på svåra problem. Våld löser sällan eller aldrig några problem. Det är att komma till tals, att försöka förhandla sig fram till lösningar, som ger resultat och som också till sist kan göra slut på det förfärliga, långa lidande som många människor i det här berörda området har varit utsatta för.

Jag vill gärna understryka vad också herr Hellström sade tidigare, att det är en varaktig dialog som leder till fred. Jag delar helt och hållet den uppfattningen, och det är alltså den politiken som vi vill ge uttryck för.

I de samtal som jag har haft med anledning av de missförstånd och de missuppfattningar som ju faktiskt har förekommit – det kan jag nog erkänna – under de gångna veckorna, liksom i de kontakter jag haft med utländska ambassadörer och övriga företrädare för andra länder, har jag lyckats, efter vad jag tror, att klargöra den svenska hållningen i utrikespolitiken och att det inte är fråga om någon omläggning av kursen. Jag tror mig veta att man med tillfredsställelse har kunnat konstatera att vi fortsätter arbetet med en aktiv utrikespolitik, en solidaritetspolitik, och att vi ser det som mycket angeläget att bevara Sveriges profil – just av de skäl som herr Sven Andersson här anförde – som en oberoende stat som kan ta ansvar, inte i kraft av sin storlek utan i kraft av sitt oberoende, för de svaga i världen.

Jag delar också den uppfattningen att det är detta arbete som på sikt leder till resultat också när det gäller de stora makternas ställningstagande, som det har kommit till uttryck i det rådsuttalande som nyligen gjordes i Förenta nationernas säkerhetsråd i fråga om bl. a. bosättningspolitiken på Västbanken. Det är som sagt den politiken vi vill fortsätta att driva.

När jag i mitt svar redogör för hur vi i regeringen har kommit fram till beslutet i den här frågan och också poängterar att herr Ahlmarks uttalande var ett uttalande i hans egenskap av folkpartiordförande, så är detta inte någon efterhandskonstruktion som herr Hellström försökte göra det till. Vi var medvetna om de här olika ståndpunkterna, men regeringen fattade alltså nämnda beslut och det är det som gäller i dag.

När det sedan gäller olika uttalanden om hur koalitionsregeringen arbetar tycker jag att den debatten inte är av den karaktären att vi skall föra den här i riksdagen. De inläggen liknade mera en presspolemik. Jag vill understryka att det är regeringens handlande i olika frågor som är riktningsgivande för politiken. Det är det som ger utslaget och det är det som får vara avgörande för hur eftervärlden kommer att bedöma våra handlingar.

Herr SVEN ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag blev litet oroad när utrikesministern fru Söder sade att det är majoritetsbesluten som kommer att gå till historien som regeringens beslut. Skall vi då få uppleva i både inrikespolitiska och utrikespolitiska frågor att minoriteten via de tre partiordförandena i regeringen skall gå ut och offentligt markera sitt partis ståndpunkt så som herr Ahlmark gjort när det gäller folkpartiets ställning i denna fråga? Det blir i så fall en ordning som nog också kommer att till historien ange regeringen som en i verkligheten och inför folket ganska förlamad regering.

Det går inte att en ledamot av regeringen med så framträdande ställning som herr Ahlmark, och naturligtvis alla partiledarna, liksom hoppar in i och ut ur rollen som regeringsledamot. Herr Hellström pekade på att vi här i kammaren inte har tillfälle att ställa frågor och interpellationer till partiledarna i den egenskap som de framträder i när de förklarar sitt partis hållning i en redan avgjord regeringsfråga, där de har haft en annan mening.

Det knep som herr Ahlmark använde för att komma åt sina regeringskolleger var att han angrep den förra regeringen, som i denna fråga förde samma politik som den nuvarande. Han trodde att han den vägen skulle komma åt det regeringsbeslut som gick honom emot. Sådant avslöjas ju och gör inte herr Ahlmarks sak särskilt stark.

Jag vet att det är ganska stor skillnad på en enpartiregering och en koalitionsregering. Jag har själv i flera år – 1951–1957 – varit med i en koalitionsregering, bestående av socialdemokrater och centerpartister. Det var en bra regering. Det fanns många problem och ofta delade meningar. Men när man hade kommit fram till ett beslut, som ibland gick någon eller flera emot, så stod ändå alla för det beslutet. Var man emot det och hade så starka invändningar att man inte ansåg sig kunna vara med om att fullfölja beslutet, hade man att överväga att avgå ur regeringen. Jag misstänker att det var många inom den koalitionsregeringen som gick omkring i sådana tankar ibland. Men den höll ihop och hade ett bra samarbete ända till slutet.

Man kan icke, i varje fall inte när det gäller de mest framträdande ledamöterna av regeringen, införa ordningen att man skiljer mellan när de talar i egenskap av statsminister, vice statsminister eller ekonomiminister och när de talar i egenskap av partiledare. Det går icke att befria sig från ansvaret som regeringsledamot.

Vi har inom oppositionen också kontakt med utländska ambassader och pressmän. Och vi har faktiskt också försökt hjälpa till att förklara situationen, positivt – vi är mycket angelägna om att det skall råda största möjliga enighet kring den känsliga politik som vi för, bl. a. i Mellersta Östern-frågan. Vi skall gärna hjälpa till i fortsättningen, och det är lättare efter de mycket klara besked som vi har fått i dag. Men vi vill gärna via utrikesministern till regeringen framföra hälsningen att vi inte kan finna oss i en ordning som innebär att partiledarna tar sig friheten att

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den svenska
Mellersta Östern-
politiken*

*Om den svenska
Mellersta Östern-
politiken*

i vilka frågor som helst utåt deklarerar meningar som icke är regeringens meningar. Det måste, när det gäller utrikespolitik, tyvärr skapa förvirring.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tycker det är bra att vi har fått ett klart besked av utrikesministern om regeringens framtida inställning till PLO. Jag vill tacka för det – det var ett mycket klargörande och bra besked.

Men jag är orolig över utrikesministerns svar i den andra delen av frågan, som gäller möjligheten för regeringsledamöter att som partiordförande göra sådana här markeringar. Utrikesministern sade att det lät mest som en presspolemik. Jag vet inte vad det är för fel på den svenska pressen. Men jag tycker detta är en allvarlig fråga. Är detta en engångshistoria eller är det en teknik som vi här i riksdagen kan vänta oss att den borgerliga regeringen skall använda även i fortsättningen?

Jag kan tänka mig ytterligare två frågor i utrikespolitiken där vi skulle kunna få se sådana här markeringar. Kommer vi inom det närmaste året att få höra finansminister Bohman göra en partimarkering, om att hans parti inte till 100 % delar regeringens syn på Sydafrika? Skall vi få höra statsminister Fälldin göra kritiska uttalanden om det pappersbruk som med svenska biståndsmedel byggs i Vietnam? Centern har ju tidigare hävdat att detta är fel typ av bistånd, osv. Skall vi alltså vänta oss ett angrepp med partimarkering mot den regeringspolitik som då företräds av biståndsminister Ullsten?

Jag frågar alltså: Är detta en engångsföreteelse eller är det en teknik som vi kan vänta oss från den borgerliga regeringen också i fortsättningen?

Den diskussion som har rullat i gång med anledning av vice statsministerns uttalande för Judiska nationalfonden har, som utrikesministern själv medgav, väckt missförstånd utomlands om innebörden av vår utrikespolitik. Sådana missförstånd är skadliga för varje land som råkar in i den situationen, men de blir särskilt skadliga för ett neutralt land som måste upprätthålla en klar trovärdighetslinje i sin politik.

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! Jag vill understryka att regeringsformen inte känner några majoritetsbeslut. När vi fattade beslutet om PLO:s deltagande rådde enighet i regeringen, även om vi naturligtvis visste att det på en del håll fanns en annan bakgrundsuppfattning, vilket nu har kommit till uttryck på annat sätt. Att vi i alla frågor eftersträvar enighet är en självklarhet.

När det gäller att regera och föra ut sitt budskap får naturligtvis varje regering själv välja sin teknik, och det kanske tar litet tid innan man hittar den rätta. Det är därför med intresse man kan lyssna till Sven Anderssons statsmannaord – han har lång erfarenhet, många gånger längre än jag.

Jag vill passa på att undanröja eventuella missförstånd som kan uppstå med anledning av herr Hellströms inlägg. När det gäller Bai Bang-pro-

jektet, pappersfabriken i Vietnam, har det redan framförts till vietnamesiska regeringen att våra åtaganden skall fullföljas. Beträffande Sydafrika har vi också enhälligt beslutat hur vi skall förfara. Det finns alltså ingen anledning att utså tvivel på de områdena.

Varje regering får som sagt försöka hitta sin teknik för att uppfylla de plikter som en koalitionsregering har – att föra en konsekvent politik med utgångspunkt i regeringsförklaringen. Men samtidigt måste understrykas att vi lever i ett demokratiskt land med fem partier representerade i riksdagen och tre i regeringen. Det är för regeringen också angeläget att det partipolitiska arbetet går vidare. Det är närmast en självklarhet. Det kan naturligtvis ta tid att hitta formerna för att balansera detta – det medgivandet gör jag gärna. Vid mina resor under den här perioden har jag lärt mig att friheten härvidlag är ganska stor i andra länder jämfört med vad den ännu är i Sverige. I det läge vi befinner oss – med en ny koalitionsregering – tar det litet tid att hitta formerna. Det partipolitiska arbetet får inte bli lidande, men det gäller att hitta den rätta balansen. Givetvis kommer regeringsdeklarationen att följas upp med konsekvens av de i regeringen ingående ledamöterna.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Mats Hellström ställde en rad frågor om folkpartiets inställning, och det ger mig anledning att säga ett par ord som företrädare för folkpartiets riksdagsgrupp.

Folkpartiet har i debatten om Mellersta Östern framför allt hävdad följande:

Israel har rätt att existera som självständig stat inom trygga och erkända gränser.

Palestinierna bör ges rätt till en egen stat eller del av en stat. Den bör leva vid sidan av Israel, och i fred med Israel.

Konflikten i Mellanöstern bör lösas genom förhandlingar.

Dessa grundläggande uppfattningar tillgodoses i den nya regeringens politik, såsom denna presenterats av utrikesministern i FN och i hennes interpellationssvar här i dag.

På en punkt har vi haft en avvikande mening.

Vi anser självfallet att olika palestinska grupper skall få lägga fram sin syn på konflikten inför världsoptionen. Men vi har inte ansett att Sverige genom sin röstning i FN borde ge PLO den unika plattform som rätten att tala i FN:s generalförsamling eller säkerhetsråd innebär, så länge de inte accepterar den grundläggande förutsättningen att Israel, som är en av FN:s medlemsstater, skall få finnas som självständig nation.

Vi har kunnat konstatera att vi i denna fråga är i minoritet såväl i riksdagen som bland regeringspartierna. Därför överensstämmer regeringens politik inte med folkpartiets uppfattning på denna punkt. Men åsiktsskillnaden i den frågan utgör naturligtvis inte något hinder för ett regeringssamarbete. Vi har inte ändrat uppfattning, och vi förbehåller oss rätten att redovisa vår åsikt. Utrikesministern har också i sitt svar

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den svenska
Mellersta Östern-
politiken*

konstaterat att folkpartiets ordförande har funnit det erforderligt att göra en markering med tanke på av folkpartiet företrädde synpunkter, och att det inte innebär någon förändring av regeringens politik.

Med detta tror jag, att jag har klargjort folkpartiets inställning på denna punkt och alltså även Per Ahlmarks. F. ö. torde den vara väl känd tidigare.

Folkpartiet har inte någon annan mening än utrikesministern om in-
neborlden av den politik regeringen för i fråga om Mellanöstern. Däremot
kvarstår alltså skillnaden i uppfattning i den sakfråga jag nu har berört.
Det har nog också framgått att vi gör något olika värderingar av den
tidigare regeringens politik. Det senare är dock mindre väsentligt – det
tillhör ju historien.

Vår hållning i Mellanösternkonflikten, liksom till andra problem
ute i världen, består inte bara av formella ståndpunkter och förklaringar,
som vi avger i Förenta nationerna. Det är också en fråga om attityd
och aktivitet.

Under junikriget 1967 sade dåvarande statsministern Tage Erlander
på TCO-kongressen: "Jag vill gärna göra den bekännelsen att måndagen
och tisdagen tillhör de mörka dagarna i vårt liv, eftersom vi hade en
känsla av att det som höll på att byggas upp och som gav så rika löften
för framtiden i den israeliska staten var hotat med undergång. --- De
två dagarna måndag och tisdag denna vecka har väl gjort att stämningen
har lättats upp. Förhållandena har blivit gynnsammare tack vare Israels
egen förmåga."

Under oktoberkriget 1973 – sex år senare alltså, då Israels existens
åter var hotad – hördes inget liknande yttrande från dåvarande statsmi-
nistern Olof Palme eller, såvitt jag vet, något annat statsråd.

För folkpartiet är det angeläget att återknyta till traditionen från 1967,
om en liknande situation åter skulle uppstå – vilket vi alla vet tyvärr
inte kan uteslutas.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen
av kammarens förhandlingar.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Det finns en aspekt som förvånande nog ofta kommer
bort i den svenska debatten om Mellanösternkonflikten.

Faktum är att Israel i Genèvekonventionens mening är en ockupa-
tionsmakt. Faktum är också att Israel flagrant bryter mot Genèvekon-
ventionens regler om "skydd för civilpersoner under krigstid".

Några exempel:

Israel utvisar politiskt obehagliga palestinska ledarfigurer till grann-
länderna och låter israeler flytta in och bosätta sig i de ockuperade om-
rådena. Bådadera är undantagslöst förbjudet enligt artikel 49.

Israel utmäter kollektiv bestraffning genom bl. a. hussprängningar. Det
är förbjudet enligt artikel 33.

Israel förstör hus och byggnader i de ockuperade områdena av andra än militära skäl. Det är förbjudet enligt artikel 53.

Israel sätter palestinier i fängelse efter administrativa beslut. Det är förbjudet enligt artikel 71.

Listan kunde göras betydligt längre.

Mot den bakgrunden är det ganska naturligt att den ockuperade befolkningen reagerar. En kämpande motståndsrörelse finns nu inne i de ockuperade områdena – inte bara i förvrängd form som flygkapare och terrorister, utan också i samma genuina form som t. ex. andra världskrigets motståndsrörelser och frihetsrörelserna i södra Afrika.

Jag kan citera en notis ur Jerusalem Post den 9 november: "Fyrtio misstänkta anhållna i Samarien ---" – det israeliska namnet på Norra västbanken. "De misstänkta rapporteras ha tillhört fem olika celler ---. De flesta förseelserna gäller agitation, organisering av upplopp och störning av freden ---." Ett citat ur Jerusalem Post, alltså.

En notis i Le Monde den 10 november lyder så här: "De isrealiska säkerhetsstyrkorna har nära Hebron dödat Abu Ali, en av det palestinska motståndets ledare som har eftersökts sedan årtal på Västra banken. Han var ansvarig för talrika sabotageaktioner och attentat i området. Dessutom har tre explosioner, som endast har vållat materiella skador, ägt rum samma dag i Hebron." En liten kort notis i Le Monde den 10 november.

Herr talman! En utveckling är på gång som utan tvivel kommer att kasta Israel ur askan i elden, om ingenting radikalt inträffar. Ur detta finns bara en utväg – det är förhandlingar som leder fram till en kompromisslösning. PLO är fortfarande den reella förhandlingspartnern för Israel – med massivt stöd från alla palestinier och erkänd som palestiniernas representation av praktiskt taget hela världen. För dem som strävar efter fred i Mellersta Östern kan ingenting vara viktigare än att försöka förmå Israel att förhandla sig fram till en kompromisslösning med PLO – förhandlingar som naturligtvis måste starta villkorslöst och utan krav och där ingen part kan kräva förhandslöften om eftergifter som skall bli förhandlingarnas resultat om de blir framgångsrika.

Men om PLO krossas, förnekas, förskjuts från den internationella gemenskapen – ja, då försvinner möjligheterna till en historisk kompromiss. Då återstår bara den rena konfrontationen mellan ockupanter och ockuperade. Mot den bakgrunden är regeringens klara och otvetydiga ställningstagande för PLO som palestiniernas förhandlingsberättigade representation ett positivt bidrag till freden.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Romanus hoppade in i debatten men gjorde den i vart fall inte klarare för mig även om han sade att han skulle klargöra folkpartiets uppfattning. När han nu gick in i sakfrågan tycker jag det var tråkigt att han inte också berörde det som rimligen måste vara en konflikt för alla människor som går in i Mellersta Östern-debatten även

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den svenska
Mellersta Östern-
politiken*

om de gör det med de utgångspunkter som herr Romanus har, litet av det som herr Gahrton just varit inne på.

Kan man skapa varaktig fred i området utan att lyssna på och ha en dialog med den ena av parterna, en part som lever mitt i området? Att bara vifta bort PLO med hänvisning till att organisationen begår terroråd och slagordsmässigt ta sig ur debatten på det sättet innebär inte en seriös prövning av Mellanösternfrågan – inte ens ifrån de utgångspunkter som herr Romanus företräder och som jag i och för sig respekterar.

Gabriel Romanus säger att regeringens politik inte överensstämmer med folkpartiets uppfattning. Jag antar att man nu får säga att regeringens politik inte överensstämmer med den uppfattning folkpartiet minus herr Gahrton har.

Vad betyder nu detta att regeringens politik inte överensstämmer med folkpartiets uppfattning? Herr Romanus säger också som officiell företrädare för folkpartiet: Vi skall fortsätta att driva denna fråga till en förändring.

Men jag har just fått ett klagörande besked från utrikesministern på den punkten om att vi också i framtiden kan vara säkra på att regeringens politik när det gäller PLO:s deltagande i FN kommer att kvarstå – det blir ingen förändring. Därmed har också utrikesministern klargjort att herr Ahlmark inte kommer att få något inflytande i den nya regeringen i utrikespolitiska frågor, och det är jag tacksam för mot bakgrund av den här debatten.

Herr Romanus vill inte diskutera den gamla regeringens politik. Han säger att den tillhör historien. Men då är även den nya regeringen en mycket historisk regering, och i så fall är det inte bara i fråga om PLO som folkpartiet har en annan uppfattning än regeringen när det gäller Mellersta Östern.

Utrikesministern säger i interpellationssvaret att "den nya regeringen fullföljer de linjer i Mellersta Östern-frågan som gällt under lång tid" – historisk tid, får man anta – "och företräddes av interpellanten såsom utrikesminister". Om det som den socialdemokratiska regeringen sysslade med är historia och någonting som vi inte skall diskutera, är tydligen också den nya regeringens hela Mellersta Östern-politik ointressant.

Herr Romanus inhopp förvirrade debatten ytterligare efter de klara och raka besked som vi fick i utrikesministerns senare inlägg. Efter herr Romanus anförande finns bara en slutsats att dra: Det finns inte *en* regering men däremot tydligen 20 statsråd.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talmän! Avsikten med mitt inlägg var att klargöra folkpartiets uppfattning. Därför hade jag övervägt mina ord noga. Av herr Hellströms replik framgick emellertid att han inte hade lyssnat särskilt uppmärksamt på vad jag sade. Därför skall jag inte gå in i någon närmare polemik med honom. Jag skall bara reda ut ett av de missförstånd som han råkade ut för.

I mitt tidigare anförande framhöll jag: "Men vi har inte ansett att Sverige genom sin röstning i FN borde ge PLO den unika plattform som rätten att tala i FN:s generalförsamling eller säkerhetsråd innebär, så länge de inte accepterar den grundläggande förutsättningen att Israel, som är en av FN:s medlemsstater, skall få finnas som en självständig nation."

Det är någonting annat än att, som Mats Hellström sade, vifta bort PLO med hänvisning till terrordåden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om produktionsinriktningen vid försvarsindustrin

Herr försvarsministern KRÖNMARK erhöll ordet för att besvara herr *Berndtsons* (vpk) den 28 oktober anmälda interpellation, 1976/77:19, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Berndtson har frågat statsministern om regeringens bedömning i fråga om produktionsinriktningen vid den nuvarande försvarsindustrin och efter vilka linjer regeringen anser att statsmakterna kan medverka till civila produktionsalternativ i berörda företag. Interpellationen har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Totalförsvarets fortsatta utveckling är f. n. föremål för utredning. De sakkunniga, som arbetar under benämningen 1974 års försvarsutredning, beräknas kunna avlämna sitt slutbetänkande omkring årsskiftet 1976-1977. Det är regeringens avsikt att under våren 1977 förelägga riksdagen proposition rörande försvarets fortsatta utveckling. Genom det beslut som riksdagen kommer att fatta kommer också försvarets fortsatta inriktning med åtföljande konsekvenser för den svenska försvarsindustrin att klarläggas. Denna del av industrin skall ju vara anpassad till försvarets behov och dess tillverkning omfatta sådan materiel där svensk industri ekonomiskt och kvalitetsmässigt väl hävdar sig gentemot utlandet. Dessutom kan i vissa fall säkerhetspolitiska aspekter spela en viktig roll.

Om ett nytt försvarsbeslut skulle medföra att delar av industrin inte längre kan uppehålla samma volym på produktion av försvarsmateriel som tidigare är det i första hand industrin själv som har att utarbeta alternativ till den nuvarande produktionen. Regeringen kommer givetvis i ett sådant läge att beakta försvarsindustrins problem i sammanhang med och i samma utsträckning som när det gäller andra industrigrenar med motsvarande problem.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Otryggheten i anställningen är en realitet för åtskilliga anställda i dagens Sverige. Det är många som har hotet om avsked hängande över sig. Men otryggheten kan också vara större för den som är sysselsatt med verksamheter vilkas berättigande kan ifrågasättas. Dit hör

Torsdagen den
18 november 1976

*Om produktionsin-
riktningen vid
försvarsindustrin*

givetvis krigsindustrin. Varje tillverkning av krigsmateriel baseras på militärpolitiska bedömningar, som ständigt måste prövas. Det är inte nytigheter och behovsartiklar som där framställs.

De människor som gör sin produktiva insats i denna typ av produktion måste dock ha rätt att hävda att deras trygghet inte får anses mindre viktig för den skull. De arbetar med en produktion som bestämts av statsmakternas beslut. Därför kräver de också att statsmakterna visar ett särskilt ansvar för att alternativ skall finnas när deras insats i den militära produktionen inte längre behövs.

Situationen inom den militära flygplanstillverkningen har stått under debatt i flera år. Vad skall ske när det miljardslukande Viggenprojektet slutförts? Skall Viggen få en efterföljare? Vad sker om regering och riksdag beslutar att inte fortsätta satsningen på flygplanstillverkning?

Självklart har de anställda vid SAAB-SCANIA med stort intresse följt debatten. Det gäller ändå deras jobb. Debatten har fått ny näring bl. a. genom uttalanden från företrädare för SAAB-SCANIA och militärledningen. Försvarsministern gav sitt bidrag för några veckor sedan i ett uppmärksammat uttalande.

Vad har då dessa uttalanden handlat om? Ja, inte har det varit om att man söker ersättningsproduktion vid en avveckling av flygplanstillverkningen. Tvärtom har det varit uttalanden om fortsatt inriktning på militär flygplanstillverkning. Försvarsministerns programförklaring innebär att hans huvudintresse är att behålla svensk försvarsindustri med SAAB-SCANIA och Bofors som de tunga punkterna. Detta var tydligen vad den nya regeringen hade att bjuda de människor som med all rätt vill veta hur det skall gå med deras jobb.

Eller var det försvarsministerns personliga uppfattning? Han kan ha särskild anledning att gå aktieägarna inom vissa industrier till mötes. Dessa har ju under många år visat stor generositet när det gällt att få till stånd en borgerlig regering med moderata samlingspartiet som en tung partner.

Det kunde vara viktigt att få klarlagt om försvarsministerns uttalanden var representativa för regeringen. Det hör till vanligheterna att statsråden i den borgerliga regeringen uttalar sig i olika riktningar. Att få klarhet om vad regeringen står för är angeläget, inte minst för strävandena att skapa alternativa sysselsättningar och för de anställda vid SAAB-SCANIA. Därför ställde jag några frågor till statsministern. Nu har försvarsministern besvarat min interpellation, och jag tackar givetvis för svaret, även om jag finner det något otillfredsställande att samma person som föranledde frågorna talar för regeringen. Men en rimlig tolkning blir då att regeringen i allt väsentligt står bakom försvarsministerns uttalanden – åtminstone till dess någon annan i regeringen talat! Detta ger anledning till vissa reflexioner.

Sedan jag framställde min interpellation har debatten om den militära flygindustrin ytterligare hettat till. Orsaken härtill är den rapport som en arbetsgrupp lagt fram om samhällsekonomisk analys av framtida flyg-

plansanskaffning. Arbetsgruppen kommer fram till att det inte finns samhällsekonomiska argument för att fortsätta produktionen av svenskt stridsflyg. Det är inte min avsikt att gå in på de militärpolitiska bedömningar som sammanhänger med denna fråga. Låt mig bara säga att diskussionen inte kan begränsas till frågan om tillverkning eller köp av flygplan. Den måste också vidgas till att gälla vilken typ av försvar vi skall ha och vilket värde en satsning på stridsflyg har för Sveriges försvar.

Den frågeställning jag vill ta upp är sysselsättningsaspekten. I rapporten fastslås att omställningsproblem skulle uppstå i en situation där flygplanstillverkningen avvecklas, men man hävdar också att dessa problem skulle vara hanterbara mot bakgrund av de medel samhället har till sitt förfogande. Detta konstaterande går tvärtemot militärens och SAAB-ledningens argument. Ledningen för SAAB-SCANIA gick till direkt motattack och hävdade att 1 000 anställda skulle varslas om avsked redan nästa vår, om det inte blir något nytt flygplan. SAAB-ledningens agerande bör ses i belysning av försvarsministerns svar på min interpellation. Han säger:

”Om ett nytt försvarsbeslut skulle medföra att delar av industrin inte längre kan uppehålla samma volym på produktion av försvarsmateriel som tidigare är det i första hand industrin själv som har att utarbeta alternativ till den nuvarande produktionen.”

Jag måste fråga försvarsministern om han anser att attityden från SAAB-ledningen i samband med den framlagda rapporten överensstämmer med uppfattningen att industrin skall utarbeta alternativ. Som jag ser det innebär denna attityd ett hot: fortsatt flygplanstillverkning eller arbetslöshet.

Fortsättningsvis säger försvarsministern: ”Regeringen kommer givetvis i ett sådant läge att beakta försvarsindustrins problem i sammanhang med och i samma utsträckning som när det gäller andra industrigrenar med motsvarande problem.”

Min fråga blir då: Räcker detta? Tydligt vill inte försvarsministern – och förmodligen inte regeringen – se någon speciell situation för denna industri.

Faktum är ändå att försvarsindustrin byggts upp och utvecklats med statsmakternas beslut och intentioner som grund. Detta berättigar de anställda att ställa särskilda krav på statsmakterna. Faktum är också att väldiga belopp av statsmedel plöjts ner i denna industri. Tilläggas bör också att det här inte är fråga om en industri som släpar efter i den tekniska utvecklingen utan som representerar något av det mest avancerade på detta område.

Finner inte regeringen mot bakgrund av detta några särskilda skäl att för andra uppgifter tillvarata de väldiga resurser som i dag är bundna till militär flygplanstillverkning? Det är resurser i form av forskning, teknik, yrkeskunnande och mycket annat som måste kunna komma till användning på civila områden.

Det räcker inte att börja diskutera användningen av dessa resurser den

Torsdagen den
18 november 1976

*Om produktionsin-
riktningen vid
försvarsindustrin*

dag man bestämt sig för en avveckling av flygplanstillverkningen. Från vänsterpartiet kommunisterna har vi i flera år krävt att statsmakterna medverkar till utarbetandet av ett långsiktigt program för övergången från militär till civil produktion. Det kravet kvarstår även efter den framlagda rapporten, som heller inte anger konkreta alternativ.

Detta är nödvändigt för att arbetare och tjänstemän exempelvis vid SAAB-SCANIA skall känna ett minimum av trygghet i anställningen. Detta är nödvändigt för att Linköpings kommun och hela östgötaregionen skall kunna utvecklas normalt.

Storleksordningen av detta problem kan belysas med att ungefär var femte yrkesverksam i Linköping är beroende av militär verksamhet, och att omkring 40 % av industrissysselsättningen kan hänföras dit. Omkring 10 000 personer i Östergötland – varav de allra flesta i Linköping – är sysselsatta med någon form av militär verksamhet, och därigenom kan beräknas att uppemot 40 000 personers försörjning baseras på sådan verksamhet.

Det är, herr talman, en häpnadsväckande likgiltighet för de anställdas trygghet som både företagsledningen och statsmakterna lagt i dagen. Denna likgiltighet präglar i hög grad försvarsministerns interpellationssvar – ett svar som tyvärr inte ger något besked till de anställda vid SAAB-SCANIA om regeringens bedömning i fråga om produktionsinriktningen vid försvarsindustrin och efter vilka linjer regeringen anser att statsmakterna kan medverka till civila produktionsalternativ. Det av försvarsministern angivna huvudintresset att behålla svensk försvarsindustri med SAAB-SCANIA och Bofors som de tunga punkterna kvarstår tydligen. Det är inte ett tillfredsställande svar till de tusentals anställda som känner hotet mot sysselsättningen och som kräver satsning på civila produktionsalternativ.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Herr Berndtson menar att det från min och regeringens sida visats en häpnadsväckande likgiltighet när det gäller ansvaret för de anställda vid SAAB. Men jag måste säga att det är häpnadsväckande att herr Berndtson som representant i riksdagen för den kommun som det här gäller och för de anställda vid SAAB driver en sådan linje. Vänsterpartiet kommunisterna vill ju att vi över huvud taget inte skall ha någon produktion av militär utrustning i landet.

Jag vill klagöra min grundsyn i denna fråga. Tyvärr lever vi i en sådan värld att vi icke kan undvara ett starkt svenskt försvar. För att kunna upprätthålla ett svenskt försvar måste vi ha materiel, och jag bedömer att vi för överskådlig framtid behöver flygstridskrafter. Detta gör att vi även i framtiden måste ta på oss de utgifter som det här medför. För mig, och för regeringen i övrigt, är det en ganska självklar princip att det är bättre att skapa sysselsättning och trygghet för dem som arbetar inom svenskt näringsliv än att skapa sysselsättning i andra vapenproducerande länder. Detta förutsatt att kostnaderna är konkurrenskraftiga

i förhållande till utlandet och att vi kan få effektiv försvarsmateriel. Samtidigt måste också de säkerhetspolitiska aspekterna komma med i bilden. Detta är grundinställningen.

F. n. har vi en sittande försvarsutredning, och den arbetsgrupp som herr Berndtson refererade till arbetar på försvarsutredningens uppdrag. Arbetsgruppens slutsatser kommer att värderas i utredningen. Som ansvarig representant för regeringen kan jag inte föregripa utredningens ståndpunkter, utan utredningen själv har att utforma dessa. Sedan skall så småningom regeringen och riksdagen ta ställning till problemet huruvida Sverige skall upprätthålla en inhemsk flygindustri. Jag har själv deklarerat att det av säkerhetspolitiska skäl är av intresse att det även fortsättningsvis kommer att finnas en flygindustri, men detta får också bedömas med hänsyn till de ekonomiska möjligheterna att under den kommande perioden fullfölja verksamheten.

I mina tidigare uttalanden har jag framhållit att vi i Sverige har en avancerad försvarsindustri, som i fråga om teknisk kapacitet och utvecklingsstandard ligger i jämnhöjd med vad som kan presteras i andra länder. Enligt min mening skall man inte göra sig av med en sådan resurs annat än om man har väl underbyggda skäl till det. Några sådana finns, enligt min mening, absolut inte i dag. När det gäller den passus i mitt interpellationssvar där jag säger att det i första hand är industrins sak att utarbeta alternativ till den nuvarande produktionen för den händelse statsmakterna inte kan fortsätta att uppehålla samma produktionsvolym, vill jag understryka att detta måste vara grundregeln. Skulle detta inte lyckas har statsmakterna på det här området, liksom på alla andra, det övergripande ansvaret.

Jag vill dock påminna herr Berndtson om att det inte är så lätt att finna civila marknader för den kapacitet som finns f. n. inom svensk försvarsindustri. De försök som har gjorts inom olika sektorer av svenskt näringsliv att slå in på nya marknader har inte i alla lägen varit lyckosamma. Därför är problemet inte alls så enkelt som herr Berndtson här vill göra gällande – att det bara är att indikera en utveckling mot civil produktion. Kan vi lyckas att, inom de samhällsekonomiska ramarna, även fortsättningsvis behålla försvarsmaterieltillverkningen i Sverige ger vi på det viset verkligen ett tillskott till sysselsättningen. Så skapar vi faktiskt den bästa och största tryggheten för de anställda i SAAB.

Låt mig säga ytterligare något beträffande tidsaspekten när det gäller de anställda på verkstadsgolvet i SAAB – och det är flertalet – att i dag finns beställningar som medger full produktion fram t. o. m. 1985. I det fallet är problemet inte alldeles överhängande. Det är helt annorlunda när det gäller utvecklingsavdelningen, och den frågan är nog så allvarlig.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Herr försvarsministern sade att det var häpnadsväckande att begära att man inte skall fortsätta den miljardsatsning – jag uppfattade

Torsdagen den
18 november 1976

*Om produktionsin-
riktningen vid
försvarsindustrin*

det så – på stridsflyg som har pågått. Men herr försvarsministern kan väl ändå inte betrakta det som häpnadsväckande att man begär ett program för övergång till civil sysselsättning. Jag förmodar att även en försvarsminister kan ha stunder då han hoppas på fred och avspänning i världen. Hur går det då med sysselsättningen om man inte planerar för andra produkter än krigsproduktion?

Problemet är inte enkelt, säger försvarsministern. Nej, och därför bör man också planera i tid. Man bör ligga före med den planeringen och inte ta itu med problemen den dag de är helt akuta.

Jag vill erinra om att det någon gång vid 1960-talets mitt publicerades en FN-rapport om avrustningens ekonomiska och sociala konsekvenser. I den rapporten diskuterades ingående de problem som skulle uppstå vid en avrustning. Man pekade på de många eftersatta behov som kunde täckas genom att resurser frigörs, och det är en frågeställning som är aktuell också i dag. Det fastslogs i rapporten, att på kort sikt skulle övergångens smidighet bero på regeringens förmåga att förutse de typer av problem som kunde uppstå och på förberedelsernas lämplighet.

Det är inte en avrustning som diskuteras i Sverige i dag. Debatten gäller huruvida vi skall fortsätta miljardsatsningen på flygplanstillverkningen. Det är skrämmande att hotet om arbetslöshet mot tusentals anställda kommer till användning i den debatten från militära kretsar och företagsledning. Jag måste tillägga att vad som sagts från regeringen genom försvarsministern i dag tyvärr tyder på att denna regerings förmåga att förutse problemen och vidta lämpliga förberedelser, för att använda rapportens språkbruk, saknas.

Jag menar inte att man behöver ta för gott allt som står i den här rapporten om samhällsanalys av framtida flygplansanskaffning, men det är ändå några fakta som jag tycker att man inte kommer förbi. Problemet med koncentration av produktionen till vissa orter och regioner, som jag i mitt förra anförande pekat på, belyses i rapporten. Påståendena om arbetslöshet som en nödvändig följd av minskad flygplanstillverkning underkänns samtidigt som omställningsproblemen påpekas. Vad som saknas även i den rapporten är konkreta alternativ utöver en hänvisning till vanliga arbetsmarknadspolitiska medel. Det finns alltså inte någon framåtsyftande planering, och en sådan fattas också i försvarsministerns svar och inlägg här i dag.

Men det viktigaste resultatet av rapporten bör ändå vara att man så att säga tvingat militären och SAAB-ledningen ut på planen. Anledningen till att man från de hållen hotar med arbetslöshet är uppenbarligen att man vill motivera fortsatt miljardrullning till flygplansprojekt. Men det är civila jobb de anställda hos SAAB-SCANIA vid flera tillfällen begärt. Ville man visa omtanke om de anställda, borde man väl under alla de år som debatten pågått ha gjort större satsningar på alternativ produktion.

Jag vill också tillägga att det, om försvarsministern menar allvar med talet om att företagen bör utarbeta alternativ till nuvarande produktion, som han säger i sitt svar, inte räcker med vad han sagt här i dag. Då

borde regeringen bestämt förorda en sådan planering och då borde också staten aktivt verka för ett program för övergång till civil produktion. Det är det som vi från vpk har begärt.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Forsvarsutredningen arbetar och den har avlämnat ett delbetänkande. Jag föreställer mig att den försökt ta in också mycket annat material än vad som där redovisas, men det är bara en handling som offentliggjorts, nämligen en tjock lunta om flygplansindustrin, där det förs ganska många och rätt ingående resonemang. Jag har i och för sig ingenting emot att detta material läggs fram. Det är bra – möjligen kan man vara litet fundersam inför reaktionen.

Många – även tidningar – har sagt att flygplansindustrin inte skall motiveras av sysselsättningsmässiga och samhällsekonomiska skäl. Samma människor anser emellertid att det av utredningen framgår att dessa effekter är ganska små och att vi därför skall lägga ned flygplansindustrin. Men de skälen skulle ju inte vara avgörande. Därför kan man säga att denna fråga har begränsad betydelse. Det innebär dock inte att den är liten, eftersom alla industrifrågor ur näringspolitisk och arbetsmarknads-mässig synpunkt är intressanta. Ur den aspekten skiljer sig inte försvarsindustrin från andra industrier.

Jag har alltså inget emot att utredningen om flygplansindustrin framlagts, även om man kan vara kritisk mot en del inslag i den och även om den mera verkar vara en plädering än en analys. Men de viktiga områden man har att bedöma när man skall ta ställning till flygindustrin och även till annan försvarsindustri är naturligtvis först och främst de operativa och de försvarsekonomiska. Också i de avseendena har försvarsutredningen begärt in och förmodligen fått ganska mycket material, men det är hemligstämplat. Det är bara ett mycket kort pressmeddelande som kommit ut.

Denna omständighet försätter allmänhet, massmedia och andra i en svår situation. De uppgifter som man vill och borde få ta del av är i mycket liten utsträckning redovisade, medan ett i sammanhanget mera marginellt problem givits en omfattande behandling. Nu förstår jag att en del operativa frågor kan vara svåra att beröra med hänsyn till behovet av hemligstämpling, men jag vill verkligen vädja till försvarsutredningen eller till försvarsministern att försöka släppa ut mera av dessa uppgifter.

Till detta kommer de säkerhetspolitiska frågeställningarna, och om jag är riktigt underrättad kommer en analys av dessa att göras. Det är mycket viktigt att också den framläggs.

Till slut bara ytterligare en iakttagelse. En intressant frågeställning som tagits upp är s. k. alternativutnyttjande. Använd den tankegången även när det gäller de 46 000 människor som arbetar inom försvaret! I så fall får man troligen helt andra argument för att genomföra förändringar i fredsorganisationen. Det värdefulla i detta synsätt vill jag inte bestrida. Huvudsaken är att man är konsekvent och inte bara an-

Torsdagen den
18 november 1976

*Om produktionsin-
riktningen vid
försvarsindustrin*

vänder det på en sektor, om samma resonemang på andra sektorer ger en annan och bättre beslutssituation.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Jag vill bara lämna ett besked till herr Berndtson, nämligen att den nuvarande regeringen inte kommer att ta några som helst säkerhetspolitiska risker. Jag håller med om att vi alla har en önskan om avrustning, ett problem som togs upp av herr Berndtson. Men vi kan också tyvärr konstatera att målet tycks ligga mycket långt fram i tiden. Läget är det att det har skett en kraftig upprustning i vår omvärld och det innebär, som det står i regeringsdeklarationen, att vi fortsättningsvis måste ha ett starkt försvar. Det är nödvändigt för att trygga vår frihet och vårt oberoende. Då krävs det, som jag sade tidigare, både att vi har utbildade människor och att vi har god försvarsmateriel att sätta i händerna på våra svenska soldater.

I dag arbetar en försvarsutredning, och det är den som skall göra dessa bedömningar. Riksdagen får sedan ta ställning under nästa år. Då får vi besked huruvida vi kan fortsätta tillverkningen av försvarsmateriel i Sverige i den omfattning som nu sker eller om vi av samhällsekonomiska eller andra skäl tvingas dra ner den. Därför råder icke, som jag ser det, den omedelbara alarmsituation som man får intryck av då man lyssnar till herr Berndtson. Enligt honom gäller det att illa kvickt få fram en alternativ produktion.

Varje företagsledning av god kvalitet har alltid en planering som täcker lång tid framöver, och givetvis funderar man på vilka alternativ som finns för att skapa sysselsättning. Jag tar för givet att man även inom ledningen för SAAB har sådana tankar, men det är helt naturligt att man nu, när företaget är fullt upptaget av beställningar till det svenska försvaret, inte direkt kan prioritera denna fråga.

Jag ser det som något av en självklarhet att vi inom den närmaste femårsperioden, och kanske betydligt längre, kommer att ha en inhemsk försvarsindustri. Vi kan i dag icke uttala oss om volymen på de beställningar vi kommer att lägga ut. Men så länge svensk försvarsindustri kan visa sig konkurrenskraftig gentemot utlandet finns det ingen som helst anledning att på ideologiska grunder inte tillverka vapen i Sverige. Vi vet att det finns en stor internationell marknad, men den marknaden skall vi inte gå ut på om det inte är nödvändigt.

När det gäller frågan om offentlighet kan jag hålla med herr Lindblad om att debatten med anledning av arbetsgruppens rapport har gått litet snett. Den är bara en del av frågan. Det kommer så småningom att offentliggöras en säkerhetspolitisk analys, vilken jag tror kommer att ge debatten större bredd och göra den mer marknära. Men jag vill säga att även ÖB:s studier har varit offentliggjorda, så att den ambitiösa och försvarsintresserade har redan i dag möjlighet att skaffa sig en betydligt fylligare bild av problemställningarna än man får om man bara läser arbetsgruppens rapport.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Hela den diskussion som förs kan naturligtvis inte gälla bara köp eller tillverkning av flygplan, utan den måste också ha med inriktningen av försvarspolitiken att göra.

Men oberoende av vilka bedömningar man gör vid olika tillfällen på det området, och hur man bedömer Sveriges situation i världen, är det ändå otillfredsställande att vid varje tillfälle som diskussion uppstått om begränsning av tillverkningen av Viggenplan har man omräknat detta i hur många arbetslösa det skulle leda till vid SAAB-SCANIA. Man måste förstå att det råder stor oro bland de anställda, och att de känner behov av en planering av hur produktionsresurserna skulle tas över vid den tidpunkt man bedömer det nödvändigt att skära ner eller upphöra med flygplanstillverkningen. Det kan inte vara orimligt att begära sådan långsiktig planering.

Det är möjligt att arbetsgruppens rapport om just de här frågorna kan anses marginell, som herr Lindblad säger, i förhållande till den stora militärpolitiska bedömningen. Men för de anställda vid SAAB-SCANIA i Linköping är det inget marginellt problem, utan ett mycket levande och brännande problem, som de anser att statsmakterna har ett särskilt stort ansvar att få en lösning på.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Låt mig säga om inriktningen av den framtida försvarspolitiken att när det gäller huvudprinciperna tycks det råda enighet mellan de fyra stora partierna i riksdagen. Detta gör att jag räknar med att det bakom den grundläggande principiella syn som jag framfört här finns en kompakt parlamentarisk majoritet och att vi alltså under en överskådlig framtid kommer att behöva avancerad försvarsmateriel i landet.

Vad gäller oron bland de försvarsanställda vill jag bara säga att det just är framstötter av den typ som herr Berndtson gjort i sin interpellation som sprider oro bland dem som är anställda i försvarsindustrin.

Herr BERNDTSON (vpk):

Detta, herr talman, var ett synnerligen märkligt uttalande från regeringens sida!

Oron som jag talade om finns och har funnits under många år, och den växer ju längre det dröjer innan statsmakterna tar de naturliga konsekvenserna av att man måste ha en planering för annan sysselsättning för den händelse det sker en nedgång i flygplanstillverkningen.

Jag har svårt att tänka mig att oron uppstår den dag man för den vidare till denna kammare. Jag är verksam i Linköping och kan försäkra att det finns en djup och allmän oro inte bara bland de anställda vid SAAB-SCANIA, utan också hos dem som skall planera för kommunal verksamhet och hos dem som skall planera för hela regionen. Det bästa sättet att stilla den oron vore en deklARATION från statsmakterna att de skall ta itu med detta problem och planera för att det också skall finnas

Torsdagen den
18 november 1976

*Om bibehållande
av Kalmar
flygflottilj*

andra arbetstillfällen, om man gör den bedömningen att flygplanstillverkningen inte skall fortsätta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om bibehållande av Kalmar flygflottilj

Herr försvarsministern KRÖNMARK erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Kalmar (s) den 28 oktober anmälda interpellation, 1976/77:22, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar har frågat mig när regeringen kommer att förelägga riksdagen förslag om fortsatt drift av Kalmar flygflottilj (F 12) samt när och på vilket sätt jag avser att informera berörd personal om dessa förhållanden.

Bakgrunden till herr Nilssons interpellation är att de borgerliga partierna yrkade avslag på dåvarande regeringens förslag våren 1975 att F 12 skall läggas ned. Herr Nilsson menar att den nya regeringen därför bör föreslå att riksdagsbeslutet från år 1975 rivs upp.

Jag vill erinra herr Nilsson om att bakgrunden till avslagsyrkandena var att vi ville behålla en fredsorganisatorisk handlingsfrihet över 1977 års försvarsbeslut. Vi ansåg inte att ett tillräckligt underlag för beslut förelåg våren 1975.

Nu föreligger överbefälhavarens programplan för perioden 1977–1982. Den skall bilda underlag för 1977 års försvarsbeslut. Inte i någon av de ekonomiska nivåer som redovisas i programplanen har överbefälhavaren räknat med ett större antal flygflottiljer än tio.

Mot denna bakgrund bedömer jag att det inte är möjligt eller lämpligt att nu riva upp det beslut som riksdagen fattade våren 1975.

Självfallet skall jag låta vidta alla åtgärder för att avvecklingen av förbandet skall bli så skonsam som möjligt för personalen.

Jag följer också med uppmärksamhet ansträngningarna att öka selsättningstillfällena i Kalmar.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min interpellation, även om det inte alls blev som jag hade väntat mig och väl inte heller sådant som riksdagsman Krönmark ville ha det för några månader sedan. Lika litet blev svaret vad man hade utlovat i vallöftena i Kalmar län – men med all säkerhet blev det en bitter besvikelse och överraskning för de anställda vid F 12.

Jag konstaterar följaktligen att riksdagsman Krönmark har dagtingat med försvarsminister Krönmark och ändrat uppfattning i denna fråga på relativt kort tid.

I svaret uppges att bakgrunden till min interpellation skulle vara att de borgerliga partierna yrkade avslag på dåvarande regeringens förslag

att F 12 skulle läggas ned. Ja, det är riktigt att det var ett av skälen, men framför allt var motivet omtanke om den personal som nu finns vid F 12 – att den skulle få en snabb förklaring om huruvida vallöftena skulle infrias eller inte, att den skulle slippa gå i ovisshet, att den skulle få klara besked; detta kanske i all synnerhet som nuvarande försvarsministern som andra namn har undertecknat en motion om bibehållande av F 12.

Till detta skall läggas att den nuvarande finansministern Bohman alltid har visat stor välvilja mot ökade försvarskostnader. Vidare har arbetsmarknadsminister Ahlmark så sent som för tre månader sedan offentligt i Kalmar uttalat sig för att F 12 skulle finnas kvar, om det blev en borgerlig regering efter valet.

Härutöver har centerriksdagsmännen i Kalmar län i valpropagandan förklarat att F 12 skulle bibehållas, om deras parti kom till makten.

Moderattidningen i Kalmar har i vart och vartannat nummer riktat en vettlös kritik mot de socialdemokratiska riksdagsmännen från Kalmar län för svek och skamgrepp i F 12-frågan, och man har före valet lovat att bara det blev en borgerlig regering skulle F 12 bibehållas.

Nu har vi den borgerliga regeringen – nu har de borgerliga kriterierna uppfyllts. Nog borde svaret då ha varit annorlunda mot den bakgrund som jag här nämnt! Men det är nu helt klart att regeringen med försvarsministern i spetsen tänker svika givna vallöften och utfästelser.

Uppskovsmöjligheterna som det talades om föreligger fortfarande, ”om bara viljan finns”, som ni moderater brukar uttrycka det. Ingen nedläggning före 1981/82 löd ett av era löften.

Nu säger försvarsministern att ”bakgrunden till avslagsyrkandena var att vi ville behålla en fredsorganisatorisk handlingsfrihet över 1977 års försvarsbeslut”. Men den möjligheten föreligger som sagt fortfarande. Varför tar ni i så fall inte vara på den nu? Ni har ju varit utomordentligt snabba att ändra andra riksdagsbeslut, t. ex. när det gäller representationen i länsstyrelserna, för att därigenom förhindra att de fackliga organisationerna fick inflytande på den nivån.

I den motion som riksdagsman Krönmark undertecknat står heller inte ett ord om handlingsfriheten. Däremot talas det om militäroperativa skäl, arbetsmarknadsskäl och regionalpolitiska skäl. Det är skäl som givetvis fortfarande föreligger oförändrade.

Jag skulle vilja erinra försvarsminister Krönmark om att 1973 var riksdagsman Krönmark i Jönköping och sade bl. a. följande:

”Vi har i Kalmar län ett typexempel på vad socialdemokraternas försvarspolitik leder till. I Kalmar finns nu risk att F 12 läggs ned. Vi tycker att det är bättre att staten anvisar pengar över försvarsbudgeten än friställer folk genom att lägga ned förband och sedan betalar arbetslösheten via arbetsmarknadsstyrelsen.”

Den möjligheten finns fortfarande, herr försvarsminister. Nu har försvarsministern den stora chansen att fullfölja vad han förut har sagt och vad som lovats i valdebatten!

Torsdagen den
18 november 1976

*Om bibehållande
av Kalmar
flygflottilj*

Det är verkligen en krystad och naiv motivering som försvarsministern nu kryper bakom som skäl för att inte ändra på nedläggningsbeslutet för F 12, nämligen att överbefälhavarens programplan för 1977–1982 inte upptar mer än 10 flottiljer. Ja, men tacka för att den inte gör det! Riksdagen har ju dragit upp de ramar som gäller för den tiden genom beslut 1972, 1973 och 1975. Det är ju inte överbefälhavaren som bestämmer den ekonomiska nivån och fastställer ramarna för försvaret, det är riksdagen som gör detta, och det känner självfallet försvarsministern till.

Följaktligen föreligger full frihet för den nu sittande regeringen och riksdagsmajoriteten att lägga fram förslag om förändringar och F 12:s bibehållande. Försvarsministerns motivering, skulle jag vilja påstå, är bara struntprat.

Men det föreligger även en annan möjlighet att bibehålla F 12, nämligen den vi socialdemokrater från Kalmar län föreslog i vår motion 1975:1994, innebärande att annan flottilj än F 12 skulle väljas för nedläggning – där de arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska konsekvenserna inte skulle bli så kännbara som i Kalmar. Detta förslag ligger också i linje med de motiveringar som *riksdagsman* Krönmark framförde i sin motion förra våren.

Jag får därför fråga: Är försvarsministern beredd att ompröva riksdagsbeslutet den 15 maj 1975 på det sätt som jag här nämnt? Visserligen kallade moderattidningen i Kalmar detta förslag för ett demagogiskt skamgrepp, men jag tror fortfarande att det är en lämplig och realistisk lösning.

Så skulle jag också vilja anföra några citat ur den moderattidning i Kalmar som svarar för politiken där i denna fråga. Det finns sannerligen mycket att välja ur, det kan jag försäkra. Man tar där heder och ära från de socialdemokratiska riksdagsmännen i Kalmar län, och under-tecknad i synnerhet, för vårt ställningstagande i den här frågan.

Den 16 maj 1975, alltså dagen efter riksdagsbeslutet, skrev man under en stor rubrik, "Sveket!" – och det är ju ett känt begrepp på senare tid:

"I särklass tyngst vilar ansvaret för det olyckliga nedläggningsbeslutet på Kalmar läns fem socialdemokratiska riksdagsmän: Stig Alemyr, Arne Andersson, Bernt Nilsson, Bertil Pettersson och Birger Rosqvist. --- De de har helt enkelt lurat medborgarna. --- Det är fråga om sabotage. --- Av sina riksdagsmän har medborgarna rätt att kräva att de gemensamt och ovanför snäva partiintressen slår vakt om sin hembygd. Det gör Kalmar läns företrädare från moderata samlingspartiet och centerpartiet på ett föredömligt sätt."

Vad säger försvarsministern om detta i dag? Anser försvarsministern att han nu slår vakt om hembygdens intressen över alla snäva partiintressen på ett föredömligt sätt i den här frågan?

Någon gång efter valet 1976 skrev man följande:

"Lika viktigt är att de möjligheter som finns att ompröva F 12-beslutet och bevara Kalmar-flottiljen blir tillvaratagna. Dess bättre innebär re-

*Om bibehållande
av Kalmar
flygflottilj*

geringsskiftet att det är möjligheter som nu också kommer att provas. Med en borgerlig regering och med Eric Krönmark, en av de främsta F 12-motionärerna i riksdagen, som försvarsminister skulle det ha funnits helt andra möjligheter att bevara Kalmar-flottiljen. Är det någon som tvivlar på att F 12 i så fall skulle ha räddats för gott?"

Jag skulle vilja fråga försvarsministern vad han säger om de synpunkterna.

Ja, i dag har vi facit. Sannolikt kommer många att starkt tvivla på den borgerliga regeringen och dess vallöften. Själv undrar jag hur försvarsmakten över huvud taget skall våga tro på försvarsministern efter det här.

Jag begär inte att ni och moderattidningen i Kalmar skall be oss socialdemokratiska riksdagsmän på Kalmarbänken om ursäkt för påhoppet. Jag tror f. ö. inte att moderattidningen i Kalmar är mäktig detta med sin nuvarande chefredaktör. Vanlig hederlighet fordrar väl ändå att ni framför åtminstone ett beklagande och en ursäkt till de anställda vid F 12, som ni enligt min uppfattning så cyniskt har lurat, och att ni framför en ursäkt till de 20 000 personer som stod bakom namnunderskrifterna mot beslutet och till alla väljare som ni nonchalerat och lurat i detta sammanhang. Kommer den ursäkten att framföras, herr försvarsminister?

Till sist skulle jag vilja ställa ett par frågor: Hur känns det att ha kommit till makten och härligheten, som en centerpartistisk regeringskollega uttryckte det, på sådana premisser? Hur känns det att sitta på statsrådstabureten med så många svikna vallöften under rumpen?

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Med tanke på den fantastiska politiska akrobatik som herr Nilsson i Kalmar har haft en uppvisning i här från talarstolen är det att beklaga att icke fler av kammarens ledamöter haft tillfälle att följa debatten. Den man som stod här och talade var en av de socialdemokratiska riksdagsmännen på Kalmarbänken som genom sina röster i maj 1975 definitivt såg till att F 12 drogs in. Beslutet fattades för ett och ett halvt år sedan.

Sedan vill jag tala om för herr Nilsson att det faktum att vi har fått ett regeringsskifte innebär icke nya förhållanden – vi har faktiskt fått överta det där påstått dukade bordet som man brukar tala om, dvs. ett arv efter den socialdemokratiska politik som förts tidigare. Herr Nilsson sade ju själv att riksdagen varje år under den femårsperiod som det nuvarande försvarsbeslutet omfattar haft möjlighet att fastställa ramar. Javisst, det har vi haft! Jag vill påminna om att det parti som jag företräder – nu företräder jag regeringen, men herr Nilsson talade om riksdagsman Krönmark – har under de här åren faktiskt lagt fram förslag om anslag som skulle gjort det möjligt att ha kvar fler flygflottiljer av säkerhetspolitiska skäl. Därför vill jag för min egen del hävda att min sköld är ren i detta avseende.

Beslutet om nedläggning av F 12 är fattat, och riksdagen har också

*Om bibehållande
av Kalmar
flygflottilj*

fattat beslut om ekonomiska ramar. Sedan måste det vara fackmyndigheten, i det här fallet ÖB, som avgör vad som kan åstadkommas inom dessa ekonomiska ramar.

Det är alldeles riktigt att det fanns en socialdemokratisk motion förra året med herr Nilsson i Kalmar som första namn – jag har den med mig här. I den motionen krävde ni att två flygflottiljer skulle nedläggas, dock icke flygflottiljen i Kalmar. Men ni sade icke vilken flygflottilj som skulle läggas ned i stället för F 12. Jag förstår det, för herr Nilsson i Kalmar är ordförande i sydöstra FCO-distriktet, som omfattar även Blekinge län, och ni visste ju att alternativet var den flottilj som finns i Ronneby, eftersom man måste göra även en rent operativ bedömning av vilken flottilj man kan lägga ner. Jag förstår att det på grund av herr Nilssons bakgrund var omöjligt att skriva ut vilken flottilj han avsåg. Då hade han inte kunnat ta några pluspoäng. När det sedan kom till avgörande så följde herr Nilsson den dåvarande regeringslinjen och bidrog till att flygflottiljen i Kalmar togs bort. Om herr Nilsson och ytterligare någon socialdemokrat på Kalmarbanken förra året röstat med den dåvarande opositionen hade beslutet beträffande flygflottiljen i Kalmar icke fattats förrän vi skulle ta 1977 års försvarsbeslut. Låt oss anta att det även då hade blivit fråga om vissa flottiljindragningar – jag vill inte motsäga att så kunde ha blivit fallet – hade i alla fall flygflottiljen i Kalmar fortfarande haft vissa möjligheter att eventuellt bli en av de flottiljer som fått leva kvar.

Herr Nilsson och jag har inte bara varit kolleger i kammaren och bankkamrater i tre år, vi har också under flera år suttit tillsammans i länsstyrelsen i Kalmar och tillsammans kämpat för F 12:s bevarande. Men i maj 1975 hoppade herr Nilsson av tåget.

Nu säger herr Nilsson att jag när jag blivit försvarsminister skall ståda upp och rätta till herr Nilssons misstag i det fallet, som representant för Kalmar län. Jag deklarerade när jag tillträdde som försvarsminister och fick frågor om detta, att jag verkligen skulle seriöst undersöka om det fanns några möjligheter att rädda Kalmarflottiljen. Och då finner jag att med de ekonomiska ramar som har gällt, med tanke på ÖB:s programplaner och vad som skall komma i framtiden, så finns det – jag beklagar det verkligen – inga möjligheter att ett och ett halvt år efteråt riva upp beslutet. Jag beklagar det verkligen. Och jag beklagar det från Kalmar kommuns synpunkt, därför att det är ca 450 arbetsplatser som på detta vis försvinner.

Nu är det kanske lättare att klara det problemet än personalproblemen. Sedan vi fick ett regeringsskifte har det beviljats lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån som innebär ökad sysselsättning i tre företag i Kalmar. De har alltså beviljats av den borgerliga regeringen. Ingen kan därför säga annat än att den tillträdde regeringen har gjort allt vad den har kunnat för att mildra verkningarna av den tidigare regeringens politik.

Personalen på F 12 har inte fått domen i dag. Otryggheten för dem skapades bl. a. genom herr Nilssons i Kalmar röstning i maj 1975. Jag

*Om bibehållande
av Kalmar
flygflottilj*

liksom andra som är engagerade i försvarsmakten är bekymrade över detta och det är ett av de problem som vi måste försöka lösa, att klara den omställningen på ett så bra sätt som möjligt. Det är det frågan gäller.

Sedan talar herr Nilsson om svikna vallöften m. m. För min del har jag faktiskt känt till de här ekonomiska förhållandena ganska länge, vilket gjorde att jag under valrörelsen aldrig gick ut och lovade att riva upp beslutet om F 12. Däremot har jag lovat att man skall titta på möjligheterna, och enligt de uppgifter jag inhämtat så har inte heller statsrådet Ahlmark vid sitt besök i Kalmar lovat att beslutet skall rivs upp, utan han har också sagt att man skall göra en omprövning. Det är mig veterligt ingen borgerlig politiker som gått ut i valrörelsen och sagt att om det blir en annan regering så skall F 12 vara kvar. Vad tidningarna i det fallet skriver är deras frihet. Jag kan inte exakt erinra mig formuleringarna i de olika tidningsorganen, men det är alltså icke fråga om något svek.

Den här prövningen har jag alltså själv faktiskt på regeringens vägnar verkställt sedan jag kom till försvarsdepartementet och undersökt de reella möjligheter som finns att riva upp beslutet, men jag anser det inte längre möjligt. Jag beklagar det som företrädare för Kalmar läns valkrets.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Försvarsministern tyckte att mitt inlägg var en uppvisning i akrobatik. Jag tycker det var ett intet mot vad herr Krönmark har presterat.

Herr Krönmark sade avslutningsvis att han kände till de ekonomiska förutsättningarna och kanske därför var litet försiktigare än andra. Det må vara riktigt, men herr Krönmark står dock som andra namn på den motion som väcktes i samband med regeringens förslag om nedläggning. I den motionen begärdes avslag på nedläggningsförslaget. Varför begärde ni avslag? Är det inte akrobatik att nu säga att man menade något annat än att flottiljen skulle läggas ned? I svaret sägs att det nu inte är möjligt eller lämpligt att ompröva det beslut som riksdagen fattade våren 1975. Varför är det inte lämpligt att göra det? För bara något år sedan hade ni ju uppfattningen att flottiljen skulle vara kvar. Handlingsfriheten finns fortfarande. Kom ned från trapetsen och svara på de frågor som jag har ställt!

Sedan säger försvarsministern att jag bidrog till beslutet om nedläggning. Ja, det gjorde jag så till vida som jag fullföljde det principbeslut som hade tagits tidigare. Jag erkänner att moderata samlingspartiet hade en annan uppfattning i den frågan, men varken centerpartiet eller folkpartiet hade det. När vi skulle bestämma vilken flottilj som skulle läggas ned kröp man feigt undan på den kanten och vågade inte stå för det principbeslut som man tidigare hade tagit.

Om det borgerliga blocket hade röstat på den motion som vi väckte, nämligen om fullföljande av det tidigare beslutet men nedläggande av en annan flottilj där de regionalpolitiska skälen inte hade så stor betydelse

*Om bibehållande
av Kalmar
flygflottilj*

som i Kalmar, skulle den motionen ha bifallits.

Det är riktigt att riksdagsman Krönmark lade fram förslag tidigare, bl. a. det som jag nämnde i fråga om Jönköping. Varför inte fullfölja det förslaget nu? Försvarsministern har möjlighet när han nu sitter som chef för detta departement att fatta beslut i den riktningen! Men nu säger han bara att det är inte lämpligt eller möjligt att göra det. Vad menade ni då över huvud taget med det förslag om avslag som ni lade fram?

Jag tycker att argumentet i svaret att överbefälhavarens programplan inte räcker till för mer än tio flottiljer är svagt. Detta var också känt förut, och jag förmodar att det var känt även av riksdagsman Krönmark 1975. Nu kryper han bakom detta som om det vore överbefälhavaren som skulle fastställa programplanen. Så är det inte alls – det är riksdagen och regeringen som beslutar i dessa frågor och som lägger ramarna för den politiska aktivitet vi skall ha.

Herr Krönmark säger att han vill städa efter mina misstag i denna fråga. Jag tror det är bättre att försvarsministern städar efter både sig själv och sina medbröder.

Det går ju an att nu beklaga att F 12 inte skall vara kvar. Även om herr Ahlmark nu förnekar det stod han på Stortorget i Kalmar och förklarade att bara vi fick en borgerlig regering skulle frågan om F 12 omprövas och flottiljen skulle få vara kvar.

Centerpartiet har i sitt länsprogram hemma beskyllt socialdemokraterna för att det är de som lagt ned F 12. I dag finns det inte en enda centerpartist från Kalmar här. Intresset har tydligen slocknat från deras sida så fort de fått rösterna. Att fullfölja frågan intresserar dem tydligen inte. Jag tror att herr Krönmark får jobb med att städa efter dem på den borgerliga kanten.

Till sist vill jag säga ett par ord om det dukade bordet. Det uttrycket har valsat runt i pressen och i kammaren ett tag nu. Jag skulle rekommendera försvarsminister Krönmark att läsa Veckans Affärer, senaste numret, där Gunnar Emanuel Sträng tar upp detta och anlägger några tänkvärda synpunkter.

Vi har en standard här i landet som ligger högre än i många andra länder. Vi har ingen eller mycket obetydlig arbetslöshet. Vi har den högsta sysselsättningen på länge. Vi har en högre ekonomisk aktivitet än kanske i något annat land i världen. Det har sagts att vår utlandsskuld är stor. OK. Den låg väl på uppemot 20 miljarder. Men strax innan den nya regeringen övertog hade vi en valutareserv på 15 miljarder. Att sedan människor blev förskräckta så fort vi fick en borgerlig regering i Sverige och reserverna sjönk på en gång – det är en annan historia.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Jag har faktiskt läst Gunnar Emanuel Strängs artikel i Veckans Affärer, herr Nilsson i Kalmar. Jag får säga att det var en mycket intressant men något glättad framställning. I ljuset av herr Nils-

*Om bibehållande
av Kalmar
flygflottilj*

sons kommentarer framstår den dock som verkligt trovärdig och innehållande en mängd fakta. Det sätt som herr Nilsson här behandlar dessa samhällsekonomiska frågor på vill jag hoppas inte skall bli normerande för den nuvarande oppositionen i fortsättningen.

Herr Nilsson sade att jag hade undertecknat en motion där det fanns motiv för bibehållande av flygflottiljen i Kalmar, och jag skall hålla med om det. Att de motiven finns kvar kan jag säga som representant för Kalmar län. Men vad är det som gör att det inte är möjligt eller lämpligt att behålla F 12? Hade vi fått bifall till den moderata linje som företrädades av bl. a. mig i riksdagen vid det tidigare tillfället hade vi haft ekonomiskt utrymme för att behålla F 12. Nu blev riksdagens beslut ett annat, vilket innebär att skulle vi i dag riva upp Kalmarbeslutet, så måste detta följas av att vi direkt beslutar om vilken annan flygflottilj som skall läggas ned. Och där kommer man in på rent mänskliga hänsyn.

Det gäller att ge 450 människor besked: Nu måste ni flytta på er, nu är er anställning på den här platsen slut – ungefär år 1980. Och sedan, efter ett och ett halvt år, skulle man komma tillbaka till dessa människor, som då kanske vidtagit vissa dispositioner, och säga: Nu slipper ni det här, nu skall ni ändra planeringen. Sedan skulle man gå till en annan flottilj, som tidigare inte varit berörd, och säga: Nu kommer den här flottiljen illa kvickt att bli indragen.

Men även om det nu råkar gälla den valkrets som jag och herr Nilsson i Kalmar representerar tycker jag inte att man kan göra på detta sätt med människor. Vi måste hantera frågorna med viss konsekvens. Det är faktiskt också så, herr Nilsson, att när människor är involverade på det här viset är den tillträdande regeringen beroende av den avgående regeringen. Det måste finnas en viss konsekvens i handlandet.

Jag vill betona att det i dag just är Kalmar som befinner sig i denna situation. Och det beror på att herr Nilsson och hans kolleger på Kalmarbanken röstade som de gjorde i maj 1975. Jag vill upprepa detta: Hade ni röstat på ett annat sätt hade handlingsfrihet fortfarande funnits och Kalmar hade varit med som ett alternativ även för den framtida försvarsplaneringen. Detta hade inte inneburit någon garanti för att F 12 hade kunnat bibehållas, men det hade funnits en möjlighet. Den möjligheten finns inte längre.

Herr Nilsson säger att det är svagt av mig att inte se till att man kan behålla flygflottiljen. Givetvis kan herr Nilsson tycka att det är svagt av mig att inte få fram den ekonomiska ram till försvaret som gör detta möjligt. Jag kan inte tyda herr Nilssons deklARATION på annat sätt.

I dag föreligger uppenbarligen en spricka i den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Menar herr Nilsson någonting med sitt tal, innebär det att herr Nilsson är beredd att satsa så mycket mer pengar på försvarsbudgeten att man kan behålla flera flygflottiljer. Det måste vara den rimliga tolkningen. Jag kan inte förstå något annat. Det går inte att göra någonting åt detta under innevarande anslagsår. Jag kan bara uppmana herr Nilsson att söka kontakt med sitt partis representanter i den sittande

Torsdagen den
18 november 1976

*Om bibehållande
av Kalmar
flygflottilj*

försvarsutredningen. Jag önskar honom all lycka när det gäller att få dessa socialdemokrater att företräda herr Nilssons åsikter. Då blir det lättare.

Inte ens i den A-nivå som ÖB har presenterat finns det utrymme för flera flottiljer. Det måste alltså till pengar över A-nivån. Vill herr Nilsson göra en politisk insats för att se till att riksdagen beviljar pengar utöver A-nivån har jag givetvis ingenting att erinra häremot. Jag kan bara önska honom lycka till.

Herr talman! Efter att ha hört herr Nilssons andra anförande måste jag säga, att jag mer och mer får ett intryck av att det är ett försök att lägga ut en allt tätare dimridå över det handlande som han tillsammans med sina socialdemokratiska kamrater på Kalmarbanken gjorde sig skyldig till i maj 1975.

Herr NILSSON i Kalmar (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att försvarsministern inte anser sig ha någon möjlighet att bifalla det förslag som fanns i vår motion om att en annan flottilj skulle väljas i stället för F 12. Nu säger försvarsministern att den nya regeringen är bunden av den gamla regeringen och att det inte går att ändra någonting. Ja, det är väl en sanning med modifikation. Det är som jag sade inledningsvis. När det gällde att förhindra att de fackliga organisationerna fick inflytande i länsstyrelserna gick det utomordentligt snabbt att genomföra en ändring. Det bör gå precis lika lätt i detta fall.

Nu kom det fram att det inte finns ekonomiskt utrymme för att behålla flottiljen. Det är vad vi socialdemokrater hela tiden har sagt. Hur kunde ni 1975 yrka avslag på vårt förslag? Det var ju redan då känt att det ekonomiska utrymmet var knappt. Det är att krypa i buskarna och försöka komma undan i denna fråga med motiveringen att det ekonomiska utrymmet inte har räckt till.

Jag anser det inte svagt av försvarsministern att inte kunna ta fram pengarna, men jag anser det väldigt svagt att gå ut i en valrörelse, och långt före valrörelsen med den motion som väcktes av de borgerliga ledamöterna på Kalmarbanken och yrka avslag på nedläggningen. Därmed ingav man hos de anställda förhoppningar om att flottiljen skulle kunna behållas bara det blev en borgerlig regering. Det är falskheten i att gå ut i valrörelsen på det sätt som har skett från samtliga borgerliga partier i Kalmar län som innebär svagheten.

Det är riktigt som försvarsministern nu säger, att F 12 ryms inte ens i ÖB:s A-nivå. Men det var känt i slutet av 1975, och man kände till redan tidigare att det fanns inga möjligheter att bibehålla F 12. Detta utgjorde grunden för försvarsbesluten 1972, 1973 och 1975.

Jag ser att herr Schött har anmält sig på talarlistan, och jag förmodar att han kommer att gå upp och ställa samma krav på den nuvarande försvarsministern som han gjorde på den förre. Han påtalade nämligen tidigare att Kalmar län skulle bli helt utan fredsförband om F 12 lades ner, och han ställde frågan: Hur kan en försvarsminister försvara en

sådan sak? Jag antar att det är detta herr Schött skall fråga den nuvarande försvarsministern om.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar kom nu in på det ekonomiska utrymmet. Han undrade hur jag kunde motionera i ärendet förra året och inte fullfölja motionskravet i dag. Den motion som jag var med om att underteckna liksom de motioner som väcktes från mittenpartierna innebar ju att det fanns medel anvisade för att bibehålla F 12 t. v., i varje fall så länge nuvarande jaktflygplan var operativt användbara. Herr Nilssons röstning innebar nej till den inkomstram som gjorde det möjligt att bibehålla flottiljen. Detta gör att det resonemang herr Nilsson för inte alls håller. Vi måste ta någon hänsyn till ekonomiska realiteter.

Jag vill betona att i en valrörelse är det inte bara fråga om vad man skall göra, utan valrörelsen är också ett slags revision av vad partier och riksdagsmän har gjort under den gångna valperioden, för det är ju det som skall motivera omval eller inte. Det är givet att moderata samlingspartiet i Kalmar län starkt har kritiserat den socialdemokratiska politiken i fråga om F 12. För stunden kan jag bara verifiera att mitt eget parti inte gått ut med några löften om att bibehålla flygflottiljen. Däremot har vi sagt att vi skall mycket seriöst undersöka möjligheterna därvidlag, och jag kan försäkra herr Nilsson att det har jag verkligen gjort.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Den 15 maj 1975 var faktiskt en olycksdag för Kalmar län. Det var då beslut fattades om att F 12 i Kalmar skulle läggas ned. Det var ett djupt olyckligt beslut. Som här har nämnts, blir resultatet att Kalmar län blir det enda länet i riket utan något försvarsförband, detta trots länets utomordentligt utsatta läge. Dessutom var det olyckligt ur regionalpolitisk synpunkt. På grund av beslutet förlorade vi uppemot 500 sysselsättningstillfällen.

Beslutet är orimligt, och man har i det längsta hoppats att det skulle kunna ändras. Jag vill inte underlåta att nämna att så sent som den 6 oktober hölls det i Växjö en informationskonferens kring ÖB:s programplan för det militära försvaret 1977-1982. Där meddelade chefen för F 12, överste Fritz Crona: "Jag har inte planerat för någon nedläggning av F 12! Det enda som har hänt är, att en del personer slutat sin tjänst. Vill riksdag och regering ändra nedläggningsbeslutet, går det utmärkt!"

Samtidigt framhöll överste Crona hur allvarligt läget är ute i världen. Han redogjorde för NATO:s respektive Warszawapaktens flygstyrkor och kom fram till att en anfallspart gott skulle kunna avvara 700 plan för ett angrepp på Sverige. Med tre anflygningar per plan blir det 2 100 flygföretag. Mot detta kan vi prestera ca 96 flygföretag. Med detta ville han

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1976

*Om bibehållande
av Kalmar
flygflottilj*

Torsdagen den
18 november 1976

*Om bibehållande
av Kalmar
flygfloottilj*

visa att F 12 behövs och inte bör läggas ner. Det vore närmast katastrofalt föreföll översten mena.

Jag tillåter mig att citera detta ur en av Kalmartidningarna.

Beslutet i riksdagen i maj 1975 fattades med 154 röster mot 152. Ingen har glömt – i varje fall ingen i Kalmar län – att för nedläggningsbeslutet röstade riksdagens samtliga socialdemokrater, inkl. de fem från Kalmarbänken, alltså inkl. även interpellanten herr Nilsson i Kalmar. Hans och hans kamraters agerande den gången fann vi andra ytterligt märkligt. Hade de stött F 12 den gången, hade dagens interpellation inte behövt komma till stånd.

Av försvarsministerns svar framgår att den nuvarande situationen är ytterligt besvärlig, men herr Bernt Nilsson har ju hissat signaler som tyder på att han skulle vara beredd att satsa mer på vårt försvar. Även jag tydde honom på det sättet. Jag vill därför hoppas att man inte definitivt släpper tanken på att F 12 skall kunna bibehållas.

Försvarsministern finner det självfallet att – om en nedläggning trots allt är oundviklig – allt skall göras för att denna skall bli så skonsam som möjligt för personalen vid F 12 och att man bör göra vad man kan för att öka sysselsättningsmöjligheterna i Kalmar. Liksom statsrådet finner jag detta självklart.

När det gäller personalen på F 12 vill jag bara erinra om att herr Bernt Nilsson ansåg att det var av omtanke om denna personal som han röstade på det sätt han gjorde våren 1975. Detta har helt naturligt hos de anställda väckt en mycket stark reaktion. De hade en helt annan uppfattning. De hade verkat för en allmän uppslutning kring den motion som de borgerliga avlämnade i mars 1975. Jag tillåter mig f. ö. nämna att den motionen tillkom i intim samverkan med den kommitté i Kalmar, där länsstyrelsen och andra myndigheter var med och verkade för en räddning av F 12. Det är då anmärkningsvärt att den motionen nu blir utsatt för en så våldsamt kritik från herr Nilssons sida.

Herr talman! Jag skall inte fresta kammarens tålmod längre. Jag trodde aldrig man skulle behöva uppleva vad som skedde den 15 maj 1975. Men att man efter det skall behöva uppleva herr Nilssons agerande i kammaren här i dag är något alldeles fantastiskt.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Försvarsministern får nu av sin moderate kollega från Kalmar hjälp med att försöka försvara handlings sättet när det gäller denna fråga.

Herr Schött sade att det är katastrofalt om F 12 läggs ner. Det skrev han också i sin motion, som även riksdagsmannen Krönmark på sin tid skrev på. Jag tycker att försvarsministern i dag borde läsa motionen litet mer ingående. I nästa andetag tycker herr Schött att han har förståelse för situationen. Han förstår att man är bunden av den gamla regeringen osv. Men jag har ju försökt att förklara både för försvarsministern och för herr Schött att ni är helt oförhindrade att precis när ni önskar fatta

andra beslut. Såväl i motionen med yrkande om avslag på nedläggning som i valpropagandan och i andra sammanhang har ni givit sken av att ni tänkte bibehålla F 12. Varför yrkade ni avslag på propositionen? Var det bara för skojs skull som ni gjorde det? Ni tänkte alltså inte bibehålla F 12, eller hur var det? Varför väckte ni över huvud taget motionen?

Nu tolkar herr Schött mig så att jag skulle vara beredd att lägga ner mer pengar på försvaret, men det har jag inte sagt. Jag har försökt att fullfölja de försvarsbeslut som vi tidigare fattat – 1972, 1973 och 1975. Men ni har ju givit sken av att ni är beredda att lägga ner mer pengar på försvaret. Det rör sig om 2,5 miljarder kronor, men jag förmodar att ni lätt spottar fram den summan, så enkelt som ni hanterar frågorna.

Herr Schött sade att det var av omtanke om personalen som jag röstade för nedläggning av F 12. Ja, det var det nog, för jag vill inte lika cyniskt som ni hålla på och spela med personalen. Det visar sig ju nu att ni aldrig tänkte att F 12 skulle bibehållas. Hade det varit på det sättet, skulle ni i dag ha lagt fram ett förslag om att F 12 skall bibehållas. Er tanke var tydligen icke någon gång att F 12 skulle få finnas kvar, utan ni spelade helt fräckt med frågan. I valpropagandan och i andra sammanhang gav ni sken av att F 12 skulle bibehållas. Men det ville ni ju inte alls. Det är ni som här kommer med osakligheterna.

Samtliga borgerliga ledamöter i Kalmar län hade, som jag tidigare sagt, undertecknat motionen 1975:1910, där det begärdes att F 12 skulle finnas kvar. I valrörelsen har man heroiskt talat om socialdemokraternas svek mot länet och sin egen utomordentliga insats för att bibehålla F 12. Det här måste innebära ansvar för åtminstone de borgerliga riksdagsmännen från Kalmar län, i all synnerhet då för försvarsministern i hans ställning. Man kan ställa frågan: Varför är det bara herr Schött – försvarsministern är ju tvungen att vara här – som är närvarande? Samtliga centerpartister är som bortblåsta från huset – i varje fall de från Kalmar län. Är F 12 ointressant för de borgerliga ledamöterna på Kalmar läns bank, sedan de fått rösterna i det val som förevarit?

Jag vill ställa ytterligare en fråga till herr Schött. Som jag sade i mitt förra inlägg skrev herr Schött i en fråga till den förre försvarsministern att Kalmar län skulle bli utan fredsförband, därest F 12 lades ned, varefter han avrundade det hela med att fråga: Hur kan en försvarsminister försvara en sådan sak? Gäller det inte i dag också, herr Schött? Skulle det inte vara lämpligt att ställa den frågan till den försvarsminister som har varit ute och lovat att han skall bibehålla F 12 eller till det parti som herr Schött representerar och som har lovat detsamma, det parti som hyvlat av oss socialdemokratiska riksdagsmän var och varannan dag i Kalmar läns moderatpress, därför att vi sades ha svikit länet? Nu tycker jag att det skulle vara lämpligt att ställa frågan till partivännen försvarsministern Krönmark. Det kan finnas anledning för borgerliga ledamöter att fundera litet kring de här frågorna. Jag tycker att det helt enkelt är oförskämt att gå ut och lura väljare på det sätt som man helt uppenbart

Torsdagen den
18 november 1976

*Om bibehållande
av Kalmar
flygflottilj*

har gjort. Man vill tydligen inte heller stå för sina löften när det kommit så långt att man hamnat i den situationen att man är tvungen att fatta beslutet. Det finns ett uttryck som Fabian Månsson använde – ett uttryck som är så känt att jag inte behöver använda det, men kammarens ledamöter vet mycket väl vad jag menar.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Det känns litet genant att från den här platsen behöva bemöta herr Nilssons i Kalmar senaste inlägg med den debatteknik som han där demonstrerade. Men några renhållningsåtgärder måste vidtas även från en statsrådsbänk.

När herr Nilsson säger att vi har en försvarsminister som lovat att bibehålla F 12 ger jag herr Nilsson tillfälle att ta tillbaka det; jag har aldrig i något sammanhang lovat det sedan beslutet var fattat. Däremot har jag sagt att vi skall undersöka och pröva möjligheterna att riva upp det beslutet. Som jag sagt förut finns det två möjligheter. Den ena är att riva upp beslutet och sedan dra in en annan flygflottilj. Som jag tidigare sade är det litet falskt av ordföranden i sydöstra FCO-distriktet att stå i talarstolen och inte säga ut klart att det i så fall är F 17 i Ronneby som dras in. Det är också herr Nilssons område, och det är faktiskt det valet gäller. Plocka fram alla korten ur ärmén, herr Nilsson.

När det gäller herr Nilssons påstående att agerandet från vår sida bara var sken vill jag säga vad jag förut sagt – och det vore bra om herr Nilsson ville ta sig tid att lyssna när han sitter i kammaren – att vårt tidigare handlande innebar krav på medelsförstärkningar. Hade vi fått det hade det alltså funnits pengar att behålla i första hand de två flygflottiljer som det då gällde. Då hade F 12 fortfarande funnits kvar som alternativ att eventuellt bibehållas som flygförband.

När man är i riksdagens kammare fordrar faktiskt en viss hänsyn till riksdagens anseende att man håller argumenteringen på en någorlunda både rumsren och hederlig nivå.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Jag vill gärna understryka vad statsrådet Krönmark senast nämnde om herr Nilssons agerande.

Bakgrunden till flygflottiljens situation är de alltför knappa förslagsanslag som vi har. Det bör erinras om att den ram som finns tillkom vid den senaste försvarsuppgörelsen – där alltså socialdemokraterna och vpk gick ihop mot de borgerliga partierna.

När sedan Bernt Nilsson ber att jag skall ställa samma fråga till herr Krönmark som jag ställde till förre försvarsministern vill jag framhålla att situationen nu är annorlunda genom fjolårets beslut. Men jag anser naturligtvis även i dag att det är orimligt att lägga ner F 12. Jag är samtidigt fullt övertygad om att om det finns minsta möjlighet att rädda F 12 kommer den nuvarande försvarsministern att göra det. Jag tror inte att det finns någon i Kalmar län som betvivlar detta. Men vi skall komma

ihåg att läget var annorlunda när vi debatterade frågan i fjol. Jag kommer t. ex. aldrig att glömma hur herr Nilsson i Kalmar då bl. a. motsatte sig att man skulle använda AMS-medel för att klara F 12 – trots att riksdagen hade utnyttjat sådana medel för att i Arvidsjaur sätta upp ett förband som militären inte ansåg borde komma till stånd!

Vidare är det väl rent fantastiskt när herr Nilsson kommer med sådana påståenden som att vi motionärer aldrig allvarligt menat att F 12 skulle finnas kvar. Statsrådet har i sitt svar på ett ställe använt uttrycket "skonsam". Jag skall vara skonsam mot herr Nilsson och mot kammarens ledamöter i övrigt och inte onödigtvis förlänga debatten. Jag vill bara med anledning av att herr Nilsson uttalade sin förvåning över att det var så få riksdagsmän närvarande vid denna debatt säga, att det kanske beror på deras kännedom om herr Nilssons sätt att agera i kammaren.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Först ett par ord till försvarsministern. Han säger att det är nödvändigt att han tar i för att bedriva renhållning från sin nya statsrådsbänk. Jag tror att debatten skulle vinna på att man i valrörelser och i andra sammanhang höll sig själv på en rumsren nivå. Att, som de borgerliga partierna gjort i Kalmar län, på olika sätt lova att F 12 skulle få vara kvar och därmed utan att blinka lura de anställda på flottiljen, väljare och andra, och sedan komma och tala om rumsrenhet tycker jag är litet väl magstarkt. Jag skall inte fortsätta den debatten.

Herr Schött antydde att de borgerliga kammarledamöterna skulle stanna hemma därför att jag skulle tillämpa en speciell debatteknik i kammaren. Jag tror nu inte att det är så utan förmodar att man har andra skäl. Möjligen kan det vara så som jag har sagt, att man är belåten med att ha fått sina röster. Då behöver man inte här i riksdagen arbeta för att F 12 skall få vara kvar.

Herr Schött kan vidare inte förmå sig att till försvarsministern ställa frågan om det inte är oriktigt att en försvarsminister lämnar ett helt län utan ett fredsförband. Men jag kan inte finna att läget är annorlunda i dag. Herr Schött säger att situationen nu är förändrad. På vilket sätt är den annorlunda? Det råder precis samma situation som förut, och vi har exakt samma valfrihet som tidigare. Nedläggningen skall inte ske förrän 1978/79, och om ni följer ert eget tidigare förslag kommer den inte att äga rum förrän 1981/82. Ni har god tid på er att plocka fram pengarna, om ni nu har några. Men det var det som ni från början visste att ni inte hade. Det är möjligen detta som gör att ni nu säger att situationen är annorlunda.

Det är fortfarande orimligt att lägga ned F 12 säger herr Schött. Säg det till försvarsministern, herr Schött. Han bör veta hur man skall klara den frågan! Jag vill påstå att ni aldrig allvarligt har menat att bibehålla F 12. Hade ni gjort det, skulle ni nu också ha sett till att flottiljen fick vara kvar när ni kommit i majoritet i riksdag och regering. Det trodde ni inte att ni skulle lyckas med, och därför hamnade ni i den sits som ni nu befinner er i.

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den planerade
post- och godstermi-
nalen i Solna*

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar diskuterar som om något beslut inte hade fattats här i kammaren den 15 maj 1975. Tyvärr skedde så, och det var ett mycket olyckligt beslut som då fattades.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om den planerade post- och godsterminalen i Solna

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr *Norlings* (s) den 29 oktober anmälda interpellation, 1976/77:25, och anförde:

Herr talman! Herr Norling har frågat mig

dels på vilka grunder regeringen beslutat upphäva tidigare beslut om byggande av post- och godsterminal i Solna,

dels vilka diskussioner som jag förde med SJ, postverket och de anställdas organisationer innan bostadsminister Olsson enligt tidningsuppgifter gav till kända regeringens beslut vid ett möte i Solna,

dels – om inget samråd ägde rum med de anställda enligt reglerna för medbestämmande – hur jag vill förklara detta och

dels vad jag avser att göra i det uppkomna läget.

Regeringen har funnit att frågan om lokalisering av så stora arbetsplatser som det här gäller måste prövas efter avvägning av samtliga i sammanhanget berörda intressen. Härvid bör det allmännas intresse av tillfredsställande post- och järnvägsservice så långt möjligt samordnas med de önskemål som finns från regionens sida. Det är sålunda angeläget att frågan om terminalens lokalisering prövas av Stockholms läns landsting genom regionplanenämnden, som redan är i färd med vissa underlagsstudier av värde för en bedömning av frågan. Härigenom kan ett bättre underlag skapas inför regeringens slutgiltiga beslut om terminalens lokalisering.

Den tidigare regeringens beslut att förelägga Solna kommun att bl. a. upprätta stadsplan för en postterminal i ett visst läge inom kommunen bör vara undanröjt innan förutsättningslösa överväganden av flera lokaliseringsalternativ sker.

Bostadsministern och jag kallade representanter för de berörda verken och de anställdas organisationer till överläggningar den 3 november för att diskutera frågan.

Regeringens beslut den 11 november innebär ett uppdrag till regionplanenämnden att pröva den aktuella lokaliseringsfrågan. Regionplanenämnden, som åtagit sig uppgiften i fullt samförstånd med regeringen, kan i sitt arbete beakta alla de krav jag nu anför. För att underlätta nämndens arbete kommer regeringen att skapa praktiska förutsättningar för överläggningar med statsmakterna genom att tillsätta en referensgrupp där företrädare för bl. a. berörda verk och deras personal samt länsstyrel-

sen ingår. Mot bakgrund bl. a. av arbetsmiljön på Stockholm Ban skall arbetet bedrivas med största skyndsamhet med sikte på att förslag till lokalisering av terminalen och eventuella ändringar i regionplanen läggs fram under första halvåret 1977.

Herr NORLING (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret. Jag skall strax kommentera dess innehåll men vill först säga något om det formella sätt på vilket den borgerliga regeringen behandlat detta ärende.

Vid centerpartiets länsstämma i Sollentuna den 23 oktober sade bostadsminister Elvy Olsson, centerpartist, att regeringen hade för avsikt att upphäva den socialdemokratiska regeringens beslut den 1 april i år, ett beslut som innebar att Solna kommun fick i uppdrag att upprätta stadsplan för en blivande post- och järnvägsterminal i området Västerjärva. Bostadsministrerns besked innebar således att regeringen hade för avsikt att stoppa byggandet av den sedan tio år tillbaka planerade godsterminalen.

Det var säkert många som med stor förvåning tog del av bostadsminister Olssons besked. Vem som blev mest överraskad är svårt att veta. Vad vi med bestämdhet vet är att hennes besked var ett hårt slag i ansiktet på över 2 000 postanställda vid nuvarande postkontoret Stockholm Ban, vilka med den socialdemokratiska regeringens beslut i våras såg en framtid med bättre arbetsmiljö än de olidliga arbetsförhållanden som man i dag tvingas arbeta i. Säkert blev också statens järnvägar och postverket överraskade, mot bakgrund av att ärenden av denna storlek och vidd tidigare handlagts på ett betydligt mera seriöst sätt än vad som här tycktes ske. Kanske undrade man också om bostadsministern plötsligt även blivit kommunikationsminister. Att berörda fackförbund kördes över i samma ögonblick som bostadsministern höll sitt tal hör också till bilden. Näringslivet, som har att utnyttja postens och SJ:s terminaler, reagerade också mycket snabbt och vädjade om att regeringen inte skulle fullfölja sina tankar.

Jag ställde i en interpellation den 29 oktober till kommunikationsminister Turesson ett antal frågor som dagens debatt förhoppningsvis skall ge svaren på. Det är ju trots allt på kommunikationsministrerns område vi är i detta ärende, eftersom SJ och posten är affärsverk under hans departement. Bostadsministern kommer in i frågan när det gäller beslut om markdisposition.

Jag vädjade i ett öppet brev till de båda ministrarna den 8 november bl. a. om att man skulle vänta med regeringsbeslutet tills vi hunnit diskutera frågan i riksdagen och tills de anställda och verken hunnit säga sin mening. Jag fick svar dagen efter, den 9 november, att detta inte gick eftersom riksdagen tagit, som man uttryckte sig, skurlov en vecka. Därefter togs regeringsbeslutet den 11 november, två dagar efter det att man i brev förklarat att det redan var för sent. Vad detta visar är en stor brist på respekt för alla berörda, anställda, fackliga organisationer,

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den planerade
post- och godster-
minalen i Solna*

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den planerade
post- och godster-
minalen i Solna*

näringslivsorganisationer och, inte minst, herr talman, riksdagen. I detta ärende tycks det som om *en* regeringsledamot självmant påverkat en viktig kommunikationsfrågas lösning genom ett uttalande vid ett partimöte. Vi har sett flera exempel på denna arbetsform i den borgerliga regeringen efter bara halvannan månads regeringsinnehav. Förfarings-sättet måste betecknas som unikt i vår parlamentariska demokrati.

Cheferna för postverket och statens järnvägar hemställde i en skrivelse till bostadsministern den 25 oktober för sina båda verk och i samråd med berörda personalorganisationer om att, innan beslut i ärendet togs av regeringen, yttrande inhämtades från följande remissorgan: postverket, statens järnvägar, länsstyrelsen i Stockholms län, Statsanställdas förbund, Posttjänstemännens förening, Stockholms läns landstings regionplane-nämnd, Sveriges industriförbund, Svenska företagares riksförbund, Svenska handelskammarförbundet, Sveriges hantverks- och industrior-ganisation (SHIO), Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund och Stockholms handelskammare. Ledningarna för SJ och posten med-delade i samma skrivelse att postpersonalen inte kunde acceptera en ytter-ligare fördröjning av terminalfrågan. Man angav i skrivelsen också det naturliga i att, enligt de principer som statsmakterna fastlagt, frågor av detta slag inte kunde behandlas på det sätt regeringen nu gjort, utan att de anställda fick tillfälle att framföra sina synpunkter.

Att i lugn och seriös ordning följa den beslutsprocess som vi i vårt land vant oss vid som den självklara och riktiga, och som dessutom är fastlagd i förhandlingsöverenskommelser mellan parterna på arbets-marknaden – allt detta har nonchalerats av den nya regeringen vid be-handlingen av ärendet rörande en post- och godsterminal vid Västerjärva i Solna.

Av vad jag hittills sagt skulle kunna framgå att bostadsministern, fru Olsson, alldeles ensam handlagt detta ärende. Och det tycks vara riktigt fram till den tidpunkt när vi alla, inkl. kommunikationsministern, fick kännedom om innehållet i det tal som hon hållit. Jag utgår nämligen ifrån att kommunikationsministern blev lika överraskad som alla vi andra när han läste morgontidningarna den 24 oktober. För säkerhets skull skall jag ändå fråga: Var herr Turesson i förväg underrättad? Om så, mot förmodan, var fallet, var det då på kommunikationsministerns förslag som bostadsministern gjorde sitt uttalande vid centerpartiets länsstäm-ma? Och vilka var i så fall kommunikationsministerns skäl till att inte själv ge offentlighet åt den nya regeringens inställning? Det är viktigt att få detta klarlagt, eftersom vi i den fortsatta debatten i mycket kommer att hålla oss kring kommunikationsministerns ansvarsområde, nämligen hur terminalfrågorna för SJ och posten skall lösas i framtiden i Stock-holmsområdet och både indirekt och direkt för hela vårt land.

Jag tror att det också är viktigt att se på hur denna fråga tidigare handlagts av riksdagen.

I en motion, 1975:1451, hemställde ett antal centerpartister att riks-dagen hos regeringen skulle anhålla att planeringen för lokalisering av

post- och SJ-terminal vid Västerjärva skulle avbrytas och att annan lokalisering skulle utredas. Motivet för motionen var i stort sett att man ville befria Solna kommun från terminalen, eftersom Solna bl. a. inte ville ha flera arbetstillfällen och därför att Västerjärvaområdet, enligt motionärernas uppfattning, ur miljösynpunkt passade bäst för bostadsbebyggelse.

Vad sade då riksdagen om motionen? Trafikutskottet anförde i sitt betänkande 1975:8 följande:

”I motionen 1975:1451 har hemställts att riksdagen hos regeringen anhåller att planeringen för lokalisering av *post-och SJ-terminal* till Västerjärva avbryts och att annan lokalisering utreds.

De anläggningar varom här är fråga berör såväl Solna kommun som Storstockholmsregionen i övrigt och bedöms enligt vad utskottet erfarit av de båda verken som nödvändiga för att de stora trafik- och servicebehov som inom området föreligger skall kunna tillgodoses på ett betryggande sätt. Något annat lämpligt alternativ för lokalisering av anläggningarna har av verken ej heller befunnits föreligga. Sedan åtskilliga år tillbaka pågår därför ett omfattande och komplicerat utrednings- och förhandlingsarbete för att i samråd med vederbörande regionala och lokala myndigheter m. fl. få till stånd en för de olika parterna så gynnsam lösning som möjligt av frågorna. Det måste enligt utskottets uppfattning få ankomma på de båda verken att fortsätta arbetet härmed samt att i föreskriven ordning för statsmakternas prövning anmäla härav föranledda förslag eller eljest uppkommande spørsmål. Utskottet vill dock i sammanhanget understryka att staten såsom en stor arbetsgivare i regionen har ett ansvar för en förbättrad inomregional balans.

Under hänvisning till det anförda och då utskottet anser det fortsatta utrednings- och förhandlingsarbetet böra avvaktas anser utskottet någon åtgärd från riksdagens sida i frågan i vart fall f. n. ej påkallad.”

Vid behandlingen i kammaren den 16 maj i fjol följde riksdagen utskottet och avslog centermotionen. Riksdagsbeslutet innebar således avslag på motionärernas förslag om ändring i det pågående arbetet för en terminal i Solna. Ett riksdagens ställningstagande i själva sakfrågan från så sent datum som maj i fjol. Ett beslut som gick tvärtemot det beslut som den borgerliga regeringen nu tagit. Vad som nu skett visar således inte på någon större respekt för vårt parlament. Vad det säger oss är att den borgerliga regeringens beslut om Järvaterminalen tycks vara grundat på ett så svagt sakunderlag att det inte tål någon närgången granskning från någon instans utanför regeringen själv. Att affärsverk, anställda, näringsliv och inte minst riksdagen körs över, det bekymrar inte vår nya regering.

Jag kan inte underlåta att säga att när den socialdemokratiska regeringen tog *sitt* beslut den 1 april i år, så var det helt naturligt att dåvarande bostadsministern Ingvar Carlsson bland allt det material som han och regeringen i övrigt samlade före beslutet om markdispositionen också gav tid för en stor interpellationsdebatt här i riksdagen, en debatt som

*Om den planerade
post- och godster-
minalen i Solna*

hade sitt ursprung i en interpellation från en av riksdagens centerpartister. Vi kan nu i dag, herr Turesson och jag, föra en hur lång eller kort debatt som helst i sakfrågan. Regeringen har skyndat sig att fatta beslut före riksdagsdebatten. Visst är det ett helt nytt sätt att angripa frågorna, herr kommunikationsminister!

Efter att ha sagt detta om en ny regerings sätt att hantera sitt parlamentariska ansvar vill jag gå över till sakfrågan.

Vad är bakgrunden till det vi i dag diskuterar? Inrättandet av terminalen i Solna skulle ha blivit av mycket stor betydelse för postens och statens järnvägars verksamhet. Det berör, som de båda verken själva säger, väsentliga kommunikationsintressen för näringslivet och allmänheten både i Stockholmsregionen och i landet i övrigt. Terminalen skulle också ha löst arbetsmiljöproblem av stor betydelse för de båda verkens personal. Till personalfrågorna återkommer jag.

Postverket säger i sin motivering för Solnaterminalen bl. a. följande:

Stockholms Bangårdskontor (Stockholm Ban) är sedan över 30 år beläget vid Klara strand i anslutning till SJ:s centralstation. Kontoret fungerar som sorterings- och transportterminal för i princip all post till och från Stockholms län, för Gotlands och för delar av Sörmlands och Uppsala län. Närmare 40 % av hela landets postmängd lämnas in vid postkontoren i Stockholms postregion och behandlas vid Stockholm Ban. Fungerar inte Stockholm Ban på ett tillfredsställande sätt medför detta mycket allvarliga störningar i postens service i hela landet till men för näringsliv, för förvaltning och för allmänheten.

Ökningen av den postala trafikvolymen har lett till att Stockholm Bans lokaler, lastkajer och omkringliggande trafikytor redan nu är klart otillräckliga för de stora postmängder som varje dygn passerar postkontoret. Ett allvarligt problem är vidare att moderna tekniska hjälpmedel för att underlätta den fysiskt påfrestande hanteringen av den tunga posten inte kan installeras i erforderlig omfattning.

Postkontorets drygt 2 000 anställda har också under de senaste åren framfört mycket starka och i hög grad berättigade krav på en förbättring av arbetsmiljön – krav som måste tillgodoses men som, oavsett vilka åtgärder som vidtas, inte kan klaras i postkontorets nuvarande lokaler.

Personalens organisationer – Statsanställdas förbund, Posttjänstemännens förening och Stats tjänstemannaförbundet – har förklarat att de under inga förhållanden kan acceptera en ytterligare försening av de krävda förbättringarna av arbetsmiljön.

Postkontoret Stockholm Ban kan därför inte klara sina nuvarande arbetsuppgifter längre än till början av 1980-talet, om ens så länge. Personligen tvekar jag om hur lång tid som kan få gå, innan vissa arbetsmoment måste avbrytas på grund av att arbetsförhållandena är alltför farliga för dem som arbetar där.

Postverket har också beskrivit hur man, om inte den borgerliga regeringen genom beslutet den 11 november hade slagit sönder förutsättningarna, tänkt sig lösa det hela.

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den planerade
post- och godster-
terminalen i Solna*

Man säger att Solnaterminalens lokalisering var av avgörande betydelse inte endast för den regionala postala organisationen utan för hur postservicen i hela landet skulle fungera i framtiden.

Planerna gick ut på följande sorterings- och transportorganisation inom Stockholmsregionen:

Postterminalen i Solna skulle betjäna norra Storstockholm, Enköping-Uppsala och Norrtäljeområdena samt innerstaden och Gotland.

Sorteringsanläggningen i Årstadal skulle organiseras som paketterminal för södra Storstockholm, Nynäshamn och Södertäljeområdena.

Nuvarande Stockholm Ban skulle organiseras som A-postterminal (brevpost) för i innerstaden inlämnad brevpost samt för sortering av ankommande A-post till hela regionen och för postutväxling med utlandet.

Den tilltänkta Solnaterminalen plus postkontoren i Täby och Norrtälje skulle sortera inom norra delen av regionen inlämnad brevpost.

Postkontoren i Hägersten och Södertälje samt en mindre postterminal i Enskede skulle sortera inom södra delen av regionen inlämnad brevpost.

Så var det alltså tänkt, före regeringens märkliga beslut.

I diskussionerna kring Solnaterminalen har också förekommit tal om att posten och SJ inte nödvändigtvis måste sametableras i terminalfrågan. Till det bör följande sägas. Posten uppger att ca 83 % av landets postmängd f. n. fraktas på järnväg när det gäller längre transportsträckor. Om man förlägger en postterminal till ett område utan direkt anslutning till järnvägsnätet, innebär detta att en stor omlastningscentral för postgods måste anordnas vid närmaste SJ-terminal.

Skulle den ankommande och avgående posten transporteras med bil så skulle det vid normaltrafik fordras ca 275 och vid högtrafik ca 450 lastbilar per dygn. Det skulle dubblera personalstyrkan, starkt öka gatutrafiken, förlänga transporttiderna, allvarligt försämra servicen för kunderna, kraftigt öka transport- och personalkostnaderna.

Man skulle naturligtvis, herr talman, kunna tänka sig en övergång helt och hållet till bilbefordran av all post till samtliga platser i vårt land. Det är kanske det som den nya regeringen har i tankarna. Men nog skulle, om det blev fallet, liten hänsyn tas till trafikpolitiska målsättningar, som socialdemokratin har. Det skulle inte heller rimma med vare sig samhällsekonomiska eller företagsekonomiska synpunkter. Inte heller med den miljö- och energipolitik som vårt parti företräder och som de borgerliga partierna i högtidliga sammanhang säger sig vilja företräda.

Men, varför då just Västerjärva i Solna? Det hänger samman med att vissa bestämda krav måste ställas på i första hand postterminalens geografiska belägenhet. Postverket konstaterar att den ojämförligt största paketpostmängden, ca 75 % av den inom Storstockholm inlämnade, hänförs sig till området norr om en linje Mälaren-Saltsjön.

De krav som posten, utöver de geografiska, måste ställa vid lokaliseringen av postterminalen är bl. a.:

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den planerade
post- och godster-
terminalen i Solna*

Tillgång till en till järnvägsnätet direkt ansluten spåranslaggning för uppställning av järnvägsvagnar, tillgång till goda landsvägsförbindelser för bilburna posttransporter, trafikytor som är dimensionerade efter beräknad biltrafik och dessutom tillfredsställande trafikförsörjning med kollektiva transportmedel för anställd personal.

Posten konstaterar att av de alternativ som prövats utöver Solna, dvs. Upplands Bro, Lundaområdet, Rotebro, Vallentuna, Årstafältet, Älvsjö, Botkyrka och platser i innerstaden, är det endast Solna som fyller kraven.

När det gäller kravet på att post- och SJ-terminalerna måste ligga på samma ställe så är behovet dokumenterat såväl av posten som SJ. Det har för SJ:s del gjorts studier av andra alternativ än Solna. Genomgående gäller där att all annan placering än Västerjärva i Solna ger betydande merkostnader både för investeringarna – i form av olämpligare placering av terminalen plus framför allt längre spårdragningar från befintlig rangerbangård i Tomtebodavägen – och för driften i form av längre tågdragningar. Förutom betydande anläggnings- och driftmerkostnader skulle skilda lokaliseringsalternativ medföra långa transporter med bil till och från terminalerna, vilket i sin tur ställer ökade krav på vägnätet. Denna belastning på vägnätet förstärks av det förhållandet att distributionsbilarnas trafikströmmar sammanfaller med den övriga biltrafikens trafiktoppar under dygnet.

Vad jag sagt, herr talman, visar betydelsen av att SJ:s och postens terminaler ligger på samma ställe. Godsvagnarna till och från Stockholm Ban rangeras i dag i Tomtebodavägen. Om terminalen fått förläggas till Solna så skulle alltså rangeringen skett inom terminalområdet, med tidsvinster och minskade kostnader för vagnledning.

I vissa postförbindelser kan SJ:s enhetslasttrafik användas, dvs. postbefordring i container i stället för i godsvagnar. Om terminalen fått byggas i Solna, så kunde överflyttning av container till postterminalen skett med specialbyggda fordon inom området. Skulle däremot post- och SJ-terminalerna läggas på skilda ställen torde, fränsett nackdelarna från trafikmiljösynpunkt, detta medföra så väsentliga tidsförluster och höga transportkostnader jämfört med Solnaalternativet, att postverket inte skulle kunna använda sig av SJ:s containertrafik.

Avståndet mellan Stockholm Ban, där terminalen i dag ligger, och den tänkta terminalen i Solna, har beräknats till högst tio kilometer. Detta är det avståndsmässigt bästa alternativet till dagens situation.

För jämförelsens skull kan nämnas att avståndet mellan den nya postterminalen i Malmö och huvudpostkontoret Malmö I är ca fyra kilometer, och mellan en i Göteborg planerad postterminal och huvudpostkontoret Göteborg I ca en kilometer. Avståndet tio kilometer mellan Stockholm Ban och vad vi trodde skulle bli terminalen i Solna måste betraktas som ett maximiavstånd, om rimliga transporttider och därmed normal service skulle kunna upprätthållas.

Postverket har sagt att vid en eventuell förläggning av terminalen längre bort än i Solna kommer risk att uppstå för försening av en

mycket stor postmängd med upp till ett dygn, beroende på att det inte blir möjligt att, som jag nyss sade, hålla transport- och sorteringsstider.

Jag skall stanna till när det gäller frågan om hur SJ och posten sett och ser på terminalfrågan. Jag har bara kunnat ge en summarisk framställning av situationen, sedd ur de båda verkens synvinkel. Men det viktiga i dag, utifrån denna framställning, det är: Hur ser kommunikationsministern på sina båda affärsverks uppgifter? Anser herr Turesson att de uppgifter jag här lämnat speglar verkligheten? Om inte, på vilka punkter har de båda verken i så fall fel? Har detta sakunderlag diskuterats inom regeringen vid vad vi kallar allmän regeringsberedning, med tillfälle för SJ och postverket att inför hela regeringen redogöra för sina synpunkter och förslag?

Det finns en annan, mycket viktig del i detta ärende, nämligen vilka konsekvenser regeringens beslut fått och får för de anställda. Den socialdemokratiska regeringen fattade, trots protester från Solna kommun, beslutet om att terminalen i Solna skulle byggas, inte minst på grund av det faktum att vi här hade att göra med ett sedan flera år tillbaka akut arbetsmiljöproblem för ca 2 000 postanställda, ett arbetsmiljöproblem som, i betraktande av den syn vi i dag har på rätten till en dräglig och acceptabel arbetsplats, måste betecknas som något av det värsta som kan tänkas.

Jag utgår som självklart ifrån att såväl kommunikationsminister Turesson som bostadsministern fru Olsson gjorde ett besök på Stockholm Ban innan regeringen tog sitt beslut. Kommunikationsministern bör bekräfta att så skedde.

I det senaste numret av tidningen Statsanställd nummer 45/1976, fackorgan för de LO-anställda inom Statsanställdas Förbund, finns ett reportage om Stockholm Ban. Reportaget är gjort efter det att drygt 2 000 anställda underrättats om att regeringen tänker förvägra dem rätten till att inom överskådlig tid få en bättre arbetsplats. Jag vill gärna citera litet ur tidningens reportage för att visa besvikelsen och vreden hos de anställda. Under rubriken "Regeringen vet inte vad den gör. Riva upp beslutet om Järva stjärper både posten och SJ", så konstaterar tidningen vad SJ och postverket redan har gjort, nämligen att ett nytt beslut om terminalen, utan att personalorganisationerna fått tillfälle att yttra sig, skulle vara ett brott mot intentionerna i medbestämmandelagen.

I tidningens reportage beskrivs arbetsmiljön bl. a. på följande sätt: "Arbetsmiljön vid Stockholm Ban har länge varit en ständig källa till missnöje och under senare år har den vållat svåra påfrestningar på de ca 2 100 anställda. Kontoret är dimensionerat för en helt annan postmängd än dagens och varje tillgänglig kvadratmeter är sedan länge utnyttjad till bristningsgränsen.

200 av de anställda arbetar under jord, i provisoriska källarutrymmen utan dagsljus, där det aldrig går att få till stånd ett tillfredsställande ventilationssystem.

Det är på många ställen för lågt i tak för att man skall kunna installera

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den planerade
post- och godster-
minalen i Solna*

några tekniska lyft- och transportanordningar. En facklig klubbordförande säger att det finns inte en rygg i världen som håller för jobbet någon längre tid. Många får också hälskadorn efter att i trängseln ha blivit påkörda av gaffeltruckar och fullastade vagnar. Utrikespostsäckar hanteras i en gammal källarkulvert med bara en ingång. Skulle det börja brinna där har man inte en chans att ta sig ut. Oerhört farlig är också transportavdelningens banhall. Där kör gaffeltruckarna från tågperongerna och lastkajerna i ilfart av och an mellan staplar av gods och stående och rullande containers. Sikten är minimal och körfälten korsas ideligen av tungt lastade vagnar och behållare. Miljön försämras ytterligare av bullret, avgaserna och det ständiga korsdraget från järnvägsperongen på den ena sidan av hallen och de öppna portarna ut till lastkajen på den andra.

Man har med de förhållanden som i dag råder inga möjligheter att ens upprätta en städorganisation som motsvarar dagens krav. Personalklubben har gjort ideliga framstötter. Men ledningen står ju maktlös. Den dagliga driften måste gå i första hand. Klädsåpen räcker inte till, många får hänga sina kläder i en central garderob.

Allt detta har naturligtvis lett till en ovanligt hög personalomsättning. drygt 30 % per år. Första halvåret i år sade drygt 150 heltidsanställda upp sig. Ingen förvänas över det. Bland de deltidsanställda är läget närmast katastrofalt. Av 900 deltidsarbetande slutade under första halvåret i år 325, vilket motsvarar en personalomsättning på mer än 70 % per år."

På det här sättet beskrivs situationen i facktidningen Statsanställd. Jag utgår från att kommunikationsministern och bostadsministern var införstådda med dessa förhållanden före regeringsbeslutet. Men det hindrade alltså inte regeringen från att, som ett slag i ansiktet på de anställda, bara nonchalera deras situation.

Vi har nu fått en regering som redan från början i praktisk handling tänker visa varför den ville och också lyckades att med lottens hjälp urholka den medbestämmandelag som behandlades av riksdagen i våras. Jag och många med mig, bl. a. de anställda vid Stockholm Ban, ser i den borgerliga regeringens beslut i terminalfrågan exempel på regeringens sätt att markera en klar skiljelinje mellan arbetarrörelsens och de borgerligas syn på hur det bör gå till när svåra vardagsnära problem för människorna skall avgöras. Ingen tid för information, ingen tid för samråd, ingen hänsyn till risken för skador och ohälsa bland tusentals anställda, ingen tid till debatt i riksdagen före regeringsbeslut. Se där, herr talman, den nya borgerliga regeringens arbetsmetod när det gäller arbetslivets demokratisering!

Det är regeringen och Solna kommun som varit och är motståndare till Solnaterrminalen. Regeringen har använt Solna kommuns bekymmer som ett argument. Det antyds också i kommunikationsministerns svar till mig. Man resonerar som om Solna kommun överspelats av den förra regeringens beslut. Man har sagt: Solna kommun har inte haft någon möjlighet att framföra sina synpunkter. Beslutet har trumfats igenom

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den planerade
post- och godster-
minalen i Solna*

utan att kommunen fått en chans att göra sig hörd.

Låt mig, innan jag kommenterar detta, säga en sak som inte alltid stått klar i debatten om Solnaterminalen. Det är statens eget markområde i Solna kommun som striden står om. Det är på statlig mark som det var tänkt att bygga en terminal för de statliga verken SJ och postverket.

Nå, har då Solna kommun hållits utanför diskussionen om markdispositionen vid Västerjärva? Naturligtvis inte.

Vid följande tillfällen bl. a. har Solna haft tillfälle att reagera:

1. 1963–1964 i regionsplanekontorets skiss och i fastighetsnämndens planförslag togs ett betydande område upp för SJ:s godsterminal.

2. Då avtalet träffades 1966 kände kommunen till planerna på en gods-terminal. Kommunen lovade medverka till planläggning.

3. Statens Järvafältsdelegation avlämnade 1968 betänkandet "Statlig stadsdel" där område avsatts för godsterminal.

4. 1969 antog de fem Järvakommunerna dispositionsplan för Järvafältet. Redogörelse lämnades för delegationens planer, enligt vad som sades i betänkandet "Statlig stadsdel".

5. 1973 kom regionplanen. Under behandlingen framförde Solna önskemål om att arbetsområdet i Västerjärva skulle ersättas med ett bostadsområde. Landstingets planeringskommitté sade att det inte varit möjligt att finna något bättre läge för terminalen och att yttrandet ej borde föranleda någon åtgärd.

6. Regionplanen fastställs 26 april 1974 av Kungl. Maj:t.

7. Redan i maj 1971 tillsattes ett gemensamt expertutskott för att granska marköverlåtelseerna. Det visade sig under det arbetet att terminalanläggningen kunde rymmas på mindre yta än i de skisser som låg till grund för markreservationen. Fem alternativ utarbetades. Solnas representanter valde ett av alternativen.

8. Markdelegationen stannade efter allt förarbete som jag här refererat för att lösa terminalfrågorna helt inom ramen för statens eget markinnehav vid Västerjärva.

Detta förslag lades till grund för överläggningar med Solnas kommunstyrelse. Kommunstyrelsen svarade att nedbantningen var positiv, men att man inte ville ingå på någon närmare prövning eftersom, enligt Solnas egen uppfattning, terminalen över huvud taget ej borde lokaliseras till kommunen.

Under mer än tio år har alltså Solna kommun i utredningar och förhandlingar haft tillfällen att framföra sina synpunkter. Hänsyn har tagits till Solnas önskemål. Bl. a. krymptes det markområde som från början diskuterades för terminalen, närmare 180 hektar, ned till ca 50 hektar. Ingenting hjälpte emellertid. När frågan närmade sig ett slutligt avgörande sade Solna kommun blankt nej.

Mot bakgrund av att frågan om terminal i Solna således har varit aktuell sedan i början av 1960-talet och med de motiv jag här lämnat så beslutade den socialdemokratiska regeringen i våras att föreskriva att Solna kommun skulle upprätta stadsplan för postverkets och sedermera också SJ:s

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den planerade
post- och godster-
terminalen i Solna*

gemensamma terminal i Västerjärva. Stadsplaneförslaget skulle redovisas till regeringen senast den 31 december i år. Vi tog beslutet med hänsyn till det övergripande intresse som ansågs föreligga.

Nu har jag fått svar på mina frågor av kommunikationsministern. Det är ett aktstycke på två sidor, varav den ena i huvudsak talar om vilka frågor jag ställt och den andra säger två saker: dels att frågan om terminalens läge skall prövas av regionplanenämnden i Stockholms läns landsting, dels att bostadsministern och kommunikationsministern kallade till sig representanter för berörda verk och de anställdas organisationer för överläggningar den 3 november för att diskutera frågan, som det står i svaret. Överläggningen med verket och de anställda ägde alltså rum 11 dagar efter det att bostadsministern fru Olsson offentlig talat om vad regeringen skulle besluta. Så går det till numera.

Jag frågade på vilka grunder regeringen beslutat upphäva det tidigare beslutet. Inget svar. Jag frågade vilka diskussioner som kommunikationsministern förde med SJ, postverket och de anställdas organisationer innan bostadsminister Olsson ensam beslutade i ärendet på ett centermöte. Inget svar. Jag frågade om samråd ägde rum med de anställda enligt reglerna för medbestämmande. Inget svar. Jag frågade om orsaken till att ett sådant samråd eventuellt inte ägt rum. Inget svar.

Jag frågade vad kommunikationsministern nu avsåg att göra i det uppkomna läget. Beträffande herr Turessons besked i svaret att regionplanenämnden inom landstinget skall pröva lokaliseringen räcker det med att citera vad t. ex. Handelskammartidningen, som bör stå åtminstone kommunikationsministern nära, säger: "Ansvaret ligger hos regeringen. Det kan, som planeringslandstingsrådet har anfört i sammanhanget, inte vara regionplanenämndens sak att göra avvägningarna i denna fråga." Det är naturligtvis riktigt. Har inte kommunikationsministern själv något ansvar?

Solnaterminalen var tänkt att kunna tas i bruk 1982. Nu förhalas den genom regeringens olyckliga handläggning. Det innebär att man måste räkna med flera års fördröjning, om det över huvud taget efter detta blir någon ny terminal. De anställda är i varje fall osäkra på om det nu blir någonting.

Till allt vad jag sagt skulle kunna läggas de oerhörda kostnadsfördyringar som kommer att uppstå. Men, herr talman, jag skall inte gå in på den saken; jag har redan hållit på alldeles för länge. Kommunikationsministern har inte lämnat någon godtagbar förklaring till vad som skett. Herr Turesson har enligt min mening inte tagit sitt ansvar och de hänsyn han är skyldig ta till de båda affärsverk vi diskuterar och för vilka han har ansvaret. Han har inte tagit hänsyn till tusentals anställdas arbetsmiljö, för vilken han också är ansvarig. Han har medverkat till ett beslut som fattats under former som inte stämmer överens med avtal om samråd och medinflytande i arbetslivet.

Ingen skall behöva finna sig i att bli behandlad på detta sätt. Det blir den borgerliga regeringen som får ta ansvaret bl. a. för att tusentals

anställda utsätts för allvarliga hälsorisker och tvingas arbeta i en helt oacceptabel arbetsmiljö. Ett stort ansvar, herr kommunikationsminister. Men jag och många med mig är trots allt inte förvånade. En borgerlig regering skall ju föra borgerlig politik. I den politiken finns det inte mycket, om ens något utrymme för hänsynstagande till enskilda människor och deras problem. En borgerlig regering styr över huvudet på människorna. Solnaterminalens öde är ett exempel på detta.

Jag tackar än en gång för kommunikationsministerns svar.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Efter denna gruvliga salva skulle jag naturligtvis känna mig fullkomligt tillplattad.

Herr Norling började med en kritik av regeringens formella handläggning av detta ärende och hade en del mer eller mindre sofistikerade bedömningar att göra. Han menade att regeringen hade visat nonchalans mot riksdagen genom att inte ta upp denna fråga i riksdagen, innan regeringen fattade sitt beslut. Jag kan inte erinra mig att herr Norling såsom statsråd före varje beslut som han skulle fatta gick till riksdagen och frågade hur han skulle göra. När blev en sådan ordning införd i detta hus och i regeringskansliet?

Jag tror inte heller att ärendet skulle ha vunnit i fråga om snabbhandling, om vi hade haft en debatt i riksdagen. Det tar ju alltid en viss tid att arrangera en sådan debatt. Inte heller det av statens järnvägar och posten begärda remissförfarandet hade lett till ett snabbare resultat. Det var en fantastisk remissomgång man ville ha, och vi vet alla att sådant tar tid.

Med hjälp av tidningscitat beskrev herr Norling de olidliga arbetsförhållandena på Stockholm Ban: 200 personer i underjordsarbete utan ventilation och i ständigt korsdrag, ingen ordentlig städning, otillräckliga klädskåp, en med hänsyn till trafiken och lokalerna livsfarlig miljö osv. Jag tror mig utan någon som helst tvekan kunna säga att herr Norlings beskrivning i detta avseende är alldeles riktig. Därför förvånar det mig att herr Norling så livfullt och så dramatiskt gör denna beskrivning. Det förvånar mig, därför att dessa olidliga och omänskliga arbetsförhållanden ju inte kan ha uppkommit plötsligt, utan måste ha utvecklats under en lång följd av år. Det är ju ändå herr Norling som ända till för sex veckor sedan hade ansvaret för allt detta.

De relaterade förhållandena tyder på en ganska uppscendeväckande brist på omtanke om den personal som tvingats jobba i denna gräsliga miljö. De innebär en nonchalans mot personalens berättigade krav på en acceptabel arbetsmiljö. Jag skulle verkligen inte tillåta mig en sådan nonchalans med det ansvar jag har för de verk som är underställda kommunikationsdepartementet. Jag ser det såsom en mycket viktig uppgift för en departementschef att värna om de till departementet hörande verkens möjligheter att bedriva sin verksamhet på bästa möjliga sätt och att värna om att verkspersonalen har en god arbetsmiljö. Jag försäkrar

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den planerade
post- och godster-
minalen i Solna*

herr Norling att jag har en mycket bestämd vilja att handla på det sättet. Jag kommer att göra mitt bästa för att följa den linjen så länge jag innehar min nuvarande tjänst.

Vad regeringen har velat uppnå med den utredning som regionplanenämnden nu har åtagit sig att göra för att undersöka alternativa lokaliseringar av dessa terminaler, som jag är helt övertygad om behövs så fort som möjligt från trafik- och effektivitetssynpunkt, är att få en allsidig belysning av konsekvenserna av olika lokaliseringalternativ, innan man fattar slutgiltigt beslut. Det kan väl inte vara något fel att man vill ha ett ordentligt beslutsunderlag? Det föreligger inte f. n. Det innebär, herr Norling, att Västerjärva fortfarande är ett alternativ, att jämföras med andra alternativ som kan komma fram och som kan tillgodose samtliga de krav som vi måste ställa på terminalen.

Vad slutligen gäller den av herr Norling påstådda förseningen av terminalens tillkomst skall vi komma ihåg att det är då postverket räknar med att kunna flytta till en ny terminal enligt hittills föreliggande planer är 1982. Jag har mycket goda förhoppningar att vi skall kunna få fram ett förslag, vilken lokalisering vi än väljer, som inte avsevärt senarelägger den tidpunkten. Jag vill också säga att det arbete vi skall lägga ner och verkligen bedriva intensivt för att kunna tillgodose det önskemålet skall ske i samråd från början, såväl med de berörda verkens ledningar som med berörd personal.

Herr NORLING (s):

Herr talman! Det var fortfarande egentligen inte svar på någonting, det som herr Turesson nu sade. Och jag förstår det, eftersom jag har fått beskrivet hur det har gått till i fråga om beslutsordningen. Efter påtryckningar från personalorganisationerna kallades de till ett möte den 3 november. Enligt vad de anställda har berättat för mig, sade bostadsministern vid mötets början att regeringen redan hade fattat sitt beslut. Den enda motivering som gavs var att alla de tre borgerliga partierna i valtal i Solna hade lovat att upphäva det tidigare beslutet.

Detta viktiga beslut i en komplicerad fråga som berör hela landet har sålunda fattats på torgmöten i Solna. Av de tre berörda departementen har uppenbarligen två, finans- och kommunikations-, varit för SJ:s och postverkets lösning men har fått vika sig för bostadsministern.

Det allvarligaste i den här handläggningen är, herr talman, att den nya borgerliga regeringens beslut i terminalfrågan har tagits för att värva väljare i Solna. Regeringen har gått emot de två största affärsverken i vårt land, gått emot deras personal – däribland 2 000 anställda på Stockholm Ban med bedrövliga arbetsförhållanden – och gått emot näringslivet. I stället har en sluten politikerkerets avgjort frågan på grund av vallöften.

Jag skall inte förlänga debatten nämnvärt, för klockan är mycket, men kommunikationsministern gjorde vissa försök att släta över den behandling som han i egenskap av regeringsledamot blivit utsatt för av en regeringskollega. Jag skall inte säga mer om det än att min bestämda upp-

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den planerade
post- och godster-
minalen i Solna*

fattning är att era kontakter, kommunikationsministerns och bostadsministerns, i denna fråga närmast kan liknas vid skämthistorien om hustrun och mannen som diskuterade vad som kunde hända dem på gamla dar, varvid hustrun sade: Om någon av oss båda skulle falla ifrån, så kommer jag att bo kvar i villan.

Kommunikationsministern har inte svarat på frågan om han i förväg var underrättad om vad bostadsministern skulle säga i talet. Herr Turesson kanske rent av var överens med bostadsministern om utspellet – det vet vi inte.

Jag frågade om kommunikationsministern ansåg att sakuppgifterna som jag lämnade var riktiga. Om han inte tyckte det, skulle det vara intressant att veta på vilka punkter parterna lämnat felaktiga uppgifter.

Jag frågade om sakunderlaget diskuterats inom hela regeringen vid vad som kallas allmän regeringsberedning.

Jag frågade om kommunikationsministern och bostadsministern besökt arbetsplatsen Stockholm Ban innan regeringen fattade sitt beslut den 11 november. På den sistnämnda frågan har jag fått svar. Kommunikationsministern sade att han tror att det ser så illa ut som jag beskrev det. Det måste ju betyda att han själv inte har varit där, annars kunde han ju ha sagt: Jag såg att det var bedrövligt jag också när jag var där.

Inga svar – inte på någon fråga. Dessutom har jag inte fått några godtagbara svar på de fyra frågorna i interpellationen, bl. a. den oerhört viktiga frågan om hur de anställda och deras fackliga organisationer behandlats under ärendets gång.

Herr Turesson är i detta ärende ur stånd att försvara sitt och regeringens handlande. Det går inte, av den enkla anledningen att ingenting av det regeringen gjort kan försvaras. Kommunikationsministern har blivit överkörd av en regeringskollega. – Herr talman, en kommunikationsministers uppgift till vardags är ju bl. a. att se till att inte andra människor blir överkörda.

Nu går det inte att göra mera i denna fråga för dagen. Men vi skall komma tillbaka.

För att inte alldeles förstöra herr Turessons humör skall jag till sist säga att jag innerst inne tror att herr Turesson, när han får samla ihop spillrorna av det regeringen ställt till med i detta ärende, är stark nog att gå till motanfall inom regeringen och visa var skåpet skall stå när det gäller kommunikationsärenden. Men det gäller tydligen att vara snabb. Det går inte att vänta, för då hinner någon regeringskollega ge offentlighet åt sin uppfattning, och sedan är det för sent.

Skämt åsido. Jag är uppriktigt när jag säger att jag genom åren lärt mig uppskatta herr Turesson som parlamentariker, som trafikpolitiker för fasthet och mycket annat. Därför är jag ledsen över att herr Turesson inte tar avstånd från denna handläggning av ärendet, ledsen över att herr Turesson tycks ha kunnat spela med i detta märkliga skådespel. Jag dristar mig tro att kommunikationsministern skall kunna återta initiativet och återgå till en saklig debatt. Om så sker får vi en post- och SJ-terminal i Västerjärva i Solna 1982, som planerat var från början.

Torsdagen den
18 november 1976

*Om den planerade
post- och godster-
terminalen i Solna*

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Låt mig bara i all korthet säga att jag vill avstå från att kommentera både herr Norlings bekymmer om hur han tror att det går till inom den nya regeringen och hans spekulationer i det avseendet, liksom hans skämthistorier. Jag är nämligen av den uppfattningen och bestämda meningen att detta inte är någonting att skämta om. Det ligger ett stort ansvar på oss, och vi är beredda och fyllda av vilja att ta det ansvaret och med kraft driva den utredning som satts i gång så att vi får ett resultat som inte innebär någon väsentlig försening.

Även om herr Norling är ledsn i dag, kanske han blir glad den dag då utredningen måhända kommer till att terminalen skall ligga i Västerjärva.

Herr NORLING (s):

Herr talman! Jag skall inte säga mer om herr Turessons senaste inlägg än att han inte har diskuterat sakfrågan i något av sina inlägg, inte med ett ord berört själva ärendet. Jag försökte få i gång en debatt i sakfrågan, men det lyckades inte. Kommunikationsministern hade ingen möjlighet att föra en sakdebatt.

Herr Turesson säger att detta inte är någonting att skämta om. Nej, självfallet inte. Men när jag besökte Stockholm Ban för några dagar sedan och träffade representanter för de anställda så var det första de sade till mig: Det här måste väl ändå vara ett enda stort skämt alltihop.

De som har väntat på denna terminal i åtta tio år kunde aldrig tro att det var ett allvarligt beslut regeringen tagit när man nu upphävt vårt beslut om att bygga terminalen.

Det skämtsamma i denna allvarliga fråga får nog herr Turesson och regeringen ta på sig.

Man skämtar inte på det sätt regeringen gjort i denna allvarliga fråga. Här gällde det att rädda arbetsmiljön för 2 000 människor, här gällde det att rädda SJ:s och postens möjligheter att inom överskådlig tid klara sina transportfrågor.

Men det har den nya regeringen beklagligtvis, skall vi uttrycka det litet vårdslöst, genom beslutsformer som kan diskuteras hur länge som helst skämtat bort. Och hur det har kunnat ske och varför herr Turesson inte med ett enda ord går in och beklagar detta hör kanske till det allra märkligaste i den här debatten, speciellt mot bakgrund av vad jag sade i min förra replik, nämligen att jag hyser den allra största aktning för herr Turesson som politiker och som en rättskaffens man när det gäller att se på olika frågor.

Slutligen vill jag tillägga, att om det skulle visa sig möjligt för kommunikationsministern att med en normal handläggning, en helt annan än den som regeringen tillämpat i denna fråga, lösa problemen på det sätt som han försiktigtvis antydde i sin senaste replik, så att det ändå snart kommer ett beslut som för frågan tillbaka till läget innan den nya regeringen fattade sitt beslut den 11 november, då tror jag att herr Tu-

resson och jag har gjort en viss nytta med den här interpellationsdebatten.

Jag försäkrar att om inte herr Turesson har varit på Stockholm Ban förut kommer han, om han gör ett besök där, att bli mottagen på ett sätt som han aldrig kunnat drömma om, ifall han lämnar beskedet att det skall bli en terminal i Solna 1982. Jag dristar mig faktiskt att efter herr Turessons senaste inlägg tro att frågan ändå kommer att få den lösningen. Herr Turesson önskas lycka till både inom och utom regeringen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om värdet av vårdtagarerfarenhet som merit vid antagningen till vissa utbildningar

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara fröken *Hjelmströms* (vpk) den 19 oktober anmälda interpellation, 1976/77:10, och anförde:

Herr talman! Fröken Hjelmström har frågat mig om regeringen är beredd att vidta åtgärder för att också vårdtagarerfarenheter skall få räknas som merit vid antagningen till viss utbildning. Efter samråd med statsrådet Mogård vill jag svara fröken Hjelmström följande.

Om antalet behöriga sökande till en utbildning överstiger antalet utbildningsplatser, måste man göra någon form av urval bland de sökande. Urvalet görs av antagningsmyndigheten, som tillämpar de regler som gäller för den aktuella utbildningen och fattar beslut om antagning.

Urvalsregler utfärdas av regeringen. Huvudsakligen två regelsystem gäller f. n., ett för utbildningar inom grundskolans kompetensområde, ett annat för den s. k. högre utbildningen. Inget av dessa system lämnar antagningsmyndigheten möjlighet att ge meritvärde i form av vissa poäng åt erfarenhet som vårdtagare.

Antagningsmyndigheten kan dock inom den s. k. fria kvoten anta behörig sökande som på grund av civil eller militär utbildning, praktisk erfarenhet eller annan omständighet bör få företräde framför de sökande som skulle antagits enligt de generella reglerna. Detta gäller f. n. både inom högre utbildning och inom grundskolans kompetensområde.

Inom grundskolans kompetensområde är det f. n. inte aktuellt med några förändringar i detta avseende.

Inom högskoleområdet träder nya antagningsbestämmelser i kraft den 1 juli 1977. Tekniskt sett försvinner då den fria kvoten. Motsvarande möjligheter att ta speciella hänsyn till vissa sökande kommer självfallet att finnas. Antagningsmyndigheten skall bedöma om sökande på grund av handikapp eller – och detta är viktigt – annan synnerlig omständighet skall få företräde framför sökande, som annars skulle ha antagits med tillämpning av de generella reglerna.

När det gäller statlig högskoleutbildning är universitets- och högsko-

Torsdagen den
18 november 1976

*Om värdet av
vårdtagarerfaren-
het som merit vid
antagningen till
vissa utbildningar*

lämbetet (UHÄ) antagningsmyndighet för den antagning som görs centralt. Vid UHÄ skall finnas en antagningsnämnd med företrädare för allmänna intressen, för de studerande och för högskoleverksamheten. För lokal antagning finns nu ett förslag om att resp. högskolestyrelse skall vara antagningsmyndighet. Förslaget innebär också att antagningsnämnder skall inrättas även på lokal nivå. Också i de lokala nämnderna skall finnas företrädare för allmänna intressen samt för lärare och studerande.

Enligt de antagningsregler som jag här har återgett, både de nuvarande och de kommande, är det alltså en uppgift för antagningsmyndigheten att individuellt bedöma vissa sökande och att ta ställning till om speciella omständigheter i den sökandes situation bör vägas mot de formellt poängsatta meriterna. I det individuella fallet kan därför även erfarenheter som fröken Hjelmström avser tas med vid bedömningen av sökande. De antagningsnämnder som jag talade om tidigare kan således få en viktig uppgift att fylla vid dessa bedömningar.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret.

Vid en första genomläsning föreföll det mig som om utbildningsministern helt missuppfattat mig. Jag frågade inte om gällande bestämmelser för antagning från grundskolan eller högre utbildning. Jag frågade inte heller om hur antagningen är organiserad eller skall organiseras. Min fråga gällde om inte vårdtagarerfarenheter skall få räknas som merit vid antagning till vissa utbildningar.

Nu berörs detta helt kort på två ställen i svaret, och där måste jag tyvärr konstatera att utbildningsministern inte satt sig in i frågeställningen. Det sägs: "Antagningsmyndigheten skall bedöma om sökande på grund av handikapp eller – och detta är viktigt – annan synnerlig omständighet skall få företräde framför sökande som annars skulle ha antagits med tillämpning av de generella reglerna."

Längre fram säger utbildningsministern, och jag citerar igen: "I det individuella fallet kan alltså även erfarenheter som fröken Hjelmström avser tas med vid bedömningen av sökande."

Vad utbildningsministern här gör är faktiskt att hävda att individer med olika former av vårdtagarerfarenheter – vare sig det nu gäller alkoholistvård, narkomanvård eller fängelsevistelse – är socialt handikappade och av något slags ömsinhetsskäl bör få komma in exempelvis vid socialhögskolorna. Det är precis samma inställning som överklassens kvinnor visade på 1800-talet när de sprang omkring i slummen med matkorgar och avlagda kläder, och som i dag präglar det sociala engagemanget hos vissa tvivelaktiga s. k. välgörenhetsorganisationer. Det är vad jag kallar en förtryckarmentalitet, och ingen välvilja i världen kan ändra på det förhållandet.

Det är inte av några ömsinhetsskäl som det är så viktigt att personer med vårdtagarerfarenheter skall få räkna de erfarenheterna som en merit

*Om värdet av
vårdtagarerfaren-
het som merit vid
antagningen till
vissa utbildningar*

utan helt enkelt därför att de är en tillgång för såväl utbildningen som det yrke de utbildas för. Också av rättviseskäl bör dessa erfarenheter räknas som merit.

Inom narkomanvården och alkoholistvården finns det mängder av praktiska exempel på att de mest framgångsrika vårdformerna är just de där f. d. vårdtagare jobbar. De svenska forskningsresultaten exempelvis från Deltagården utanför Sala visar att denna form av vård ger en dubbelt så hög förbättringsprocent som andra vårdformer. En utvärdering av RFHL:s kollektiv skulle sannolikt ge samma resultat. Och det här gäller inte bara Sverige utan internationellt. Det finns också en omfattande litteratur inom området, som rekommenderas för genomläsning och som ger klara belägg för den positiva betydelse egen framgångsrik kamp har i arbetet bl. a. genom att det blir mer realitetsanpassat.

De statusskillnader som fortfarande finns inom många vårdformer mellan vårdare och vårdtagare minskar. Också inom själva utbildningen är de erfarenheter dessa elever har till stor nytta. På socialhögskolorna i dag finns exempelvis personer med långvarig arbetslivserfarenhet, med vårdtagarerfarenhet och sådana som kommer direkt från gymnasieskolan. Konfrontationen mellan de här olika grupperna är en oerhörd tillgång för både skolan och utbildningen.

Också inom andra områden borde vårdtagarerfarenhet kunna vara en tillgång. Inom juristutbildningen exempelvis borde det vara en merit att ha varit intagen.

Nu tycks utbildningsministern dessutom vara okunnig om vad det innebär att ha erfarenhet av s. k. behandling i olika former. Det är inte fråga om något passivt mottagande – det är fråga om en aktiv kamp mot sociala problem. Det är ett arbete man utför, ett hårt arbete som kräver en hög grad av styrka och medvetenhet. Det tycker jag inte minst intervjun i Dagens Nyheter i morse ger uttryck för. Och en person som utfört detta arbete måste anses betydligt bättre rustad än exempelvis en elev som kommer direkt från gymnasiet.

Statsmakterna har ju i olika sammanhang förklarat sig stödja R-förbundens strävanden. Är detta fortfarande giltigt, eller är utbildningsministerns svar att se som ytterligare tecken på en högervändning av synen på s. k. sociala problem? Vi har ju de nya direktiven till socialutredningen i gott minne.

Jag vill ha ett rakt svar på min fråga: Kommer utbildningsministern att verka för en ändring av antagningsbestämmelserna, så att även vårdtagarerfarenheter skall få räknas som merit, eller kommer han inte att göra detta? Det är ingen svår fråga. Det går att svara ja eller nej på den frågan.

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM:

Herr talman! Fröken Hjelmström var inte nöjd med mitt svar.

Jag gjorde ett försök att klarlägga vilka principer som gäller för antagning till olika utbildningar och redovisade då att vi på den högre

Torsdagen den
18 november 1976

*Om värdet av
vårdtagarerfaren-
het som merit vid
antagningen till
vissa utbildningar*

utbildningens område kommer att få ett nytt intagningsystem, som ännu inte har trätt i kraft. I det systemet finns det möjlighet att tillgodoräkna sig också arbetslivserfarenhet, och till den hör t. ex. kvalificerat föreningsarbete på fritid och av viss omfattning. Det betyder alltså att en vårdtagare som arbetar i en sådan förening – en patientförening eller något liknande – skall kunna få meritpoäng.

Nu frågar fröken Hjelmström om jag är beredd att ändra på dessa principer. Det vore väl underligt om man skulle göra ändringar redan innan de principer som antagits på grundval av ett enigt riksdagsbeslut har trätt i kraft. Jag försökte klargöra att i systemet finns utrymme också för vårdtagarerfarenhet. Men jag kan inte inse att man utan vidare kan lova att de som har den bakgrunden skall gå före sökande med bättre formella meriter. Man skall väga in både deras erfarenheter av föreningsliv och deras personliga omständigheter för att se om man i det individuella fallet kan ta särskild hänsyn.

Jag tror inte att det är systemet som behöver ändras. Det är här en fråga om hur man tolkar de principer som skall komma att gälla. Därvidlag kan väl i bästa fall också denna debatt vara i någon mån vägledande.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talmän! De generella bestämmelser om antagning som finns ger inte vårdtagarerfarenheter något som helst värde som merit. Det skall bara bli en bedömning av om synnerliga skäl finns till företräde i sådant fall, och detta upprepar utbildningsministern nu.

Men poängen med mitt anförande var att få ett svar på frågan om utbildningsministern kunde tänka sig att vårdtagarerfarenheter precis som arbetslivserfarenhet skulle räknas som en generell grund för antagning till högre utbildning. Det är inte fråga om att ge de sökande det gäller företräde av något slags allmänt humanitära skäl, därför att man tycker synd om dem. Det är vad jag i mitt första inlägg kallade förttyckarmentalitet. Det gäller i stället att erkänna dessa erfarenheter som en tillgång av positivt värde, precis som arbetslivserfarenheten.

Det är fint att man kommit så långt att man ger människor med arbetslivserfarenhet större möjlighet att komma in på högre utbildning. Det vore t. o. m. en fördel, tycker jag, om samtliga som studerar till högre utbildning hade sådan erfarenhet. Men det är fortfarande inte det som frågan gällde, utan om man vill jämställa vårdtagarerfarenheter med arbetslivserfarenheter. Jag kan inte tolka utbildningsministern på annat sätt än att han inte är beredd att verka för det.

Detta är desto mer tragiskt som vi vet att många missbrukare och f. d. missbrukare diskrimineras på arbetsmarknaden på olika sätt. Det gör att de inte har någon chans att skaffa en erfarenhet som ger dem tillträde till högre utbildning. De skulle kunna få jobb om de hade utbildning, men nu får de inte heller en utbildning som de har rätt att kräva, och då blir följden en ond cirkel.

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM:

Herr talman! Fröken Hjelmström hävdar att den svenska riksdagen har präglats av förtryckarmentalitet när den har godtagit principerna för det nya antagningssystemet. Jag – som kanske något bättre än fröken Hjelmström känner den svenska riksdagens stämningar – vill bestämt förneka detta. Det är tvärtom så, att det nya systemet innebär att möjligheter öppnas att tillgodoräkna sig erfarenheter av skilda slag, som innebär att man kan gå före studerande med formella meriter.

Men hur skall man objektivt kunna poängsätta vårdtagarerfarenhet? Är det ändå inte rimligt att man försöker göra en individuell bedömning? Det kan väl inte vara så, att det förhållandet att man tar speciell hänsyn till en enskild individs omständigheter måste tolkas som ett uttryck för förtryckarmentalitet – det kan vara av respekt för den individens speciella förhållanden, livssituation, arbetslivserfarenhet. Det är ju det som ligger bakom riksdagsbeslutet.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag hävdade inte att den svenska riksdagen präglades av förtryckarmentalitet; jag hävdade att det svar jag fått på min interpellation, i vilket det sägs att dessa individer på grund av ett socialt handikapp kan under synnerliga omständigheter få tillträde till högre utbildning, kan kallas förtryckarmentalitet i den gamla 1800-talsandan, vilket jag tog upp tidigare.

Jag beklagar att utbildningsministern vidhåller sin uppfattning.

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM:

Herr talman! Nej, mitt svar är präglat av förståelse för de människor det här gäller, fröken Hjelmström! Det kanske inte vore så dumt om fröken Hjelmström beaktade att jag har försökt vara så tillmötesgående som man kan vara inom ramen för det system som har antagits. Svaret måste ju rimligen – också från fröken Hjelmströms egna synpunkter – betecknas som ett positivt svar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Anmäldes och bordlades

Propositioner

1976/77:28 om ändring i tulltaxan (1971:920), m. m.

1976/77:46 om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

§ 15 Anmäldes och bordlades

Motioner

1976/77:12 av fru *Lundblad* och herr *Pettersson* i Helsingborg med anledning av propositionen 1976/77:16 om avtal avseende produktion av gummistövlar

Nr 29

Torsdagen den
18 november 1976

*Om värdet av
vårdtagarerfaren-
het som merit vid
antagningen till
vissa utbildningar*

1976/77:13 av herr *Ollén m. fl.* med anledning av propositionen
1976/77:19 om förtroendemannastyrelsen i länsstyrelsen
1976/77:14 av herr *Wååg m. fl.* med anledning av propositionen
1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för bud-
getåret 1976/77

§ 16 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kam-
markansliet

den 17 november

1976/77:48 av herr *Nilsson* i Norrköping (s) till herr socialministern om
ökad rättssäkerhet för barn vid fosterhemsplaceringar:

Ett beslut av en social centralnämnd att omplacera ett fosterbarn av
ekonomiska skäl har lett till en debatt om barnavårdslagens regler för
fosterhemsplaceringar (beslutet omprövades).

Beslut att omplacera fosterbarn av ekonomiska skäl ligger inte i linje
med barnavårdslagens anda och mening. Från formell synpunkt är emel-
lertid ett sådant beslut korrekt. En omplacering av ett fosterbarn är en
behandlingsåtgärd och kan inte överklagas.

Det beslut som nämnts inledningsvis visar att det kan råda oklarhet
om hur barnavårdslagen skall tillämpas vid omplaceringar av fosterbarn.
Sker beslut av andra skäl än vad som är bra för barnet bör man aktualisera
en lagändring. En möjlighet är att beslut att placera/omplacera fosterbarn
skall underställas högre myndighet.

Mot bakgrund av det anförda hemställer jag att till herr socialministern
få ställa följande fråga:

Överväger statsrådet att vidtaga åtgärder som ökar rättssäkerheten för
barn vid fosterhemsplaceringar?

1976/77:49 av herr *Rämgård* (c) till herr industriministern om ökad sats-
ning på kommunala industrihus i inre stödområdet:

Under 1960-talet uppfördes i betydande omfattning kommunala in-
dustrihus som beredskapsarbeten. För många mindre orter fick detta po-
sitiva effekter. Enligt utredningen om regionalpolitiska styrmedel (SOU
1974:82) har uppförandet av kommunala industrilokaler som beredskaps-
arbeten i många fall skapat förutsättningar för nylokaliseringar av företag
och ökade möjligheter att utveckla befintliga företag. För de anställda
har lokalerna ofta inneburit avsevärt förbättrade arbetsmiljöer. Uppfö-
randet av kommunala industrilokaler som beredskapsarbeten har begrän-
sats under senare år.

F. n. utgår statligt stöd till uppförande av s. k. industricentra i regionala

centra i det inre stödområdet. Riksdagen öppnade också förra året, på förslag av dåvarande inrikesutskottet (InU 1975:7), en möjlighet att på orter i det inre stödområdet med särskilt stora svårigheter ge stöd till kommunala industrihus genom att sådana får uppföras som beredskapsarbeten. Man framhöll dock att restriktivitet skulle iakttagas.

Enligt min mening är industrihusen av stor betydelse för glesbygdskommunernas sysselsättningsutveckling, då de kan öka företagens intresse att lokalisera verksamhet till utsatta orter. Statligt stöd till uppförande av industrihus är därför ett viktigt regionalpolitiskt instrument och styrmedel, som kan medverka till att bryta en negativ befolkningsutveckling. Genom reglerna om industricentra gynnas regionala centra framför övriga orter, vilket påskyndar den inomregionala koncentrationen. Detta är olyckligt med tanke på de mindre orterna.

Den stora efterfrågan på byggnadsarbetare i vissa orter har gjort det svårt att få arbetskraft för uppförande av industrihus som beredskapsarbeten. För att dessa orter skall kunna uppföra industrihus skulle därför detta villkor behöva slopas. Stödet skulle därigenom mer få formen av ett regionalpolitiskt och långsiktigt sysselsättningsskapande medel än avse att avhjälpa akuta kriser på byggarbetsmarknaden i utsatta orter.

Mycket talar i dag för att en övergripande bedömning behöver ske om hur stödet till industricentra och industrihus skall användas som regionalpolitiskt instrument. Men för många glesbygdskommuner i det inre stödområdet är problemen akuta och kräver snabba åtgärder.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag att få ställa följande fråga till herr industriministern:

Är statsrådet beredd vidtaga åtgärder för att underlätta för orter i inre stödområdet att bygga industrihus?

den 18 november

1976/77:50 av herr *Werner* (vpk) till herr arbetsmarknadsministern om åtgärder för att lösa ungdomens sysselsättningsproblem:

Vi har vid åtskilliga tillfällen under senare år haft anledning att diskutera ungdomsarbetslösheten. Arbetslösheten i åldrarna 16–25 år har varit hög under hela 1970-talet, och särskilt svårt har sysselsättningsläget varit för de unga kvinnorna i åldrarna 16–19 år.

F. n. är ca 32 000 ungdomar arbetslösa. Den siffran är något lägre än vid motsvarande tid föregående år, men eftersom samtidigt 10 000 ungdomar är sysselsatta i beredskapsarbete, måste man konstatera att situationen har förvärrats.

På flera håll i landet har man gjort försök med intensifierad arbetsförmedling för ungdomar, och man har också vidtagit andra åtgärder för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten. Man har med detta emellertid bara lyckats åstadkomma tillfälliga förbättringar, och på åtskilliga orter i landet anser man sig nu ha uttömt möjligheterna att genom

arbetsförmedlingarna skaffa ungdomarna arbete. Fortfarande är det de unga kvinnorna som drabbas hårdast.

Från vpk har vi konsekvent hävdad att ungdomsarbetslösheten inte kan betraktas som ett tillfälligt problem, som kan lösas med hjälp av uppehållande åtgärder och intensifierad förmedlingsverksamhet, även om man därigenom kan åstadkomma tillfälliga förbättringar. Det rör sig i själva verket om att tillväxten av sysselsättningen minskar och tidvis helt upphör. Detta drabbar i första hand ungdomen och de av lönearbetarna som från kapitalägarnas synpunkt är minst lönsamma. Att det rör sig om ett sådant djupgående problem visas av att det inte bara är Sverige som har en omfattande ungdomsarbetslöshet. En rapport från EG-länderna visar att det är en allmän företeelse i samtliga Europas utvecklade industriländer.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att på ett varaktigt sätt lösa ungdomens sysselsättningsproblem?

§ 17 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 17 november

1976/77:83 av herr *Granstedt* (c) till herr arbetsmarknadsministern om beställning av motorvagnar för SJ:

Enligt uppgift avser SJ att beställa 100 motorvagnar till en kostnad av ca 250 milj. kr. Offert lär ha begärts endast av utländska leverantörer.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att ifrågavarande beställning skall komma svensk industri till del?

1976/77:84 av herr *Nygren* (s) till herr kommunikationsministern om upprustning av vägen Sorsele–Ammarnäs:

Väg 1040, Sorsele–Ammarnäs, är i mycket stort behov av en skyndsam upprustning. Vägen är under en viss del av året närmast oframkomlig.

I 1975/76 års budgetproposition, bilaga 8 (kommunikationsdepartementet), hade den dåvarande regeringen föreslagit medel som skulle ha möjliggjort denna upprustning. Anslagsbegäran avslogs emellertid av riksdagen, och vägprojektet ställdes därmed på framtiden.

Vid en frågestund den 11 november i år sade statsrådet att den nuvarande regeringen har för avsikt att fullfölja de vägbyggnadsplaner i skogslänen som riksdagen röstade ned.

Med anledning av detta vill jag till herr kommunikationsministern ställa följande fråga:

Avser statsrådet att redan i år ta initiativ som möjliggör ett fullföljande av den tidigare regeringens planer på en upprustning av väg 1040 Sor-sele–Ammarnäs?

1976/77:85 av herr *Gustavsson* i Nässjö (s) till herr socialministern om remissbehandling av förslaget från beredningsgruppen avseende alkoholpolitiken:

Avser regeringen att sända ut förslaget från beredningsgruppen avseende alkoholpolitiken på remiss innan regeringens förslag blir föremål för riksdagsbehandling?

1976/77:86 av herr *Nilsson* i Östersund (s) till herr industriministern om åtgärder för att säkra sysselsättningen i Bräcke:

Bräcke är en av de kommuner i Jämtlands län som har stora sysselsättningsproblem. Läget har ytterligare förvärrats genom att ett av kommunens få företag – Bräcke Emballage AB – efter en krisperiod nu gått i konkurs.

Om inte kraftiga åtgärder omedelbart sätts in kommer företagets drygt 40 anställda att mista sina arbeten strax före jul, vilket givetvis skapat misstämning och oro, eftersom praktiskt taget inga andra arbeten kan erbjudas inom kommunen. Möjligheterna att fortsätta driften genom rekonstruktion av företaget undersöks f. n. Skulle detta visa sig omöjligt måste genom statsmakternas medverkan en ersättningsindustri etableras i Bräcke som säkrar sysselsättningen för de anställda.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till herr industriministern:

Vilka konkreta åtgärder är industriministern beredd att snabbt sätta in så att sysselsättningen kan räddas för samtliga anställda vid Bräcke Emballage AB?

1976/77:87 av herr *Johansson* i Skärstad (c) till herr kommunikationsministern om åtgärder för att nedbringa antalet älgolyckor i trafiken:

Varje år inträffar olyckor med dödlig utgång vid kollisioner mellan bil och älg. Nyligen skedde en mycket tragisk olycka där barn förlorade sina föräldrar.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till herr kommunikationsministern:

Vilka åtgärder har vidtagits, och ämnar statsrådet vidta ytterligare åtgärder för att nedbringa antalet älgolyckor i trafiken?

den 18 november

1976/77:88 av fröken *Nilsson* (s) till herr kommunikationsministern om tågtrafiken på bandelen Karungi–Övertorneå:

Torsdagen den
18 november 1976

*Meddelande om
frågor*

Det har de senaste månaderna förekommit uppgifter i massmedia om att SJ-bandelen Karungi-Övertorneå skulle brytas upp samt att ersättningstrafiken skulle överföras på landsväg och överlätas till privat bussföretag. Dessa uppgifter har naturligtvis skapat oro bland befolkningen i Tornedalen och i synnerhet hos kommunala myndigheter. Fullföljs SJ:s planer skulle detta innebära ett 40-tal minskade sysselsättningsstillfällen i Övertorneå kommun, där arbetsmarknadsläget redan tidigare är prekärt. Därtill skulle en järnvägsnedläggning motverka utveckling av industriell verksamhet i glesbygden/gränsbygden Tornedalen.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till herr kommunikationsministern:

Ämnar statsrådet medverka till att bryta upp bandelen Karungi-Övertorneå och överföra trafiken till privat företag?

1976/77:89 av herr *Hallgren* (vpk) till herr justitieministern om intrång i mötes- och organisationsfriheten:

Torsdagen den 11 november trängde 15 eller flera civilklädda polismän in på ett föreningsmöte, anordnat av en grekisk ungdomsorganisation, Rigas Feraios. Intrånget skedde så sent som 22.30, men trots detta påstår sig polisen icke ha känt till att ett möte pågick i lokalen, som används för mötesverksamhet och annars står tom.

Polismännen avkrävde mötesdeltagarna legitimation och registrerade samtliga närvarande.

Med hänvisning till det anförda vill jag till herr justitieministern ställa följande fråga:

Anser justitieministern det vara förenligt med mötes- och organisationsfrihet att polisen gör intrång på föreningsmöten och registrerar samtliga närvarande?

1976/77:90 av herr *Hugosson* (s) till herr kommunikationsministern om bibehållande av SJ:s pendeltågstrafik i Göteborgsområdet:

Enligt uppgift avser SJ att inom en snar framtid lägga ned all trafik med s. k. pendeltåg (lokaltåg) i Göteborgsområdet. Speciellt hårt skulle en sådan åtgärd drabba de trafikanter som dagligen färdas på sträckan mellan Alingsås och Göteborg, om sålunda den kollektiva trafikförsörjningen försämras. Mot bakgrund av uttalandet i regeringsdeklarationen att kollektivtrafiken skall främjas vill jag till herr kommunikationsministern ställa följande fråga:

Kommer statsrådet att medverka till ett bibehållande av SJ:s pendeltågstrafik i Göteborgsområdet och då i synnerhet lokaltågstrafiken mellan Alingsås och Göteborg?

1976/77:91 av herr *Wirmark* (fp) till herr kommunikationsministern om säkerhetskon:rollen vid utrikesterminalen på Arlanda flygplats:

I den nya utrikeshallen på Arlanda försiggår säkerhetskontrollen av flygresenärerna inom ett helt öppet område, där den besökande allmänheten i detalj kan åse personvisitationerna. För att skydda de enskilda resenärerna borde dessa visitationer utföras på en mera skyddad plats. Enligt tidningsuppgifter har även rikspolischefen hävdat att de nuvarande förhållandena vid säkerhetskontrollen inte är tillfredsställande från säkerhetssynpunkt, eftersom ett intermezzo skulle kunna medföra en betydligt farligare situation i denna öppna miljö.

Med hänsyn till anförda förhållanden vill jag fråga herr kommunikationsministern:

Är kommunikationsministern beredd att medverka till sådana förändringar vid Arlanda att säkerhetskontrollen vid utrikesterminalen kan äga rum på ett sådant sätt att större hänsyn tas till den enskildes integritet?

1976/77:92 av herr *Boström* (s) till herr industriministern om planerna på uranbrytning i Arjeplog:

Den senaste tiden har det förekommit pressuppgifter om att LKAB uppvaktat regeringen för att höra om dess syn på uranbrytningsobjekten i såväl Ranstad som Arjeplog.

Enligt tidningarna har industriministern i ett brev meddelat LKAB vissa synpunkter beträffande Ranstad, medan däremot Arjeplog över huvud taget inte nämnts. Detta har tolkats så, att det inte kommer att bli aktuellt med uranbrytning i Arjeplog.

Jag hemställer att till herr industriministern få ställa följande fråga:

Avser industriministern att fullfölja planerna på kontinuerlig uranbrytning i Arjeplog?

1976/77:93 av herr *Schött* (m) till herr kommunikationsministern om produktionen av rullande materiel för SJ:

Är kommunikationsministern beredd medverka till att Kalmar Verkstads AB i ökad utsträckning kan delta i produktionen av ny rullande materiel för SJ:s räkning?

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 19.04.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert